

NBP

Narodowy Bank Polski

Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w I półroczu 2013 roku

Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w I półroczu 2013 roku

Opracował: DSP

Spis treści

Streszczenie	4
Informacje wstępne	8
Systemy płatności	9
1. Systemy płatności wysokokwotowych	9
2. Systemy płatności detalicznych	18
3. Systemy autoryzacji i rozliczeń	29
Systemy rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych	30
1. Systemy rozrachunku papierów wartościowych	30
2. Systemy rozliczeń papierów wartościowych	32
Pozostałe elementy infrastruktury polskiego systemu płatniczego	34
1. Podmioty świadczące usługi płatnicze	34
2. Bankomaty	41
3. Punkty handlowo-usługowe akceptujące karty płatnicze	44
4. Punkty <i>cash back</i>	50
5. Repozytorium transakcji (KDPW_TradeRepository, KDPW_TR)	51
Rachunki bankowe i bezgotówkowe instrumenty płatnicze	53
1. Rachunki bankowe	53
2. Bezgotówkowe instrumenty płatnicze	54
3. Oszustwa dotyczące instrumentów płatniczych	66
Pieniądz bezgotówkowy i gotówkowy	75
Działania w zakresie polityki i rozwoju systemu płatniczego	79
1. Zagadnienia prawne	79
2. Działania w zakresie redukcji opłat kartowych	91
3. Działania w zakresie upowszechniania obrotu bezgotówkowego	92
4. Działania na rzecz wprowadzenia standardów SEPA	95
5. Działania w zakresie rozwoju rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych	95
Działania w zakresie nadzoru nad systemem płatniczym	98
1. Działania w zakresie nadzoru nad systemami płatności	98
2. Działania w zakresie nadzoru nad systemami autoryzacji i rozliczeń	98
3. Działania w zakresie nadzoru nad systemami rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych	98
Wyniki wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego	100
1. Badanie pt. „Koncentracja ryzyka, struktura powiązań oraz efekt zarażania w systemie płatności SORBNET”	100

2. Badanie dziennikowe zwyczajów płatniczych Polaków	101
3. Badanie pt. „Polak i płatności bezgotówkowe – nasze zachowania i obawy”	102
4. Analiza limitów gotówkowych w płatnościach przedsiębiorców	103
5. Analiza porównawcza kosztów społecznych instrumentów płatniczych	107

Wykaz stosowanych skrótów	108
Spis wykresów	110
Spis tabel	113

Streszczenie

Funkcjonowanie polskiego systemu płatniczego w I półroczu 2013 r. należy ocenić pozytywnie.

W zakresie funkcjonowania polskich systemów RTGS w I półroczu 2013 r. podkreślić należy uruchomienie w dniu 10 czerwca 2013 r. nowego systemu SORBNET2, który zastąpił funkcjonujący od 1996 r. system SORBNET. W związku z uruchomieniem systemu SORBNET2 kontynuowano w I półroczu 2013 r. intensywne prace organizacyjne, informatyczne oraz operacyjne. Ponadto, w związku z uruchomieniem systemu SORBNET2, Prezes Narodowego Banku Polskiego w dniu 24 maja 2013 r. podpisał zarządzenie nr 13/2013 w sprawie sposobu przeprowadzania rozrachunków międzybankowych (Dz. Urz. NBP z 2013 r., poz. 9), zaś Zarząd NBP, również w dniu 24 maja 2013 r., przyjął uchwałę nr 9/2013 w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunków banków przez Narodowy Bank Polski (Dz. Urz. NBP z 2013 r., poz. 8). W związku z uruchomieniem systemu SORBNET2 prowadzone były również prace mające na celu przygotowanie wzorów umów w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunku bankowego w systemie SORBNET2 dla banków, KDPW S.A. i KIR S.A.

W zakresie danych statystycznych dotyczących polskich systemów RTGS, w minionym półroczu w systemie SORBNET, a od dnia 10 czerwca 2013 r. w systemie SORBNET2, odnotowano wzrost wartości zrealizowanych zleceń (o ok. 3,1%) oraz niewielki spadek ich liczby (o 1,2%). Podobnie było w systemie TARGET2-NBP - wartość zrealizowanych zleceń wzrosła o 5,4%, zaś ich liczba zmalała o ok. 1,5%.

Jeśli chodzi o dane statystyczne dotyczące systemów detalicznych, w I półroczu 2013 r. w systemie ELIXIR odnotowano wzrost liczby zrealizowanych zleceń o (2,1%) przy jednoczesnym spadku o (4,1%) ich wartości natomiast w systemie EuroELIXIR odnotowano wzrost zarówno liczby (o 10,2%), jak i wartości (o 10,6%) realizowanych zleceń.

W I półroczu 2013 r., w stosunku do II półrocza 2012 r., w systemie EuroELIXIR odnotowano kolejny wzrost liczby i wartości poleceń przelewu SEPA (SEPA Credit Transfer – SCT), tj. odpowiednio o 10,5% i 11,2%.

Ponadto podkreślić należy, iż w I półroczu 2013 r., w stosunku do II półrocza 2012 r., w systemach Express ELIXIR i BlueCash odnotowano znaczący wzrost zarówno liczby odpowiednio o 504% i 778%, jak i wartości odpowiednio o 723% i 644% realizowanych zleceń.

W zakresie dotyczącym zagadnień prawnych w minionym półroczu kontynuowano rozpoczęte w III kwartale 2012 r. prace mające na celu doprowadzenie do regulacji w zakresie opłat *interchange* na rynku płatności kartowych w Polsce. W kwietniu 2013 r. senacki oraz poselskie projekty ustaw, których głównym celem jest ustawowe określenie maksymalnej stawki opłaty *interchange*, skierowano do prac w ramach sejmowej Komisji Finansów Publicznych. Wybrano, jako bazowy do dalszego procedowania, projekt senacki, wprowadzając jednak w nim szereg zmian, m.in. stopniowy spadek opłat *interchange* do 0,7% zastąpiono jednorazową obniżką do 0,5%, wycofano się z kontrowersyjnego pomysłu dozwolenia akceptantom pobierania od klientów opłat z tytułu posłużenia się kartą płatniczą przy regulowaniu należności, a ponadto wycofano się z wcześniej proponowanego ograniczenia stosowania zasady *Honour*

All Cards, umożliwiającego akceptantom nieprzyjmowanie wybranych kart płatniczych. Ustawa mająca na celu obniżenie opłat *interchange* została uchwalona przez Sejm w dniu 30 sierpnia 2013 r., zaś w dniu 20 września 2013 r. Senat podjął uchwałę w sprawie ustawy o zmianie ustawy o usługach płatniczych. Ustawa ta została przyjęta przez Senat bez poprawek.

Ponadto w I półroczu 2013 r. kontynuowano prace legislacyjne nad nowelizacją ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych. Głównym celem tej nowelizacji jest implementacja do prawa polskiego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/110/WE z dnia 16 września 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje pieniądza elektronicznego oraz nadzoru ostrożnościowego nad ich działalnością, zmieniającej dyrektywę 2005/60/WE i 2006/48/WE oraz uchylającej dyrektywę 2000/46/WE. Jednocześnie nowelizacja ta dokonuje zmian, których celem jest dalszy proces skupiania w jednym akcie prawnym regulacji dotyczących rynku usług płatniczych, w tym regulacji dotyczących problematyki opłat kartowych. Ustawa nowelizująca ustawę z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych została uchwalona przez Sejm w dniu 12 lipca 2013 r. i podpisana przez Prezydenta RP w sierpniu 2013 r. Wejdzie ona w życie po upływie 30 dni od dnia jej ogłoszenia w Dzienniku Ustaw RP z dnia 6 września 2013 r., tj. w dniu 7 października 2013 r., z wyjątkiem art. 1 pkt 35, który wejdzie w życie po upływie 3 miesięcy od ogłoszenia, tj. w dniu 7 grudnia 2013 r.

W obszarze dotyczącym unijnych aktów prawnych, w dniu 8 maja 2013 r. Komisja Europejska przedstawiła Parlamentowi Europejskiemu wniosek dotyczący projektu dyrektywy w sprawie przejrzystości i porównywalności opłat związanych z prowadzeniem rachunku płatniczego, przenoszenia rachunku płatniczego oraz dostępu do podstawowego rachunku płatniczego. Projekt ten stanowi kontynuację działań podjętych w dziedzinie bankowości detalicznej, a jego zasadniczym celem jest zakończenie budowy jednolitego rynku usług finansowych.

Ponadto, na przełomie II półrocza 2012 r. oraz I półrocza 2013 r., Komisja Europejska przyjęła pakiet aktów wykonawczych do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, partnerów centralnych i repozytoriów transakcji. Celem unijnego ustawodawcy jest skoncentrowanie rozliczania wystandaryzowanych instrumentów pochodnych z rynku regulowanego oraz rynku OTC w ramach podmiotów pełniących funkcję CCP, wprowadzenie procedury autoryzowania i nadzorowania instytucji CCP oraz wprowadzanie obowiązku raportowania transakcji derywatami z rynków OTC do centralnych repozytoriów danych.

W obszarze dotyczącym funkcjonowania systemów rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych w I półroczu 2013 r. podkreślić należy kontynuowanie przez KDPW_CCP S.A. prac nad rozwojem usług związanych z obsługą rynku derywatów OTC i transakcji repo umożliwiających dostosowanie organizacji i funkcjonowanie izb do wymogów Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji. Zwieńczeniem tych prac było złożenie w dniu 28 czerwca 2013 r. wniosku do KNF o autoryzację, zgodnie z EMIR. Ponadto, w ramach prac zmierzających do przemodelowania repozytorium transakcji w dniu 16 kwietnia 2013 r. został przyjęty nowy Regulamin Repozytorium Transakcji, dostosowujący obecnie funkcjonujące rozwiązania do wymogów Regulacyjnych Standardów Technicznych, będących uzupełnieniem rozporządzenia Parlamentu

Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji. W konsekwencji w dniu 2 maja 2013 r. KDPW S.A. złożył w ESMA wniosek dotyczący autoryzacji KDPW_TR (Repozytorium transakcji KDPW_TR).

W zakresie działań podejmowanych przez NBP w zakresie nadzoru nad systemami płatności, w I półroczu 2013 r. Prezes NBP wydał zgodę na wprowadzenie zmian w zasadach funkcjonowania systemu płatności Express ELIXIR.

W zakresie dotyczącym poziomu rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce w minionym półroczu nastąpił wzrost liczby rachunków bankowych *a vista* osób fizycznych do poziomu 37.407.275, tj. o 247,2 tys.

W I półroczu 2013 r. odnotowano wzrost udziału gotówki w agregacie podaży pieniądza M1 z 21,1% w grudniu 2012 r. do 21,5% w czerwcu 2013 r. Ponadto, odnotowano wzrost udziału depozytów gospodarstw domowych w agregacie podaży pieniądza M1 z poziomu 48,8% w II półroczu 2012 r. do poziomu 51,6% w I półroczu 2013 r.

Należy podkreślić, iż w celu zwiększenia świadomości wśród Polaków na temat korzyści i możliwości płynących z posiadania rachunku bankowego oraz aktywnego korzystania z nowoczesnych instrumentów płatniczych, takich jak karty płatnicze i bankowość elektroniczna, w I półroczu 2013 r. Narodowy Bank Polski kontynuował, rozpoczęty w I półroczu 2012 r., wieloletni program edukacji i promocji obrotu bezgotówkowego o nazwie Akademia Dostępne Finanse. Projekt ten jest realizowany przy współdziałaniu Związku Banków Polskich i Bankowego Funduszu Gwarancyjnego. W ramach realizacji tego programu w I półroczu 2013 r., obok inauguracji programu w dwóch kolejnych województwach (podlaskim i lubelskim) w dniu 26 czerwca 2013 r. została zorganizowana przez NBP konferencja „Dostępne Finanse 2013” poświęcona problematyce utrzymującego się niskiego ubankowienia wśród polskiego społeczeństwa i stosunkowo trudnego przechodzenia Polaków na wyższy poziom rozwoju obrotu bezgotówkowego.

Należy dodać, iż najczęściej wykorzystywanym przez posiadaczy rachunków bankowych instrumentem płatności bezgotówkowych było polecenie przelewu, stanowiące ok. 56,7% wszystkich transakcji bezgotówkowych. W I półroczu 2013 r. liczba transakcji przy użyciu polecenia przelewu wzrosła o 3,2% w stosunku do II półrocza 2012 r. W I półroczu 2013 r. odnotowano również spadek (o 1,4% w stosunku do poprzedniego półrocza) liczby transakcji poleceniem zapłaty.

W I półroczu 2013 r. odnotowany został wzrost liczby wydanych kart płatniczych o 3,3% (do poziomu 34,4 mln), przy czym nadal utrzymywała się tendencja spadkowa dotycząca liczby kart kredytowych (spadek o 1,8% w porównaniu do II półrocza 2012 r.). W omawianym okresie wzrosła liczba terminali POS o 7,7% oraz bankomatów o 0,5%.

Niepokojącym zjawiskiem odnotowanym w minionym półroczu był wzrost liczby i wartości operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi. Według danych przekazanych przez banki w porównaniu do poprzedniego półrocza liczba takich operacji wzrosła o 11,5%, natomiast ich wartość zmalała o 5%.

Warto podkreślić, iż ostatnie półrocze to także dynamiczny rozwój rynku innowacyjnych instrumentów i usług płatniczych, do których w szczególności należą karty zbliżeniowe i płatności mobilne, mające na celu zastąpić płatności gotówkowe w niskokwotowych transakcjach detalicznych oraz płatnościach masowych.

Informacje wstępne

Narodowy Bank Polski przedstawia cykliczny materiał oceniający funkcjonowanie krajowego systemu płatniczego w I półroczu 2013 r. Materiał ten ma na celu przedstawienie kompleksowej informacji dotyczącej stanu i poziomu rozwoju poszczególnych elementów polskiego systemu płatniczego w ciągu omawianego półrocza oraz najistotniejszych prac i wydarzeń w tym zakresie. Sporządzenie *Oceny funkcjonowania polskiego systemu płatniczego* stanowi podstawę dla realizacji ustawowego obowiązku Zarządu NBP, określonego w art. 17 ust. 4 pkt 3 ustawy o Narodowym Banku Polskim, tj. dokonywania okresowej oceny rozliczeń pieniężnych. Prezentowany materiał zawiera informacje o:

1. funkcjonowaniu systemów RTGS, prowadzonych przez NBP, systemów ELIXIR, EuroELIXIR i Express ELIXIR, prowadzonych przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A. oraz systemu BlueCash prowadzonego przez Blue Media S.A.,
2. systemach rozrachunku papierów wartościowych prowadzonych przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A. i NBP oraz o systemie rozliczeń papierów wartościowych prowadzonych przez KDPW_CCP S.A.,
3. pozostałych elementach infrastruktury polskiego systemu płatniczego,
4. rachunkach bankowych i bezgotówkowych instrumentach płatniczych,
5. danych dotyczących pieniądza bezgotówkowego i gotówkowego,
6. poziomie rozwoju obrotu bezgotówkowego i gotówkowego,
7. działaniach podjętych przez NBP w zakresie polityki i rozwoju systemu płatniczego,
8. działaniach nadzorczych podjętych przez NBP w zakresie nadzoru nad systemami płatności, systemami autoryzacji i rozliczeń oraz systemami rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych,
9. wynikach wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego.

Systemy płatności

1. Systemy płatności wysokokwotowych

1.1 System SORBNET/SORBNET2

Narodowy Bank Polski, po ponad trzech latach przygotowań, uruchomił w dniu 10 czerwca 2013 r. system SORBNET2, który zastąpił działający od 1996 r. system SORBNET.

System SORBNET2, podobnie jak jego poprzednik, jest głównym systemem płatności w złotych w Polsce, w którym przeprowadzany jest rozrachunek międzybankowy typu RTGS (rozrachunek brutto w czasie rzeczywistym) na rachunkach banków w złotych. Dzięki uruchomieniu systemu SORBNET2 nie tylko nastąpiło unowocześnienie polskiego systemu RTGS, ale także poprawiło się bezpieczeństwo jego działania. Przejście na rozwiązania oferowane przez międzynarodową sieć telekomunikacyjną SWIFT oraz zastosowanie nowych rozwiązań technologicznych zwiększyło niezawodność funkcjonowania systemu oraz jego wydajność, a w efekcie także bezpieczeństwo i efektywność obrotu międzybankowego. Przeprowadzona zmiana była nie tylko zwykłą modyfikacją systemu mającą na celu unowocześnienie platformy technicznej, ale w ślad za przejściem na międzynarodowy standard wymiany komunikatów SWIFT i sieć SWIFT oraz zmiany w regulacjach dotyczących zasad funkcjonowania systemu, w szczególności w zakresie możliwych przyszłych uczestników systemu, system SORBNET2 stał się systemem jakościowo bogatszym funkcjonalnie od systemu SORBNET.

W I półroczu 2013 r. działania prowadzone w obszarze systemu SORBNET głównie koncentrowały się na testach z przyszłymi uczestnikami systemu SORBNET2 oraz pracach migracyjno-wdrożeniowych tego systemu, którego budowa realizowana była w ramach zadania międzydepartamentowego SORBNET2.

Bardzo ważnym segmentem prac związanych z uruchomieniem systemu SORBNET2 było przygotowanie dokumentacji prawnej tego systemu. Informacja w tym zakresie przedstawiona została w rozdziale Działania w zakresie polityki i rozwoju systemu płatniczego.

Zadanie międzydepartamentowe SORBNET2

W I półroczu 2013 r. kontynuowane były prace w ramach piątego, ostatniego etapu zarządczego zadania międzydepartamentowego SORBNET2. Prace w ramach tego etapu obejmowały testy z przyszłymi uczestnikami systemu, tj. testy łączności, testy współpracy, testy biznesowe, testy wydajnościowe oraz wewnętrzne testy bezpieczeństwa systemu SORBNET2, a następnie wdrożenie systemu SORBNET2.

Uruchomienie systemu SORBNET2 i zakończenie zadania pierwotnie planowane było na dzień 25 marca 2013 r., jednakże w dniu 16 stycznia 2013 r. Komitet Sterujący Zadaniem SORBNET2 podjął decyzję o przesunięciu daty uruchomienia systemu na dzień 10 czerwca 2013 r. Przy podejmowaniu decyzji o przesunięciu terminu uruchomienia systemu SORBNET2 w szczególności zostały wzięte pod uwagę następujące czynniki:

- wyniki otrzymanych od uczestników ankiet dotyczących stanu gotowości do udziału w testach biznesowych systemu SORBNET2 (według stanu na dzień 31 grudnia 2012 r.),
- wyniki w trakcie testów trudności technologiczne związane z przygotowaniem środowiska dla współpracy SORBNET2 z systemem SWIFT,
- sugestia środowiska bankowego (prośba Związku Banków Polskich), aby uruchomienie systemu nastąpiło w pierwszej połowie miesiąca, tj. nie pokrywało się z ostatnimi dniami okresu utrzymywania rezerwy obowiązkowej,
- konieczność zminimalizowania ryzyka nieterminowanego (bądź niewłaściwego) przygotowania się uczestników do przejścia do systemu SORBNET2.

W dniu 7 stycznia 2013 r. rozpoczęły się testy biznesowe z przyszłymi uczestnikami systemu. Testy przeprowadzane były zgodnie z przygotowanymi przez NBP scenariuszami testowymi i uwzględniały weryfikację różnych obszarów działania systemu, w tym testy nowego, bardziej nowoczesnego rozwiązania przyjętego w systemie SORBNET2 dla obsługi zleceń w sytuacjach awaryjnych. Rozwiązanie to zakłada możliwość przekazywania przez uczestników zleceń za pośrednictwem poczty elektronicznej na wskazany adres mailowy w postaci pliku pdf, podpisanego przez upoważnione osoby oraz uwierzytelnionego bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym za pomocą certyfikatu kwalifikowanego (zgodnie z ustawą z dnia 18 września 2001 r., tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 262).

Wyniki trzech pierwszych tur testów biznesowych wskazały na konieczność wprowadzenia dodatkowych zmian w systemie i ponowne jego przetestowanie. W związku z potrzebą sygnalizowaną przez przyszłych uczestników systemu, w dniach 22 – 29 kwietnia 2013 r. zorganizowana została dodatkowa, czwarta tura testów biznesowych, której celem było zweryfikowanie tych obszarów działania systemu, do których zgłaszane były nieprawidłowości obserwowane we wcześniejszych fazach testów. Czwarta część testów biznesowych przeprowadzonych z udziałem banków, KIR S.A. i KDPW S.A. zakończyła się wynikiem pozytywnym i zaakceptowaniem testów przez wszystkich przyszłych uczestników systemu. W dniu 18 kwietnia 2013 r. przeprowadzone zostały testy wydajnościowe systemu. Z uwagi na problemy związane z przepustowością systemu pierwszy wynik tych testów nie został uznany za satysfakcjonujący, zarówno ze strony NBP, jak i uczestników. Koniecznym było wprowadzenie niezbędnych poprawek i przeprowadzenie drugiej tury tych testów w dniu 7 maja 2013 r. Testy te zakończyły się wynikiem pozytywnym.

W dniu 23 maja 2013 r. zostało uruchomione środowisko produkcyjne systemu SORBNET2 i następnie uczestnicy przystąpili do testów łączności. Testy zostały zrealizowane z wynikiem pozytywnym. W ramach testów łączności uczestnicy mogli przeprowadzać dowolne testy własne.

Potwierdzenie przez przyszłych uczestników gotowości operacyjnej do migracji do systemu SORBNET2 było podstawą podtrzymania przez NBP w maju 2013 r. decyzji o uruchomieniu systemu SORBNET2 w zaplanowanym terminie, tj. w dniu 10 czerwca 2013 r.

Migracja z systemu SORBNET do systemu SORBNET2 odbyła się w dniach 8 – 9 czerwca 2013 r. i przebiegła bez żadnych problemów.

Współpraca NBP z przyszłymi uczestnikami systemu SORBNET2

Z uwagi na brak możliwości istnienia okresu przejściowego, w którym systemy SORBNET i SORBNET2 funkcjonowałyby równolegle, oraz wynikającą z tego konieczność właściwego i terminowego przygotowania się uczestników systemu SORBNET do jednoczesnej migracji do systemu SORBNET2, Departament Systemu Płatniczego NBP od samego początku prac nad systemem przywiązywał bardzo dużą wagę do współpracy ze środowiskiem bankowym.

W dniach 21 stycznia 2013 r. i 13 maja 2013 r. zorganizowane zostały kolejne, siódme i ósme, spotkania informacyjne z przyszłymi uczestnikami systemu SORBNET2, na których m.in.:

- omówiono kwestie związane z przygotowywanym systemem, w tym stan prac dotyczących przygotowania uczestników do przejścia do systemu SORBNET2,
- przedstawiono wyniki i wnioski z przeprowadzonych testów biznesowych,
- omówiono nowy harmonogram rejestracji i testów SORBNET2 w związku ze zmianą daty uruchomienia systemu SORBNET2,
- przedstawiono zagadnienia związane z migracją uczestników do systemu SORBNET2 oraz przekazano informacje dotyczące uruchomienia systemu SORBNET2.

W spotkaniach zapewniono udział przedstawicieli SWIFT, co umożliwiło uczestnikom bezpośrednie kontakty wspomagające przygotowania po ich stronie.

Monitorowanie postępu prac po stronie uczestników przeprowadzane było w ramach cyklicznych ankiet dotyczących stanu gotowości uczestników. W tym celu przyszli uczestnicy systemu zobowiązani byli do przekazywania do NBP, w określonych przez NBP terminach, raportów informujących o stanie przygotowań do przejścia do systemu SORBNET2. Wyniki raportów wskazywały na postęp prac i były podstawą do podejmowania w ramach NBP decyzji o terminie uruchomienia systemu SORBNET2, jak również stanowiły ważne źródło informacji na temat problemów występujących po stronie uczestników. Od początku prac nad systemem SORBNET2 uczestnicy przekazali do NBP sześć raportów, ostatni został przekazany według stanu na dzień 18 kwietnia 2013 r.

Analiza otrzymanych ankiet wykazała, że deklarowany przez uczestników średni stan zaawansowania prac nad projektem na dzień 18 kwietnia 2013 r. wyniósł 92,65%. Z przyszłych uczestników systemu SORBNET2 czterdziestu ośmiu, w tym KIR S.A. i KDPW S.A., potwierdziło gotowość do migracji do systemu SORBNET2 w terminie 10 czerwca 2013 r., natomiast trzech uczestników (3 banki) nie wyraziło takiej gotowości. Dalsza współpraca z tymi bankami, w tym dodatkowa tura testów biznesowych, wykazała ich gotowość do migracji do systemu SORBNET2 w terminie 10 czerwca 2013 r.

Dane statystyczne – system SORBNET/SORBNET2

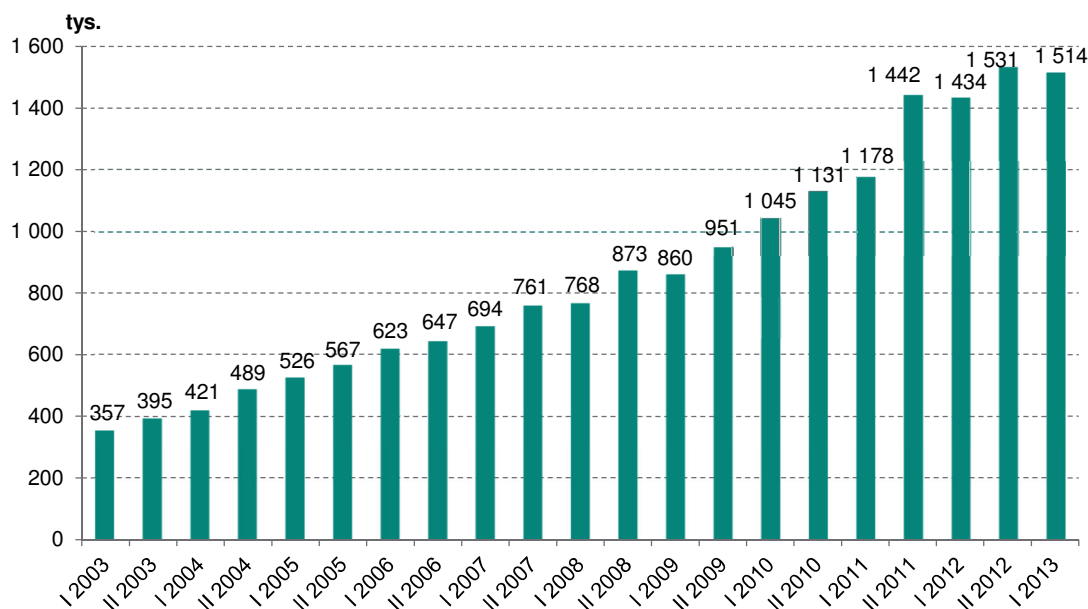
W systemie SORBNET w ostatnim dniu operacyjnym jego funkcjonowania (tj. w dniu 7 czerwca 2013 r.) uczestniczyło 51 podmiotów, tj. 48 banków, KIR S.A., KDPW S.A. oraz NBP.

W dniu 10 czerwca 2013 r. obok NBP, KIR S.A. i KDPW S.A. do systemu SORBNET2 przeszło 47 banków będących dotychczasowymi uczestnikami systemu SORBNET (bez jednego dotychczasowego banku) oraz został otwarty rachunek bieżący dla jednego nowego banku). Na koniec czerwca 2013 r. w systemie SORBNET2 uczestniczyło, analogicznie jak w systemie SORBNET, 51 podmiotów, w tym 48 banków, KIR S.A., KDPW S.A. oraz NBP.

W I półroczu 2013 r. w systemie SORBNET, a od dnia 10 czerwca 2013 r. w systemie SORBNET2, zrealizowano ogółem 1.513.655 zleceń (średnio dziennie 12.207 zleceń) o łącznej wartości 35,6 bln zł. W porównaniu do II półrocza 2012 r., w którym zrealizowano 1.531.456 operacji o łącznej wartości 34,5 bln zł, ogólna liczba zrealizowanych zleceń nieznacznie spadła (o 1,2%), co wynikało z mniejszej liczby dni operacyjnych (średni dzienny wolumen zleceń wzrósł o 1,2%). Wartość obrotów zrealizowanych w systemie wzrosła o 3,1% i ich przyrost, przy jednoczesnym spadku wolumenu zrealizowanych zleceń, skutkowało wzrostem o 4,3% średniej wartości jednego zlecenia i jest to sytuacja odwrotna do obserwowanej w II półroczu 2012 r. w porównaniu do I półrocza 2012 r.

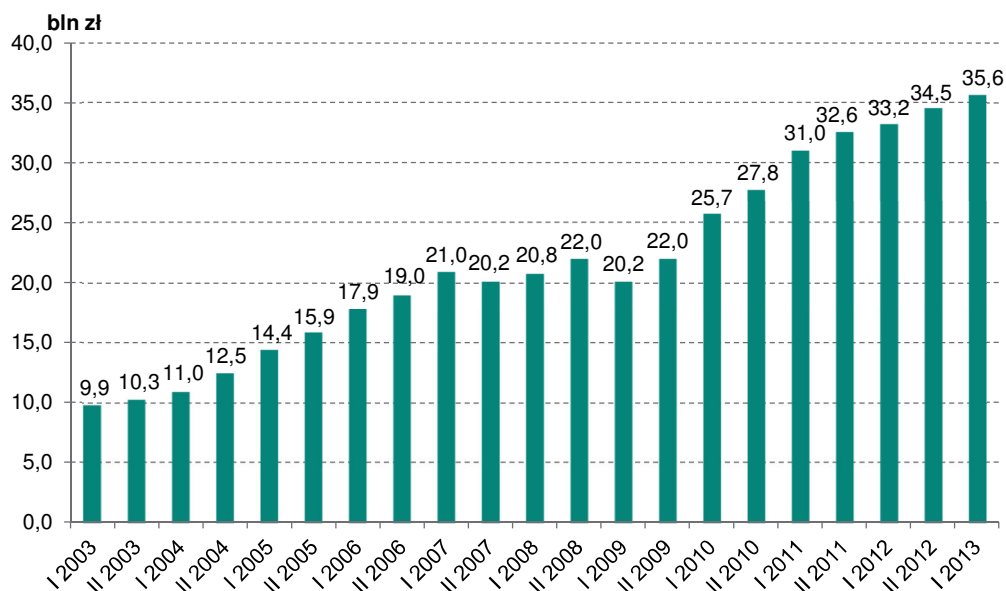
Liczbę i wartość zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET/SORBNET2 na przestrzeni lat 2003 – 2013 (I półrocze) prezentują wykresy 1 i 2. Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w I półroczu 2013 r. w porównaniu do II półrocza 2012 r., przedstawiają tabele 1 i 2.

Wykres nr 1 Liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET/SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2013 (w tys. sztuk)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 2 Wartość zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET/SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2013 (w bln zł)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Tabela nr 1 Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET/SORBNET2 w II półroczu 2012 r. i w I półroczu 2013 r.

	II połowa 2012 r.		I połowa 2013 r.		Zmiana
	Liczba zleceń	Udział %	Liczba zleceń	Udział %	
OGÓŁEM	1.531.456	100%	1.513.655	100%	↓ -1,20%
1/ W tym:					
⇒ międzybankowe	145.707	9,50%	132.426	8,70%	↓ -9,10%
⇒ klientowskie	1.385.749	90,50%	1.381.229	91,30%	↓ -0,30%
2/ W tym:					
⇒ zlecenia banków	1.421.034	92,80%	1.411.144	93,20%	↓ -0,70%
⇒ zlecenia KIR	18.620	1,20%	17.352	1,20%	↓ -6,80%
⇒ zlecenia KDPW	23.846	1,60%	23.057	1,50%	↓ -3,30%
⇒ zlecenia NBP	67.956	4,40%	62.102	4,10%	↓ -8,60%
Średnia dzienna liczba zleceń	12.059	-	12.207	-	↑ 1,20%

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Tabela nr 2 Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET/ SORBNET2 w II półroczu 2012 r. i w I półroczu 2013 r.

	II połowa 2012 r.		I połowa 2013 r.		Zmiana
	Wartość zleceń (w bln zł)	Udział %	Wartość zleceń (w bln zł)	Udział %	
OGÓŁEM	34,5	100%	35,6	100%	↑ 3,10%
1/ W tym:					
⇒ międzybankowe	21,7	62,90%	23	64,60%	↑ 5,90%
⇒ klientowskie	12,8	37,10%	12,6	35,40%	↓ 1,60%
2/ W tym:					
⇒ zlecenia banków	13,8	40,10%	13,4	37,60%	↓ 3,30%
⇒ zlecenia KIR	0,8	2,50%	0,8	2,20%	↓ 5,40%
⇒ zlecenia KDPW	2,1	6,20%	2,2	6,20%	↑ 3,20%
⇒ zlecenia NBP	17,8	51,20%	19,2	54,00%	↑ 8,60%
Średnie dzienne obroty	272,0 mld zł	–	287,3 mld zł	–	↑ 5,60%
Średnia wartość zlecenia	22,6 mln zł	–	23,5 mln zł	–	↑ 4,30%

Źródło: Opracowanie własne, DSP

1.2 System TARGET2-NBP

W I półroczu 2013 r. system TARGET2-NBP funkcjonował bez większych zmian. Prace w obszarze tego systemu koncentrowały się na przygotowaniach do wdrożenia w listopadzie 2013 r. dużych zmian funkcjonalnych w ramach *SSP release 7.0*.

Testy i zmiany techniczne w systemie TARGET2

W I półroczu 2013 r. zostały przeprowadzone testy systemu TARGET2 zarówno w środowisku testowym dotyczące m.in. różnych sytuacji awaryjnych, w tym testy CN, jak i w środowisku produkcyjnym testy w module CM.

W ramach przygotowania do listopadowych zmian w systemie TARGET2 udostępniona została uczestnikom wersja 7.01 Specyfikacji funkcjonalnej systemu TARGET2 (*User Detailed Functional Specifications (UDFS)*) z dnia 31 maja 2013 r. Zaplanowane na dzień 18 listopada 2013 r. wdrożenie nowej wersji systemu będzie obejmowało zarówno zmiany zgłoszone w ramach *SSP release 6.0* (ze względu na niewielki zakres zmian, podjęto decyzję o przesunięciu wdrożenia zgłoszonych zmian), jak i zmiany zatwierdzone w ramach *SSP release 7.0*, które będą głównie dedykowane wdrożeniu interfejsu między systemem TARGET2 a systemem TARGET2-Securities (T2S) i uruchomieniu funkcjonalności umożliwiającej dokonywanie przelewów płynności między rachunkami RTGS w systemie TARGET2 a dedykowanymi rachunkami pieniężnymi (DCAs) uczestników w systemie TARGET2-Securities.

W czerwcu 2013 r. miały miejsce pierwsze konsultacje ze środowiskiem bankowym dotyczące strategii wprowadzenia standardu ISO 20022 w systemie TARGET2 (*ISO20022 strategy for TARGET2*). W konsultacjach uczestniczyła Krajowa Grupa Użytkowników TARGET2, której przewodniczy przedstawiciel banku PKO BP S.A.

Certyfikacja infrastruktury systemu TARGET2 należącej do NBP na potrzeby uczestnictwa w tym systemie

Zgodnie z wymaganiami obowiązującymi w systemie TARGET2, NBP, podobnie jak i inne banki centralne uczestniczące w tym systemie, zobowiązany był do dostarczenia do EBC, w terminie do dnia 15 lipca 2013 r., dokumentu o nazwie *Self-Certification Statement*. Dokument ten stanowi oświadczenie banku centralnego, że w wyniku przeprowadzonej analizy ryzyka krajowej infrastruktury systemu TARGET2 należącej do tego banku centralnego, obejmującej w przypadku NBP system NBP-PHA i powiązaną z nim infrastrukturę SWIFT, nie stwierdzono występowania ryzyka, które mogłoby w istotny sposób zaburzyć funkcjonowanie systemu TARGET2 lub narazić na znaczne szkody jego uczestników. W dniu 28 czerwca 2013 r. NBP, po przeprowadzeniu stosownej analizy, przekazał do EBC stosowne oświadczenie.

Dane statystyczne – system TARGET2-NBP

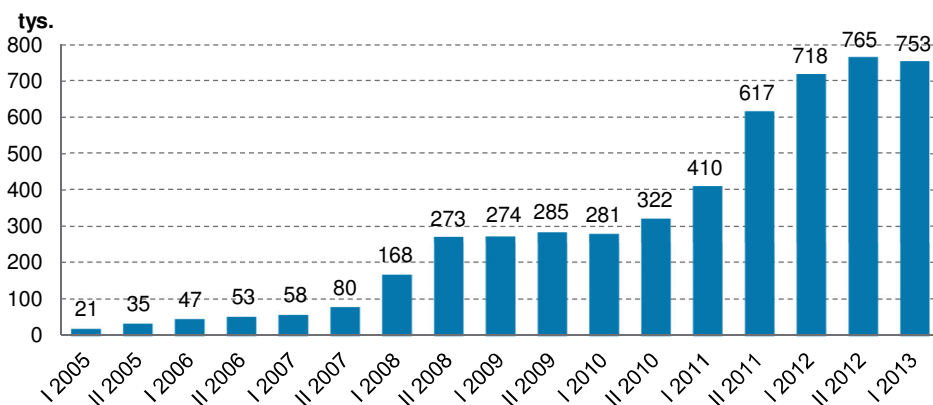
Na koniec I półrocza 2013 r. w systemie TARGET2-NBP uczestniczyły 23 podmioty, tj. 20 banków komercyjnych oraz NBP, KIR S.A. i KDPW S.A. W dniu 12 kwietnia 2013 r. został zamknięty rachunek dla Banku Gospodarstwa Krajowego, a w dniu 27 czerwca 2013 r. został otworzony rachunek dla nowego uczestnika bezpośredniego (Idea Bank S.A.).

W I półroczu 2013 r. w systemie TARGET2-NBP został odnotowany 1,5% spadek ogólnej liczby zrealizowanych transakcji w euro oraz 5,4% wzrost ich wartości w stosunku do wcześniejszego półrocza¹. Spadek liczby zleceń zrealizowanych w systemie w I półroczu 2013 r. wynikał z mniejszej liczby dni operacyjnych, na co wskazuje wzrost o 1,6% średniego dziennego wolumenu zrealizowanych zleceń. Wzrost wartości zrealizowanych zleceń skutkował wzrostem średniej wartości zlecenia realizowanego w systemie TARGET2-NBP o 16,2%, tj. do poziomu 0,35 mln euro.

Liczbę i wartość zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP na przestrzeni lat 2005 – 2013 (I półrocze) prezentują wykresy 3 i 4. Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w I półroczu 2013 r. w porównaniu do II półrocza 2012 r., przedstawiają tabele 3 i 4.

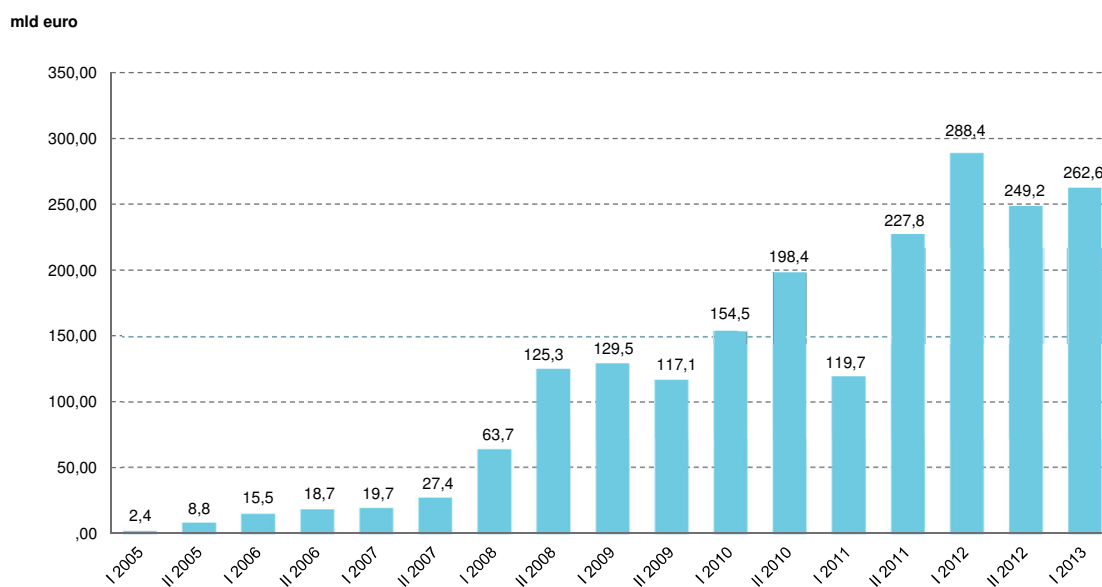
¹ Dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń wykazywane są bez tzw. technicznych przelewów płynności realizowanych przez banki i NBP, tj., w szczególności bez przelewów środków między rachunkami własnymi danego uczestnika, zgodnie z algorytmem opracowanym przez EBC.

Wykres nr 3 Liczba zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2013 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.) (w tys. sztuk)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 4 Wartość zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2013 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.) (w mld euro)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Tabela nr 3 Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w II półroczu 2012 r. i w I półroczu 2013 r.

	II połowa 2012 r.		I połowa 2013 r.		Zmiana
	Liczba zleceń	Udział %	Liczba zleceń	Udział %	
OGÓŁEM	765.245	100%	753.480	100%	↓ 1,50%
1/ W tym:					
⇒ międzybankowe	94.333	12,30%	94.876	12,60%	↑ 0,60%
⇒ klientowskie	670.912	87,70%	658.604	87,40%	↓ 1,80%
2/ W tym:					
⇒ zlecenia krajowe	61.278	8,00%	63.479	8,40%	↑ 3,60%
⇒ zlecenia transgraniczne	703.967	92,00%	690.001	91,60%	↓ 2,00%
• wysłane	351.917	46,00%	334.784	44,40%	↓ 4,90%
• otrzymane	352.050	46,00%	355.217	47,20%	↑ 0,90%
Średnia dzienna liczba zleceń	5.932	-	6.028	-	↑ 1,60%

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Tabela nr 4 Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w II półroczu 2012 r. i w I półroczu 2013 r.

	II połowa 2012 r.		I połowa 2013 r.		Zmiana
	Wartość zleceń (w mln euro)	Udział %	Wartość zleceń (w mln euro)	Udział %	
OGÓŁEM	249.158,9	100%	262.574,4	100%	↑ 5,40%
1/ W tym:					
⇒ międzybankowe	224.875,2	90,30%	237.038,7	90,30%	↑ 5,40%
⇒ klientowskie	24.283,7	9,70%	25.535,7	9,70%	↑ 5,20%
2/ W tym:					
⇒ zlecenia krajowe	29.147,2	11,70%	33.732,7	12,90%	↑ 15,70%
⇒ zlecenia transgraniczne	220.011,7	88,30%	228.841,7	87,10%	↑ 4,00%
• wysłane	112.484,3	45,10%	117.852,5	44,80%	↑ 4,80%
• otrzymane	107.527,4	43,20%	110.989,2	42,30%	↑ 3,20%
Średnie dzienne obroty	1.931,5	-	2.100,6	-	↑ 8,80%
Średnia wartość jednego zlecenia	0,3	-	0,35	-	↑ 16,20%

Źródło: Opracowanie własne, DSP

W omawianym okresie w systemie TARGET2-NBP zrealizowanych zostało 753.480 zleceń, stanowiąc 1,5% spadek w porównaniu do okresu poprzedniego, w którym zrealizowanych zostało 765.245 zleceń. Na zmniejszenie liczby zrealizowanych zleceń miały wpływ płatności klientowskie, których liczba spadła o 1,8%, podczas gdy liczba zleceń międzybankowych nieznacznie wzrosła (o 0,6%).

W I półroczu 2013 r. w porównaniu do II półrocza 2012 r. odnotowany został wzrost liczby zrealizowanych zleceń krajowych (o 3,6%) i jest to kontynuacja tendencji wzrostowej obserwowanej w kilku poprzednich półroczach (tj. od 2010 r.).

W obszarze zleceń transgranicznych odnotowany został 2,0% spadek ich liczby, przy czym spadek ten wynikał ze zmniejszenia liczby zleceń transgranicznych wysłanych (o 4,9%), podczas gdy liczba zleceń otrzymanych nieznacznie wzrosła (o 0,9%). Wskazuje to na osłabienie odnotowywanej od 2010 r. tendencji wzrostowej, która wynikała z większej aktywności nowych uczestników przystępujących do systemu TARGET2-NBP, których liczba od grudnia 2010 r. systematycznie rosła.

Powyższe zmiany skutkują systematycznym wzrostem udziału zleceń krajowych w stosunku do zleceń transgranicznych i wskazują na rosnące wykorzystanie systemu TARGET2-NBP do realizacji płatności w euro na rynku krajowym.

Wartość zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w I półroczu 2013 r. wyniosła 262.574,4 mln euro i wzrosła o 5,4% w porównaniu do II półrocza 2012 r., w którym wynosiła 249.158,9 mln euro. Wzrosty wartości odnotowane zostały dla każdej kategorii zleceń, tj. zarówno dla zleceń międzybankowych, jak i klientowskich (odpowiednio 5,4% i 5,2%) oraz krajowych i transgranicznych (odpowiednio 15,7% i 4,0%), co stanowiło odwrócenie tendencji spadkowej obserwowanej od 2011 r.

Obserwowane tendencje wskazują na stabilny rozwój systemu TARGET2-NBP i jego ugruntowaną pozycję jako systemu do realizacji płatności w euro, zarówno międzybankowych, jak i klientów banków.

2. Systemy płatności detalicznych

2.1 System ELIXIR

Według stanu na koniec czerwca 2013 r. bezpośrednimi uczestnikami wymiany zleceń płatniczych w systemie ELIXIR było 46 banków (w tym NBP), tj. liczba uczestników uległa zmniejszeniu o trzy banki w stosunku do grudnia 2012 r. W I półroczu 2013 r. grono uczestników systemu ELIXIR:

- pomniejszyło się o cztery podmioty, tj. Euro Bank S.A., Credit Agricole Corporate and Investment Bank S.A. Oddział w Polsce, Polbank EFG S.A., FM Bank S.A.,
- powiększyło się o nowy podmiot, tj. Skandinaviska Enskilda Banken AB (S.A.) – Oddział w Polsce.

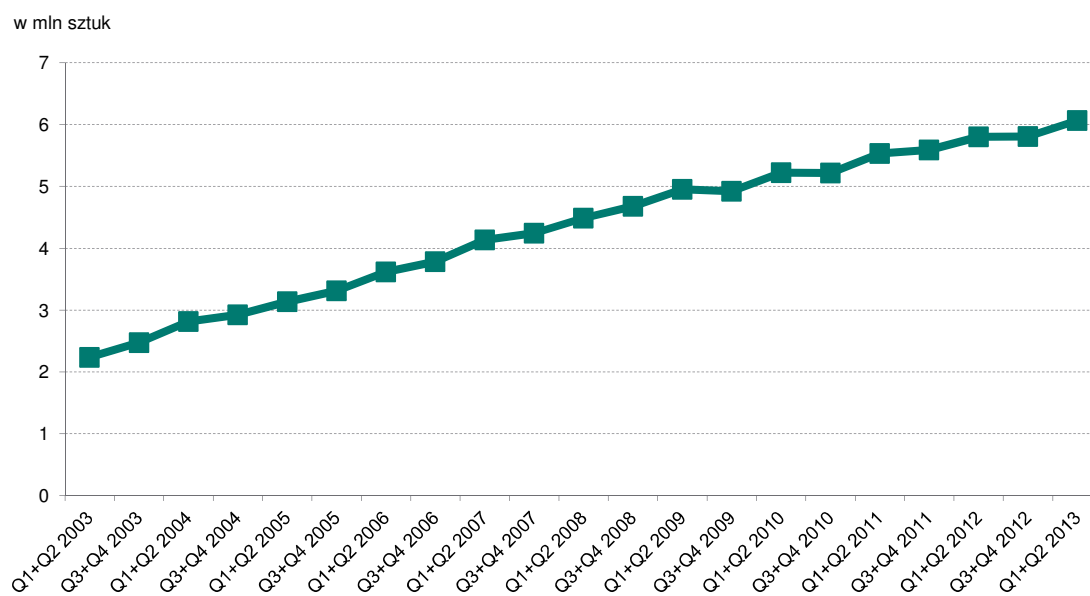
W I półroczu 2013 r., w porównaniu do poprzedniego półrocza, został odnotowany wzrost liczby zrealizowanych zleceń o 2,1% przy równoczesnym spadku wartości obrotów o 4,1%.

Dane statystyczne – system ELIXIR

W I półroczu 2013 r. w systemie ELIXIR obroty wyniosły 1.845,8 mld zł (w poprzednim półroczu 1.924,6 mld zł), co oznacza spadek o 4,1%, natomiast liczba zleceń wyniosła 752,5 mln szt. (w poprzednim półroczu 737,3 mln), co oznacza wzrost o 2,1%.

Średnia dzienna liczba transakcji w systemie ELIXIR w omawianym okresie wyniosła 6,1 mln (co oznacza wzrost o 4,5% w stosunku do II półroczu 2012 r.). Średnią dzienną liczbę zleceń zrealizowanych w systemie ELIXIR w kolejnych półroczach od 2003 r. przedstawia wykres nr 5.

Wykres nr 5 Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie ELIXIR w kolejnych półroczach od 2003 r.

Źródło: Dane KIR S.A.

W analizowanym półroczu miesiącem, w którym w systemie ELIXIR rozliczono najwięcej transakcji, był kwiecień 2013 r. (rozliczono 130,4 mln transakcji). Oznacza to nieznaczny spadek w porównaniu do października 2012 r. (131,2 mln szt.), który był dominującym miesiącem w poprzednim półroczu. Średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń była najwyższa na przestrzeni całego półroczu w maju 2012 r. i wyniosła 6,2 mln zleceń (w poprzednim półroczu wielkość ta była najwyższa w grudniu 2012 r. i wyniosła 6,7 mln zleceń).

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w I półroczu 2013 r. w porównaniu do II półroczu 2012 r., przedstawia tabela nr 5.

Tabela nr 5 Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie ELIXIR w II półroczu 2012 r. oraz w I półroczu 2013 r.

System ELIXIR	2012 Q3+Q4	ZMIANA	2013 Q1+Q2
Liczba dni roboczych:	127 dni		124 dni
Wartość zleceń (zł)			
Ogółem	1.924,61 mld	↘ 4,1%	1.845,78 mld
Średnia miesięczna	320,77 mld	↘ 4,1%	307,63 mld
Średnia dzienna	15,15 mld	↘ 1,8%	14,89 mld
Liczba zleceń			
Ogółem	737,3 mln	↗+ 2,1%	752,5 mln
Średnia miesięczna	122,9 mln	↗+ 2,1%	125,4 mln
Średnia dzienna	5,8 mln	↗+ 4,5%	6,1 mln
Średnia kwota zlecenia (zł)	2.610	↘ 6,0%	2.453
Transakcje uznaniowe			
Wartość transakcji (w zł)	1.915,8 mld	↘ 4,1%	1.837,7 mld
Udział w obrotach KIR	99,5%	↗	99,6%
Liczba transakcji	726,7 mln	↗+ 2,1%	742,1 mln
Udział w ogólnej liczbie trans. KIR	98,6%	→	98,6%
Transakcje obciążeniowe			
Wartość transakcji (w zł)	8,79 mld	↘ 7,6%	8,12 mld
Udział w ogólnych obrotach KIR	0,5%	↘	0,4%
Liczba transakcji	10,6 mln	↘ 2,2%	10,4 mln
Udział w ogólnej liczbie trans. KIR	1,4%	→	1,4%

Źródło: Dane KIR S.A.

2.2 System EuroELIXIR

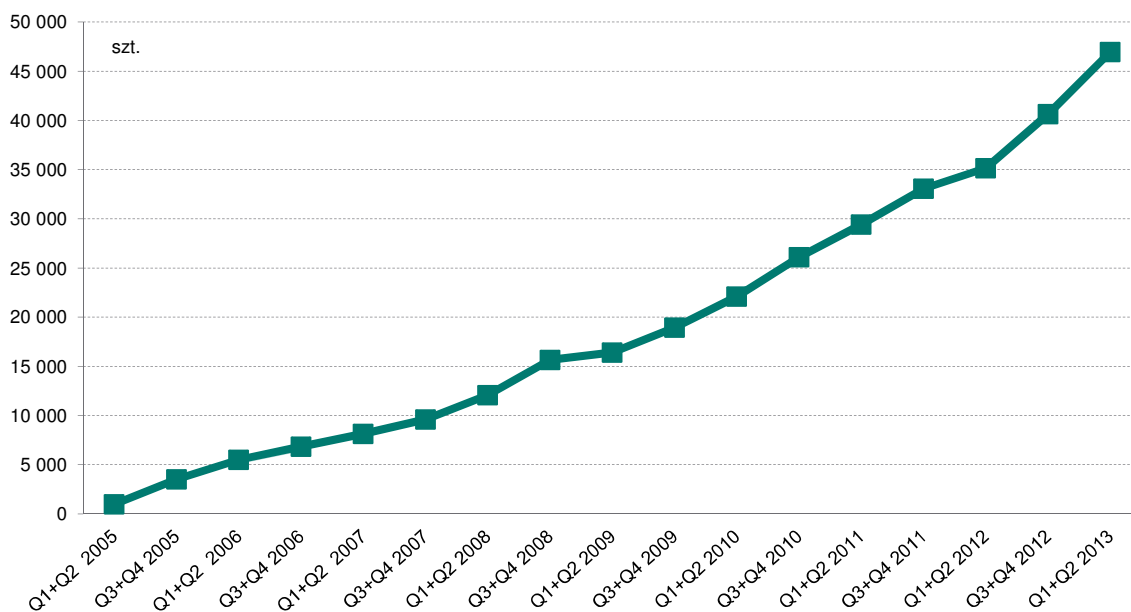
Według stanu na koniec czerwca 2013 r. bezpośrednimi uczestnikami wymiany zleceń płatniczych w systemie EuroELIXIR były 24 banki (w tym NBP), tj. w stosunku do grudnia 2012 r. liczba uczestników uległa zmniejszeniu o jeden podmiot, tj. Credit Agricole Corporate and Investment Bank S.A. Oddział w Polsce. Pierwsze półrocze 2013 roku w systemie EuroELIXIR stanowiło okres trendu wzrostowego w zakresie wielkości obrotów i liczby rozliczanych płatności, podobnie jak miało to miejsce w II półroczu 2012 r.

Dane statystyczne – system EuroELIXIR

W I półroczu 2013 r. w systemie EuroELIXIR obroty wyniosły 31,8 mld euro (w poprzednim półroczu 28,8 mld euro), co oznacza wzrost o 10,6%. Natomiast liczba transakcji wyniosła 5,8 mln szt. (w poprzednim półroczu 5,2 mln), co oznacza wzrost o 10,2%. Średnia dzienna liczba transakcji w systemie EuroELIXIR w omawianym okresie wyniosła 47 tys. (co oznacza w stosunku do II półroczu 2012 r. wzrost o 15,6%).

Średnią dzienną liczbę zleceń zrealizowanych w systemie EuroELIXIR w kolejnych półroczach od 2003 r. przedstawia wykres nr 6.

Wykres nr 6 Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie EuroELIXIR w kolejnych półroczach od 2003 r.

Źródło: Dane KIR S.A.

W analizowanym półroczu miesiącem, w którym w systemie EuroELIXIR rozliczono najwięcej transakcji, był kwiecień 2013 r. (rozliczono 1,052 mln szt.), czyli o 11% więcej niż w dominującym miesiącu w poprzednim półroczu, tj. październiku 2012 r. (949 tys. szt.). Średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń była najwyższa na przestrzeni omawianego półrocza w czerwcu 2013 r. i wyniosła 51,1 tys. zleceń (dla porównania do grudnia 2012 r. wyniosła 45,3 tys. zleceń). Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w I półroczu 2013 r. w porównaniu do II półrocza 2012 r., przedstawia tabela nr 6.

Tabela nr 6 Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie EuroELIXIR w II półroczu 2012 r. oraz w I półroczu 2013 r.

System EuroELIXIR	2012 Q3+Q4	ZMIANA	2013 Q1+Q2
Liczba dni roboczych:	129 dni		123 dni
Wartość zleceń (euro)			
Ogółem	28,76 mld	↗ + 10,6%	31,80 mld
Średnia miesięczna	4,79 mld	↗ + 10,6%	5,30 mld

Średnia dzienna	222,9 mln	↗ + 16%	258,5 mln
Liczba zleceń			
Ogółem	5.244.328	↗ + 10,2%	5.779.627
Średnia miesięczna	874.055	↗ + 10,2%	963.271
Średnia dzienna	40.654	↗ + 15,6%	46.989
Średnia kwota zlecenia (euro)	5.484	↗ + 0,3%	5.502
Transakcje transgraniczne			
Wartość transakcji (euro)	25,41 mld	↗ + 10,3%	28,04 mld
Udział w EuroELIXIR	88,4%	↘	88,2%
Liczba transakcji	4.915.676	↗ + 9,6%	5.386.436
Udział w EuroELIXIR	93,7%	↘	93,2%
Średnia dzienna liczba transakcji	38.106	↗ + 14,9%	43.792
Średnia wartość transakcji (euro)	5.170	↗ + 0,7%	5.205
Transakcje krajowe			
Wartość transakcji (euro)	3,344 mld	↗ + 12,4%	3,760 mld
Udział w EuroELIXIR	11,6%	↗	11,8%
Liczba transakcji	328.652	↗ + 19,6%	393.191
Udział w EuroELIXIR	6,3%	↗	6,8%
Średnia dzienna liczba transakcji	2.548	↗ + 25,5%	3.197
Średnia wartość transakcji (euro)	10.175	↘ 6,0%	9.564

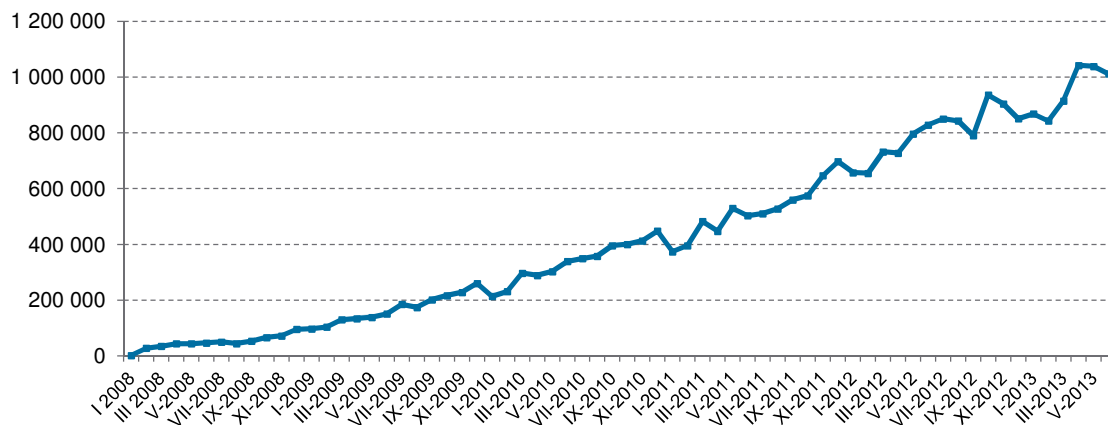
Źródło: Dane KIR S.A.

W zakresie dotyczącym transakcji SEPA w ostatnim miesiącu I półrocza 2013 r., tj. w czerwcu 2013 r., udział liczby transakcji SEPA w ogólnej liczbie transakcji rozliczanych przez system EuroELIXIR wyniósł 98,94%, zaś najwyższą miesięczną wartość w całym I półroczu osiągnął w maju 2013 r. i wyniósł 99%. Natomiast udział wartości transakcji SEPA w wartości wszystkich płatności rozliczanych w systemie EuroELIXIR w I półroczu 2013 r. wyniósł 96,44%, a najwyższą miesięczną wartość 96,94% osiągnął w styczniu 2013 r.

W okresie od uruchomienia obsługi SCT w Polsce, tj. od dnia 28 stycznia 2008 r., do czerwca 2013 r. w systemie EuroELIXIR zrealizowano w sumie 28,2 mln przelewów w standardzie SEPA o łącznej wartości ponad 148 mld euro, w tym w I półroczu 2013 r. odnotowano 5,7 mln przelewów o łącznej wartości 30,6 mld euro, co stanowi wzrost w stosunku do poprzedniego półrocza odpowiednio o 10,5% i 11,2%. W kwietniu 2013 r. zrealizowano 1,0 mln poleceń przelewu SEPA, co stanowi najwyższą miesięczną liczbę transakcji w systemie EuroELIXIR od momentu uruchomienia obsługi tego instrumentu.

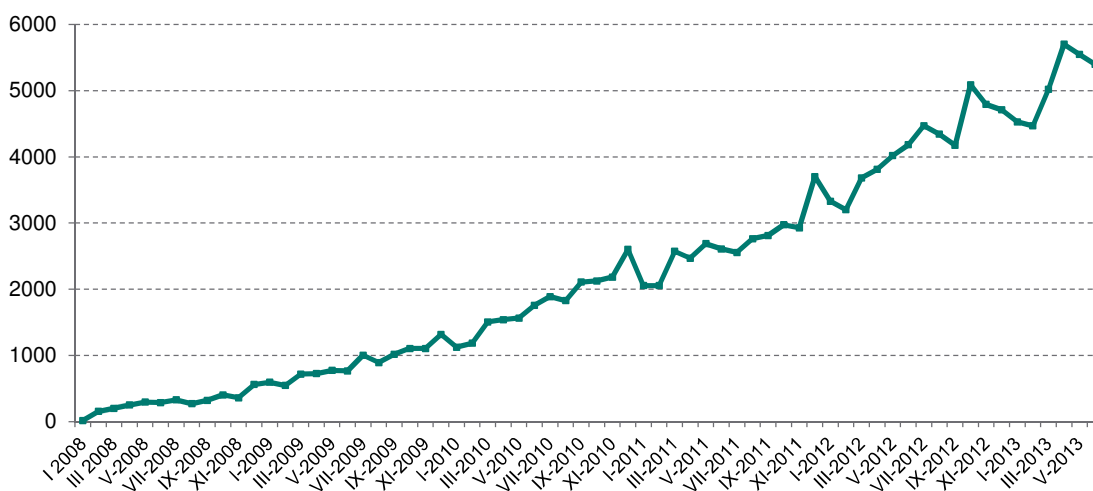
Trend odnoszący się do liczby i wartości transakcji SCT od dnia 28 stycznia 2008 r. odzwierciedlają odpowiednio wykresy 7 i 8 przedstawiające miesięczne dane nt. tych transakcji w systemie EuroELIXIR.

Wykres nr 7 Liczba transakcji SEPA (wewnątrzsystemowych i międzysystemowych) w systemie EuroELIXIR

Źródło: Dane KIR S.A.

Wykres nr 8 Wartość transakcji SEPA (wewnątrzsystemowych i międzysystemowych w mln euro) w systemie EuroELIXIR

Źródło: Dane KIR S.A.

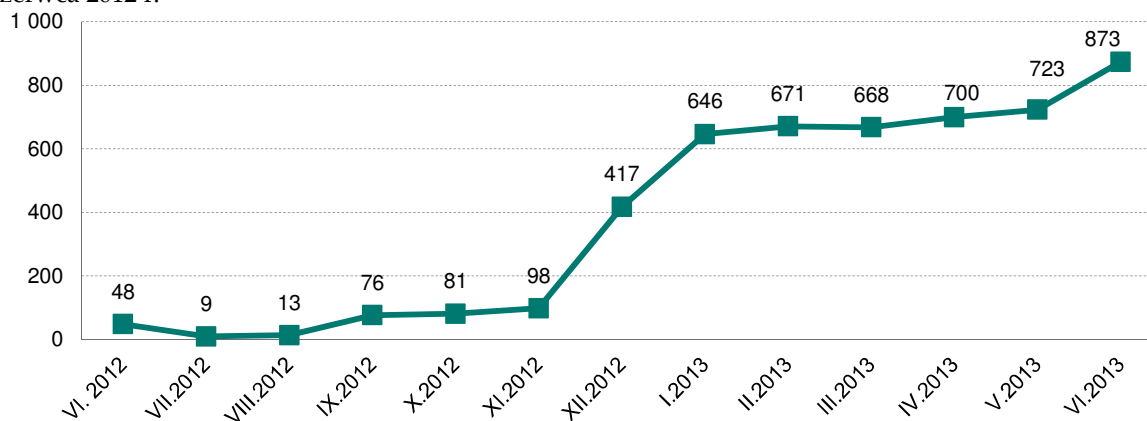
2.3 System Express ELIXIR

W czerwcu 2012 r. został uruchomiony nowy system płatności o nazwie Express ELIXIR. System Express ELIXIR jest pierwszym w Polsce i drugim na świecie, po Wielkiej Brytanii, profesjonalnym systemem rozliczeń płatności natychmiastowych umożliwiającym bezpośrednią realizację przelewów krajowych w

złoty w trybie natychmiastowym bez ograniczeń czasowych, tj. przez 24 godziny na dobę, 7 dni w tygodniu. Dla potrzeb obsługi systemu Express ELIXIR został uruchomiony w systemie SORBNET, w dniu 2 kwietnia 2012 r., rachunek powierniczy dla KIR S.A., na którym są gromadzone środki banków – uczestników systemu stanowiące pokrycie finansowe płatności wymienianych między bankami w systemie Express ELIXIR. Operatorem systemu jest Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A. Na powstanie nowego systemu Prezes NBP wydał zgodę w dniu 28 grudnia 2011 r. Z nowego rozwiązania mogą korzystać wyłącznie klienci banków-uczestników systemu Express ELIXIR, które podpisały z KIR S.A. umowę uczestnictwa oraz wdrożyły rozwiązania technologiczne, umożliwiające wymianę komunikatów płatniczych za pośrednictwem tego systemu. Mogą to być zarówno klienci indywidualni, jak i przedsiębiorcy. Na koniec czerwca 2013 r. uczestnikami systemu Express ELIXIR było 7 banków, czyli o jeden więcej niż na koniec grudnia 2012 r.

W I półroczu 2013 r. w systemie Express ELIXIR obroty wyniosły 645,9 mln zł, czyli ponad ośmiokrotnie więcej niż w II półroczu 2012 r., gdy obroty wyniosły 78,4 mln zł. W tym okresie liczba transakcji zrealizowanych w systemie Express ELIXIR wyniosła 129 tys. szt., czyli sześciokrotnie więcej niż w II półroczu 2012 r. Średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń na przestrzeni I półrocza 2013 r. wyniosła 713 (w poprzedzającym okresie wynosiła 116). Średnia dzienna liczba zleceń rozliczanych w systemie Express ELIXIR wynosiła na przestrzeni kolejnych miesięcy od stycznia do czerwca 2013 r. od 646 do 873 (co prezentuje wykres nr 9).

Wykres nr 9 Średnia dzienna liczba zleceń w systemie Express ELIXIR w kolejnych miesiącach od czerwca 2012 r.

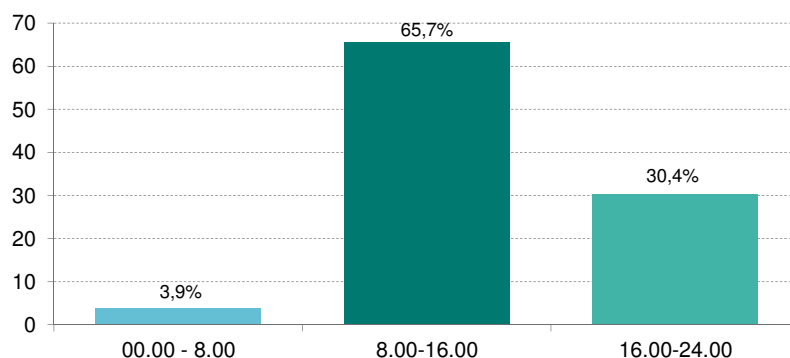

Źródło: Dane KIR S.A.

Express ELIXIR, jako system rozliczeń płatności natychmiastowych, umożliwia bezpośrednią realizację przelewów krajowych w złotych 24 godziny na dobę. W okresie od stycznia do czerwca 2013 r. największą liczbę rozliczanych zleceń odnotowano w godzinach od 8.00 do 16.00. W tym przedziale dnia rozliczonych zostało 65,7% wszystkich zleceń realizowanych w systemie. W porównaniu do poprzedniego półrocza zwiększyła się liczba zleceń realizowanych przez klientów systemu w porach wieczornych i wczesnorannych. I tak, w godzinach od 16.00 do 24.00 klienci systemu zrealizowali 30,4% (w poprzednim półroczu 25,6%), a w godzinach od 0.00 do 8.00 rozliczono 3,9% wszystkich zleceń (w poprzednim

półroczu 2,7%). Rozkład zleceń w systemie Express ELIXIR w zależności od godzin ich realizacji w I półroczu 2013 r. przedstawiono na wykresie nr 10.

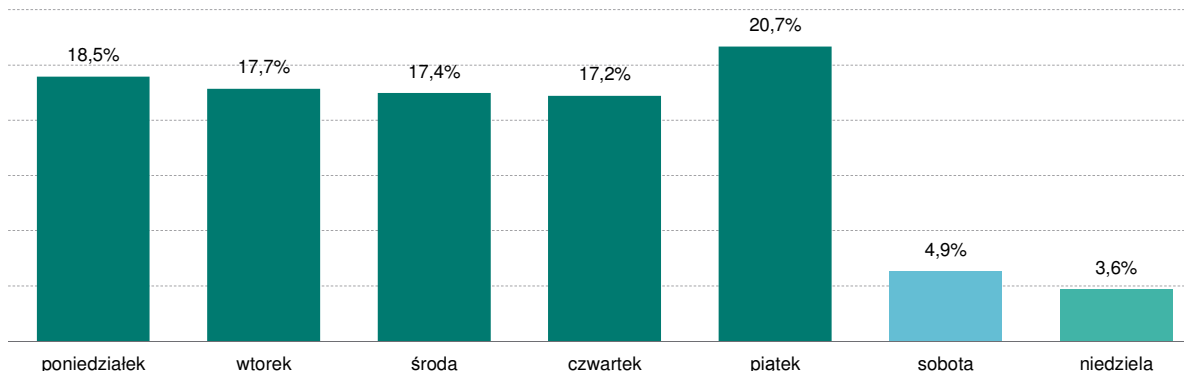
Wykres nr 10 Udział zleceń rozliczanych w godzinach funkcjonowania systemu Express ELIXIR w okresie I półroczu 2013 r.

Źródło: Dane KIR S.A.

W systemie Express ELIXIR zlecenia są realizowane zarówno w dni robocze, jak i w dni wolne od pracy. W I półroczu 2013 r. najwięcej zleceń (20,7%) zostało rozliczonych w piątki. Pozostałe dni robocze tygodnia były obciążone na podobnym poziomie, tj. od 17,2 do 18,5%. Znacznie mniej zleceń jest realizowanych w dni wolne, tj. 4,9% wszystkich zleceń jest realizowanych w soboty oraz 3,6% w niedziele. Rozkład liczby zleceń na poszczególne dni tygodnia przedstawia wykres nr 11.

Wykres nr 11 Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie Express ELIXIR w okresie I półroczu 2013 r.

Źródło: Dane KIR S.A.

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w dwóch pierwszych półroczach funkcjonowania, przedstawia tabela nr 7.

Tabela nr 7 Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Express ELIXIR w II półroczu 2012 r. oraz w I półroczu 2013 r.

System Express ELIXIR	2012 Q3+Q4	ZMIANA	2013 Q1+Q2
Liczba dni roboczych:	184 dni		181 dni
Wartość zleceń (zł)			
Ogółem	78,4 mln	↗+ 723%	645,9 mln
Średnia miesięczna	13,1 mln	↗+ 723%	107,6 mln
Średnia dzienna	426 tys.	↗+ 737%	3,568 mln
Liczba zleceń			
Ogółem	21.367	↗+ 504%	129.125
Średnia miesięczna	3.561	↗+ 504%	21.521
Średnia dzienna	116	↗+ 515%	713
Średnia kwota zlecenia (zł)	3.671	↗+ 36%	5.002
Udział liczby zleceń w podziale wg godzin realizacji			
w godz. 0.00 – 8.00	2,3%	↗	3,9%
w godz. 8.00 – 16.00	74,4%	↘	65,7%
w godz. 16.00 – 24.00	23,3%	↗	30,4%
Udział liczby zleceń w podziale wg dni tygodnia			
poniedziałek	22,3%	↘	18,5%
wtorek	15,5%	↗	17,7%
środa	15,0%	↗	17,4%
czwartek	17,7%	↘	17,2%
piątek	21,7%	↘	20,7%
sobota	4,3%	↗	4,9%
niedziela	3,4%	↗	3,6%

Źródło: Dane KIR S.A.

2.4 System BlueCash

W listopadzie 2012 r. został uruchomiony nowy system płatności natychmiastowych o nazwie BlueCash. Operatorem systemu jest firma Blue Media S.A. z siedzibą w Sopocie, która jest spółką powstałą w 2008 r. Na powstanie nowego systemu Prezes NBP wydał zgodę w dniu 25 listopada 2011 r. System płatności natychmiastowych BlueCash jest rozwiązaniem mającym na celu przekazywanie środków pieniężnych pomiędzy nadawcą a odbiorcą w czasie rzeczywistym.

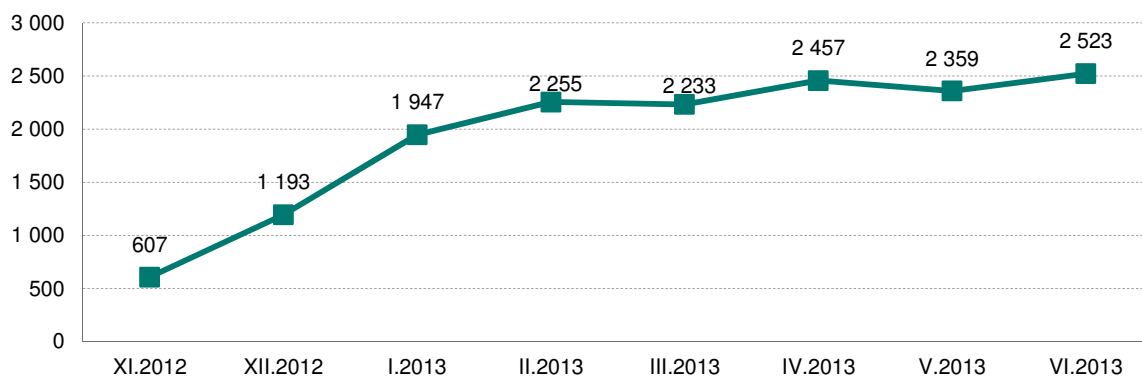
System obsługuje przekazy pieniężne w formie polecenia przelewu oraz wpłaty gotówkowej. System funkcjonuje 24 godziny na dobę, 7 dni w tygodniu (model 7/24/365). Składanie zleceń płatniczych możliwe jest na bieżąco, w każdej chwili funkcjonowania systemu. Zlecenia płatnicze są realizowane w trybie on-line na podstawie kryterium pierwszeństwa ich złożenia do systemu płatniczego. Walutą rozrachunku jest złoty polski (PLN).

Uczestnikiem systemu może być wyłącznie bank posiadający siedzibę i prowadzący działalność w Polsce, który zawarł z Blue Media S.A. umowę o uczestnictwo w systemie. Na koniec czerwca 2013 r. uczestnikami systemu BlueCash były 4 banki, czyli o jeden więcej niż na koniec grudnia 2012 r.

W I półroczu 2013 r. w systemie płatności natychmiastowych BlueCash obroty wyniosły 296,3 mln zł, czyli ponad siedmiokrotnie więcej niż w II półroczu 2012 r., gdy system rozpoczął funkcjonowanie i obroty wyniosły 39,8 mln zł. W tym okresie liczba transakcji zrealizowanych w systemie BlueCash wyniosła 415

tys. szt., czyli prawie dziewięciokrotnie więcej niż w II półroczu 2012 r., gdy wyniosła 47 tys. sztuk. Średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń na przestrzeni I półrocza 2013 r. wyniosła 2.294 (w poprzednim okresie wynosiła 986). Średnia dzienna liczba zleceń rozliczanych w systemie BlueCash wynosiła na przestrzeni kolejnych miesięcy od stycznia do czerwca 2013 r. od 1.947 do 2.523 (co prezentuje wykres nr 12).

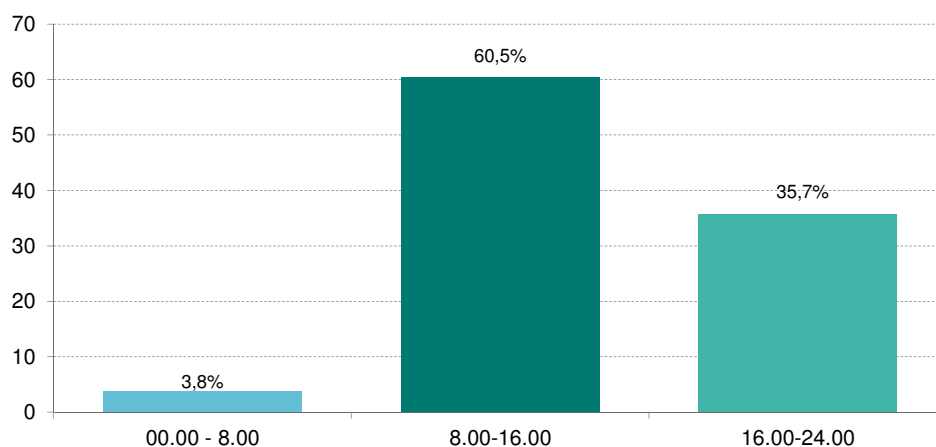
Wykres nr 12 Średnia dzienna liczba zleceń w systemie BlueCash w kolejnych miesiącach od listopada 2012 r.

Źródło: Dane Blue Media S.A.

BlueCash, jako system rozliczeń płatności natychmiastowych, umożliwia bezpośrednią realizację przelewów krajowych w złotych 24 godziny na dobę. Na przestrzeni I półrocza 2013 r. największą liczbę rozliczanych zleceń odnotowano w godzinach od 8.00 do 16.00. W tym przedziale dnia rozliczonych zostało 60,5% wszystkich zleceń realizowanych w systemie. W godzinach od 16.00 do 24.00 klienci systemu zrealizowali 35,7%, a w godzinach od 0.00 do 8.00 rozliczono 3,8% wszystkich zleceń. Rozkład zleceń w systemie BlueCash w zależności od godzin ich realizacji w I półroczu 2013 r. przedstawiono na wykresie nr 13.

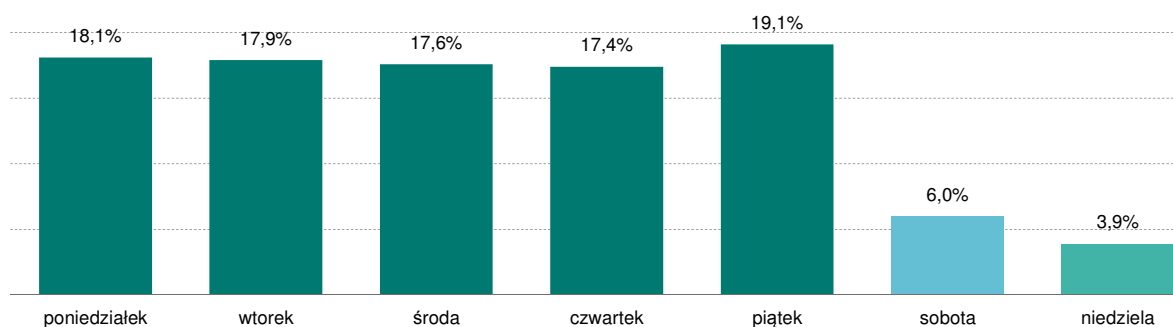
Wykres nr 13 Udział zleceń rozliczanych w różnych godzinach funkcjonowania systemu BlueCash w okresie I półrocza 2013 r.

Źródło: Dane Blue Media S.A.

W systemie BlueCash zlecenia są realizowane zarówno w dni robocze, jak i w dni wolne od pracy. W I półroczu 2013 r. najwięcej zleceń (19,1%) zostało rozliczonych w piątki. Pozostałe dni robocze tygodnia były obciążone na podobnym poziomie, tj. od 17,4 do 18,1%. Znacznie mniej zleceń jest realizowanych w dni wolne, tj. 6% wszystkich zleceń jest realizowanych w soboty oraz 3,9% w niedziele. Rozkład liczby zleceń na poszczególne dni tygodnia przedstawia wykres nr 14.

Wykres nr 14 Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie BlueCash w okresie I półrocza 2013 r

Źródło: Dane Blue Media S.A.

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w dwóch pierwszych półroczach funkcjonowania systemu BlueCash, przedstawiono w tabeli nr 8.

Tabela nr 8 Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie BlueCash w II półroczu 2012 r. oraz w I półroczu 2013 r.

System BlueCash	2012 Q3+Q4	ZMIANA	2013 Q1+Q2
Liczba dni roboczych:	48 dni		181 dni
Wartość zleceń (zł)			
Ogółem	39,8 mln	↗+644%	296,3 mln
Średnia miesięczna	19,9 mln	↗+148%	49,4 mln
Średnia dzienna	830 tys.	↗+97%	1,6 mln
Liczba zleceń			
Ogółem	47.316	↗+778%	415.272
Średnia miesięczna	23.658	↗+193%	69.212
Średnia dzienna	986	↗+133%	2.294
Średnia kwota zlecenia (zł)	842	↘15%	713
Udział liczby zleceń w podziale wg godzin realizacji			
w godz. 0.00 – 8.00	3,2%	↗	3,8%
w godz. 8.00 – 16.00	62,8%	↘	60,5%
w godz. 16.00 – 24.00	34,0%	↗	35,7%
Udział liczby zleceń w podziale wg dni tygodnia			
poniedziałek	19,3%	↘	18,1%
wtorek	12,9%	↗	17,9%
środa	13,0%	↗	17,6%
czwartek	19,3%	↘	17,4%
piątek	22,9%	↘	19,1%
sobota	7,6%	↘	6,0%
niedziela	5,0%	↘	3,9%

Źródło: Dane Blue Media S.A.

3. Systemy autoryzacji i rozliczeń

Systemy autoryzacji i rozliczeń, zdefiniowane na gruncie prawa polskiego w art. 2 pkt 17 ustawy z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych (Dz. U. 2012, poz. 1232) jako „podlegające prawu polskiemu prawne powiązania pomiędzy agentem rozliczeniowym, akceptantami i wydawcami elektronicznych instrumentów płatniczych, w ramach których określa się wspólne zasady przyjmowania zapłaty przy użyciu elektronicznych instrumentów płatniczych i rozliczeń z tego tytułu” oraz uznane przez ustawę o usługach płatniczych wprost jako systemy płatności w rozumieniu tej ustawy, stanowią ważny element infrastruktury systemu płatniczego. Nadzór nad systemami autoryzacji i rozliczeń prowadzonymi przez agentów rozliczeniowych niebędących bankami sprawuje Prezes NBP. Liczba podmiotów prowadzących działalność w charakterze niebankowych agentów rozliczeniowych w I półroczu 2013 r. nie zmieniła się i wyniosła 12 (lista takich podmiotów i systemów jest umieszczona na stronie internetowej NBP w zakładce System płatniczy » Nadzór nad systemem płatniczym).

Systemy rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych

1. Systemy rozrachunku papierów wartościowych

1.1 System kdpw_stream

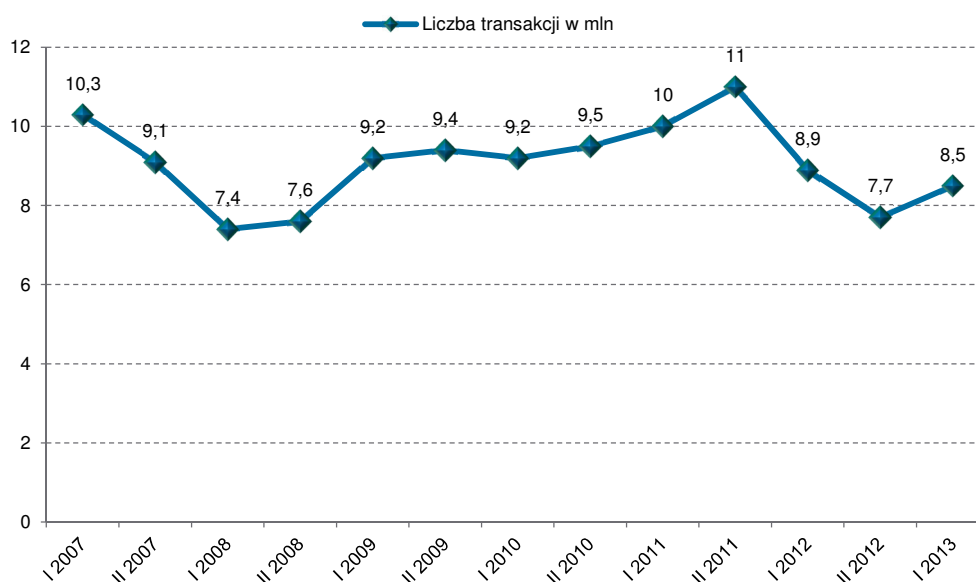
W I półroczu 2013 r. w funkcjonowaniu systemu kdpw_stream prowadzonego przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A. nastąpiły niżej wymienione zmiany:

1. Dostosowanie do obsługi rozrachunku transakcji repo z rynku OTC, na podstawie instrukcji rozrachunkowych KDPW_CCP, poprzez wprowadzenie nowych typów operacji od dnia 1 stycznia 2013 r.
2. Przystosowanie systemu do rejestracji zabezpieczeń w formie przewłaszczonych papierów wartościowych na rzecz KDPW_CCP, w następstwie wdrożenia przez KDPW_CCP tej funkcjonalności w dniu 1 stycznia 2013 r.
3. Wydłużenie ram czasowych dla rozrachunku w euro od dnia 7 lutego 2013 r.:
 - w systemie wielosesyjnym na sesjach rozrachunkowych od 1 do 3 (wcześniej od 1 do 2 sesji),
 - w systemie rozrachunków w czasie rzeczywistym od 8.00 do 16.00 (wcześniej od 8.00 do 15.00).
4. Dostosowanie systemu kdpw_stream do nowego systemu transakcyjnego UTP, wdrożonego przez Giełdę Papierów Wartościowych w Warszawie S.A. w dniu 15 kwietnia 2013 r., obejmujące w szczególności:
 - separację procesów biznesowych, rozdział systemów CCP i CSD oraz podział funkcjonujących w systemie kont ewidencyjnych na konta rozliczeniowe i konta rozrachunkowe,
 - migrację kont podmiotowych uczestników na konta ze skróconą długością identyfikatora konta (z maksymalnej długości 16 znaków do 10 znaków), z uwagi na ograniczenie liczby znaków w zleceniu maklerskim,
 - zmianę w parametryzacji/oznaczaniu transakcji zawieranych w ramach publicznej sprzedaży przeprowadzanej za pośrednictwem GPW (zmiana w oznaczaniu kodu rynku).
5. Dostosowanie systemu kdpw_stream do nowego systemu płatniczego SORBNET2, wdrożonego przez Narodowy Bank Polski w dniu 10 czerwca 2013 r., w szczególności do realizacji zleceń płatniczych, wynikających z rozrachunku pieniężnego operacji dokonywanych przez KDPW S.A., w formie komunikatów SWIFT.
6. Wdrożenie w dniu 24 czerwca 2013 r. I etapu projektu, dotyczącego zwiększenia stopnia zgodności obsługi procesów rozrachunkowych w systemie kdpw_stream ze standardami ISO 15022 i ISO 20022, obejmujące w szczególności:

- wprowadzenie mechanizmu zawieszania rozrachunku transakcji OTC w sytuacji, gdy nie ma możliwości dokonania rozrachunku wskutek braku pokrycia na właściwym koncie ewidencyjnym lub na rachunku bankowym,
- rozszerzenie możliwości zestawiania instrukcji z rynku OTC z tolerancją wartości rozrachunku obejmujące sytuację, gdy zgodę na taki rozrachunek transakcji wyraziła jedna strona, a druga strona nie sprzeciwiła się.

W przedmiotowym okresie KDPW S.A. przetworzył 8.552.909 transakcji o łącznej wartości 6.276,1 mld zł (w II półroczu 2012 r. wielkości te kształtowały się na poziomie 7.666.618 transakcji o wartości 5.933,9 mld zł), co oznacza odpowiednio wzrost o 11,6% i 5,8%. Na wykresie 15 przedstawiona została liczba transakcji przetworzona przez KDPW S.A. w podziale na okresy półroczne.

Wykres nr 15 Liczba transakcji zaewidencjonowanych w KDPW w latach 2007 – 2013

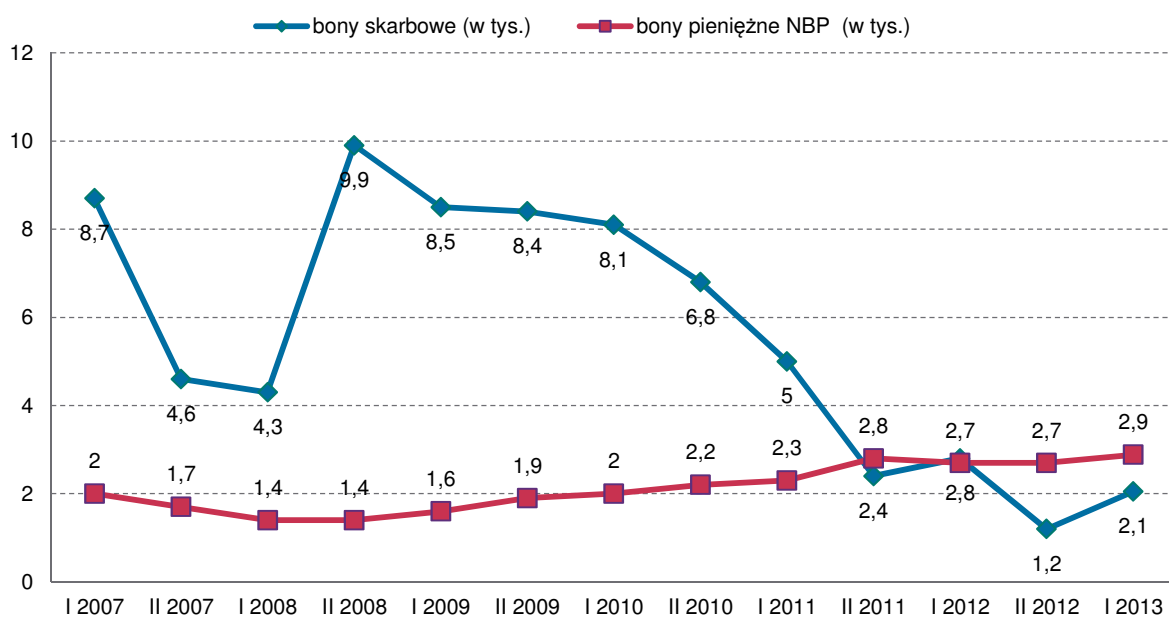
Źródło: Dane KDPW S.A.

1.2 Rejestr Papierów Wartościowych

W I półroczu 2013 r. w funkcjonowaniu systemu rozrachunku papierów wartościowych obsługiwany przez NBP zaszły zmiany w obszarze przeprowadzania operacji otwartego rynku. Istniejący rodzaj operacji dostrajających został podzielony na dwie grupy: operacje dostrajające regularne oraz operacje dostrajające nieregularne. Do udziału w operacjach dostrajających nieregularnych uprawnione są tylko banki posiadające status Dealera Rynku Pieniężnego, natomiast w operacjach dostrajających regularnych wszystkie banki będące uczestnikami Rejestru Papierów Wartościowych. Powyższa zmiana weszła w życie z dniem 2 maja 2013 r.

W omawianym okresie RPW przetworzył 2.050 transakcji bonami skarbowymi o wartości 135,8 mld zł (w II półroczu 2012 r. wielkości te kształtowały się na poziomie 1.219 transakcji o wartości 47,7 mld zł) oraz 2.883 transakcji bonami pieniężnymi NBP na kwotę 6.811,6 mld zł (w II półroczu 2012 r. przetworzono 2.700 transakcji o wartości 5.668,2 mld zł). Na wykresie 16 przedstawiona została liczba transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP przetworzona w RPW w podziale na okresy półroczne.

Wykres nr 16 Liczba transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP zrealizowanych w RPW w latach 2007 – 2013

Źródło: Dane NBP

2. Systemy rozliczeń papierów wartościowych

2.1 System rozliczeń transakcji w KDPW_CCP S.A.

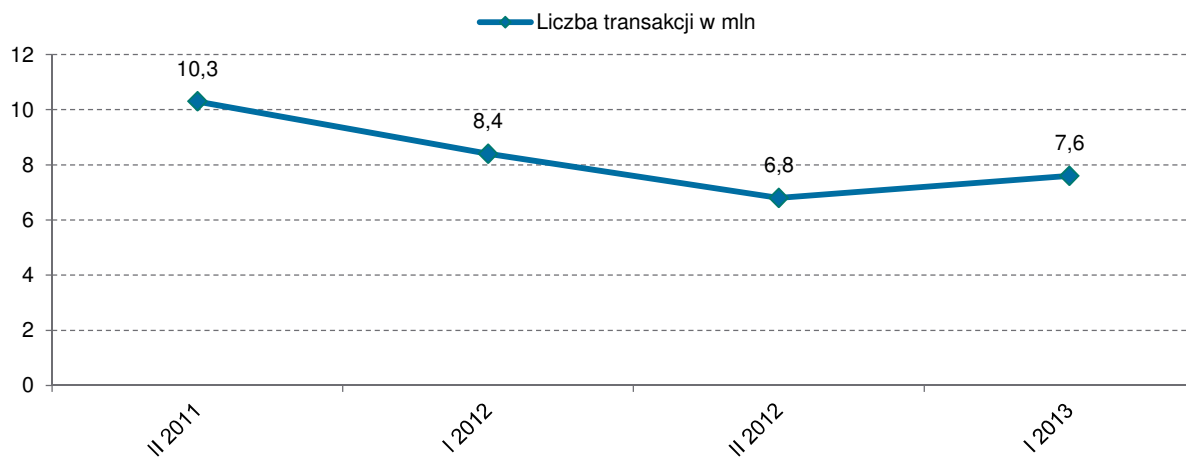
W I półroczu 2013 r. w funkcjonowaniu systemu rozliczeń transakcji prowadzonego przez KDPW_CCP S.A. nastąpiły niżej wymienione zmiany:

1. Uruchomienie zmian dostosowujących system i harmonogramy rozliczeń do współpracy z nowym systemem transakcyjnym GPW (UTP).
2. Uruchomienie usługi rozliczania i gwarantowania derywatów OTC oraz transakcji repo.
3. Zakończenie szeregu prac podyktowanych wymogami Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) NR 648/2012 z dnia 4 lipca 2012 r., polegających na przygotowaniu wewnętrznych procedur, regulacji oraz rozwiązań technologicznych.

W omawianym okresie KDPW_CCP S.A. przetworzył 7.584.396 transakcji o wartości 224,2 mld zł (w II półroczu 2012 r. wielkości te kształtowały się na poziomie 6.767.092 transakcji o wartości 189,9 mld zł), co

oznacza odpowiednio wzrost o 12% i 18%. Na wykresie 17 przedstawiona została liczba transakcji rozliczona przez KDPW_CCP S.A. w podziale na okresy półroczne.

Wykres nr 17 Liczba transakcji rozliczona przez KDPW_CCP S.A. w latach 2011 - 2013

Źródło: Dane KDPW_CCP S.A.

Pozostałe elementy infrastruktury polskiego systemu płatniczego

Pod pojęciem pozostałych elementów infrastruktury systemu płatniczego rozumiane są, dla potrzeb niniejszego materiału, w szczególności: instytucje świadczące usługi płatnicze, punkty handlowo-usługowe akceptujące transakcje wykonywane kartami płatniczymi, bankomaty oraz punkty świadczące usługę *cash back*.

1. Podmioty świadczące usługi płatnicze

Do instytucji świadczących usługi płatnicze należą przede wszystkim banki, które, zgodnie z przepisami ustawy – Prawo bankowe, prowadzą rachunki bankowe i świadczą ww. usługi w najszerszym możliwym zakresie.

Pozostałe instytucje świadczące usługi płatnicze to w szczególności:

- spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe (SKOK-i), działające na podstawie ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych z dnia 5 listopada 2009 r., które od października 2012 r. objęte zostały nadzorem Komisji Nadzoru Finansowego; z prowadzonych przez nie rachunków pieniężnych zarówno osoby fizyczne, jak i prawne mogą dokonywać rozliczeń w drodze bezgotówkowej, a niektóre kasy oferują również swoim członkom debetowe karty płatnicze.
- Poczta Polska S.A. wykonująca niektóre usługi bankowe na podstawie ustawy z dnia 5 września 2008 r. o komercjalizacji państwowego przedsiębiorstwa użyteczności publicznej „Poczta Polska” oraz zgodnie ze statutem Spółki. Spółka ta posiada możliwość wykonywania niektórych czynności bankowych, spośród których najważniejszą i najpowszechniejszą jest przyjmowanie wpłat na rachunki bankowe. Poza tym popularną usługą jest przekaz pocztowy, czyli przekazanie gotówki od wpłacającego do odbiorcy. Ponadto, w placówkach Poczty Polskiej S.A. są świadczone usługi bankowe Banku Pocztowego S.A., którego jednym z głównych akcjonariuszy jest Poczta Polska S.A.
- agenci rozliczeniowi, których podstawowa działalność została, zgodnie z ustawą o usługach płatniczych, uznana za usługę płatniczą. Ponadto zgodnie z obowiązującymi jeszcze w I półroczu 2013 r. przepisami ustawy z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych, nadzór typu oversight nad systemami autoryzacji i rozliczeń prowadzonymi przez agentów rozliczeniowych sprawował Prezes NBP.
- pośrednicy finansowi, wykonujący usługę przyjmowania wpłat gotówkowych na rachunki bankowe, którzy działali dotychczas na podstawie ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, zaś z dniem 24 października 2011 r., czyli z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych, zostali objęci nowymi regulacjami. Podmioty te mogą działać, zgodnie z ustawą, jako instytucje płatnicze na podstawie zezwolenia wydanego przez KNF lub jako biura usług płatniczych, jeżeli miesięczna wartość wykonanych transakcji nie przekracza 500 tys. euro. Działalność biur usług płatniczych prowadzona jest na podstawie wpisu do rejestru Komisji Nadzoru Finansowego. Podmioty te mają obowiązek zabezpieczenia środków użytkowników poprzez polisę lub gwarancję bankową.

- instytucje realizujące przekazy pieniężne (np. Western Union, MoneyGram), wykonujące usługi przekazania gotówki, w różnych walutach, najczęściej w obrocie międzynarodowym, ale świadczące je również w zakresie przekazów krajowych.

Poza ww. katalogiem podmiotów świadczących podstawowe usługi płatnicze mogą funkcjonować, zgodnie z ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych, również inne podmioty działające jako:

- instytucje płatnicze, czyli podmioty oferujące różne usługi płatnicze, w tym także usługi zarezerwowane do tej pory dla banków, m.in. prowadzenie rachunków płatniczych, realizacja przelewów lub poleceń zapłaty z wyłączeniem przyjmowania depozytów. Działalność instytucji płatniczej prowadzona jest po uzyskaniu zezwolenia od KNF.
- zagraniczne instytucje płatnicze, czyli podmioty, które w pozostałych krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego uzyskały licencję na świadczenie usług płatniczych i na podstawie tzw. jednolitego paszportu mogą świadczyć takie usługi również w innych krajach.

1.1 Liczba podmiotów świadczących usługi płatnicze i ich placówek

Według danych Komisji Nadzoru Finansowego w omawianym półroczu zanotowano niewielkie zmiany liczby banków komercyjnych (spadek o 2 banki do poziomu 43) przy jednoczesnym wzroście (o 2) oddziałów instytucji kredytowych, natomiast bez zmian ilościowych działają na terenie Polski banki spółdzielcze. Liczba oddziałów banków spadła z 7.530 do 7.402, co stanowi spadek o 1,7%. Wzrosła natomiast liczba mniejszych placówek i filii bankowych z 6.023 na koniec grudnia 2012 r. do 6.121 na koniec czerwca 2013, czyli o 1,6%.

Nastąpił spadek liczby placówek spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych z 1.932 do 1.887, co stanowi spadek o 2,3%.

Poczta Polska zmniejszyła sieć placówek do 8.091, co stanowi spadek w porównaniu do grudnia 2012 r. o 1,8%.

Liczbę podmiotów świadczących wybrane podstawowe usługi płatnicze i ich placówek przedstawia tabela nr 9.

Tabela nr 9 Liczba banków, SKOK-ów, placówek Poczty Polskiej oraz pośredników finansowych przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe wg stanu na koniec grudnia 2012 r. i czerwca 2013 r.

Banki, SKOK-i, placówki Poczty Polskiej oraz pośrednicy finansowi*	XII 2012	VI 2013
Liczba banków i oddziałów instytucji komercyjnych		
Liczba banków komercyjnych	45	43
Liczba banków spółdzielczych	572	572
Liczba oddziałów instytucji kredytowych	25	27
Sieć bankowa		
Liczba oddziałów w kraju	7 530	7 402
Liczba filii, ekspozytur i innych placówek obsługi klienta w kraju	6 023	6 121
SKOK-i		
Liczba instytucji	55	55
Liczba placówek	1 932	1 887
Poczta Polska		
Liczba instytucji	1	1
Liczba placówek	8 243	8 091
Pośrednicy finansowi		
Liczba instytucji	1 039	877
Liczba placówek	21 641	20 179
RAZEM		
Liczba instytucji	1 737	1 575
Liczba placówek	45 369	43 680

*pośrednicy finansowi – podmioty pośredniczące w przyjmowaniu wpłat na rachunki bankowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KNF, NBP, Poczty Polskiej, SKOK

1.2 Pośrednicy finansowi w zakresie wpłat na rachunki bankowe

Dane przekazane przez podmioty przyjmujące wpłaty na rachunki bankowe za I półrocze 2013 r. pokazują, że na koniec czerwca 2013 r. funkcjonowało 877 podmiotów, które dysponowały siecią 20.179 punktów. Liczba pośredników zmniejszyła się w I półroczu 2013 r. o 162. W I półroczu 2013 r. przyjęły one 41,2 mln wpłat gotówkowych o łącznej wartości 5,98 mld zł, co oznacza spadek liczby transakcji w porównaniu do II półrocza 2012 r. o 11,2% oraz spadek wartości transakcji o 9,7%.

Wejście w życie ustawy o usługach płatniczych spowodowało zmiany wśród podmiotów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe. Część podmiotów działających do tej pory na rynku z powodu obowiązków, jakie narzuciła ustawa o usługach płatniczych, rezygnuje z działalności. Należy zaznaczyć, że niektórzy pośrednicy finansowi (np. BillBird S.A. i BluePay S.A.) rozwijają swoją działalność i powiększają liczbę swoich placówek. Pomimo spadku liczby i wartości transakcji powstają wciąż nowe podmioty, co wskazuje, że na rynku nadal jest zapotrzebowanie na tańsze sposoby opłacania rachunków przy użyciu gotówki, niż jest to możliwe w bankach lub na poczcie.

Szczegółowe dane statystyczne dotyczące pośredników finansowych w zakresie wpłat na rachunki bankowe od 2005 roku prezentuje tabela 10 oraz wykresy nr 18, 19 i nr 20.

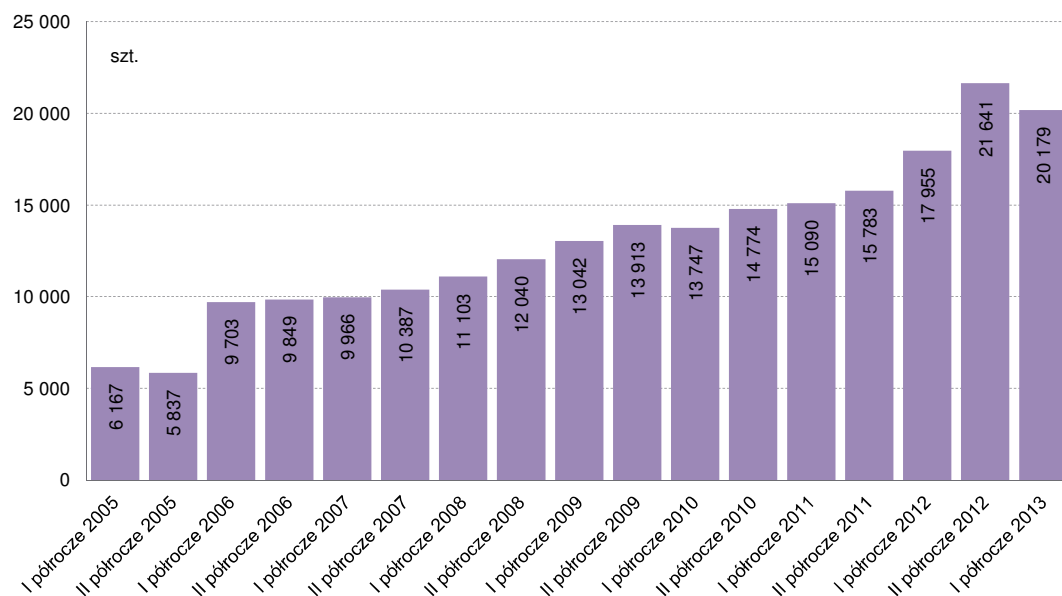
Tabela nr 10 Liczba podmiotów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe, liczba i wartość wpłat dokonanych w latach 2005 – 2013

Okresy rozliczeniowe	Liczba firm *	Liczba punktów przyjmujących wpłaty	Liczba transakcji /w szt./	Wartość transakcji /w zł/	Średnia wartość /w zł/	
2005	I półrocze	154	6 167	15 964 263	1 962 433 615	122,9
	II półrocze	169	5 837	15 978 429	1 732 170 943	108,4
	Razem 2005	x	x	31 942 692	3 694 604 558	115,7
2006	I półrocze	157	9 703	18 054 560	1 901 404 091	105,3
	II półrocze	151	9 849	21 287 427	2 275 686 408	106,9
	Razem 2006	x	x	39 341 987	4 177 090 499	106,2
2007	I półrocze	150	9 966	22 903 124	2 545 604 239	111,1
	II półrocze	141	10 387	23 855 532	3 017 652 675	126,5
	Razem 2007	x	x	46 758 656	5 563 256 914	119
2008	I półrocze	132	11 103	23 999 112	2 939 627 710	122,5
	II półrocze	143	12 040	26 187 502	3 316 641 582	126,6
	Razem 2008	x	x	50 186 614	6 256 269 292	124,7
2009	I półrocze	171	13 042	27 533 890	3 671 120 500	133,3
	II półrocze	224	13 913	30 565 380	4 136 912 900	135,3
	Razem 2009	x	x	58 099 270	7 808 033 400	134,4
2010	I półrocze	196	13 747	31 836 987	4 365 345 734	137,1
	II półrocze	237	14 774	32 355 455	4 311 083 151	133,2
	Razem 2010	x	x	64 192 442	8 676 428 885	135,2
2011	I półrocze	346	15 090	34 543 162	4 968 312 401	143,8
	II półrocze	397	15 783	36 463 580	4 886 281 198	134
	Razem 2011	x	x	69 982 220	9 450 707 050	135
2012	I półrocze	710	17 955	38 588 622	5 428 341 941	140,7
	II półrocze	1 039	21 641	46 403 471	6 628 965 493	142,9
	Razem 2012	x	x	83 503 038	11 827 810 258	141,6
2013	I półrocze	877	20 179	41 210 646	5 983 859 727	145,2

*w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą

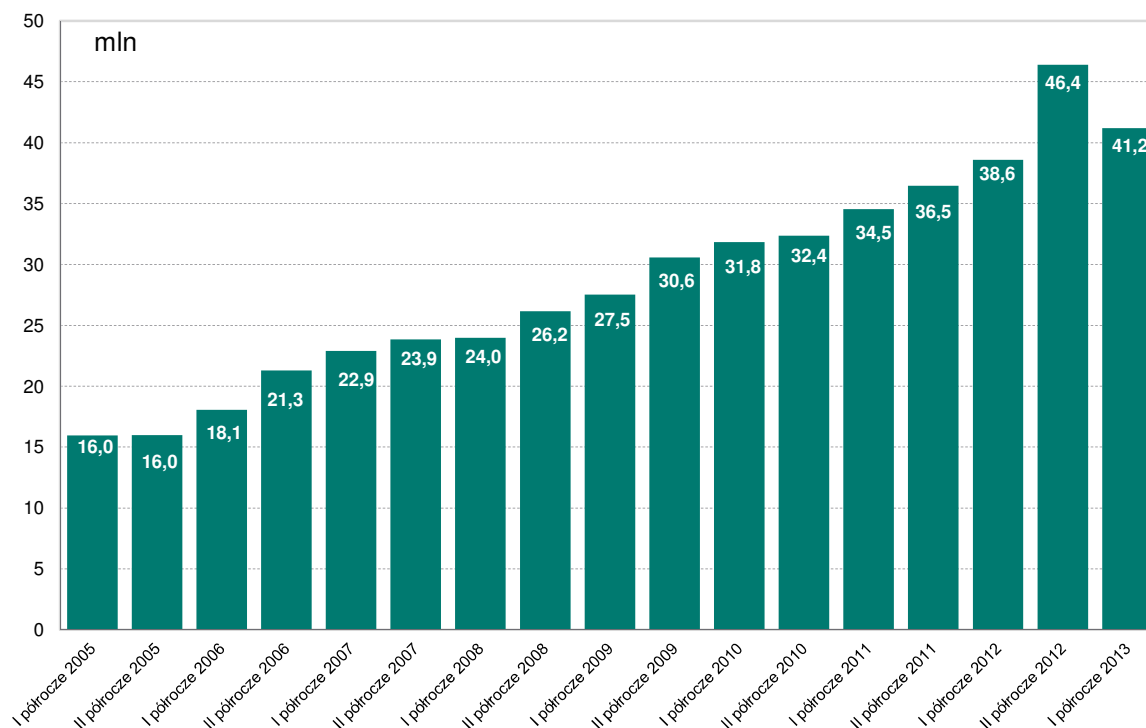
Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 18 Liczba punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2005 - 2013

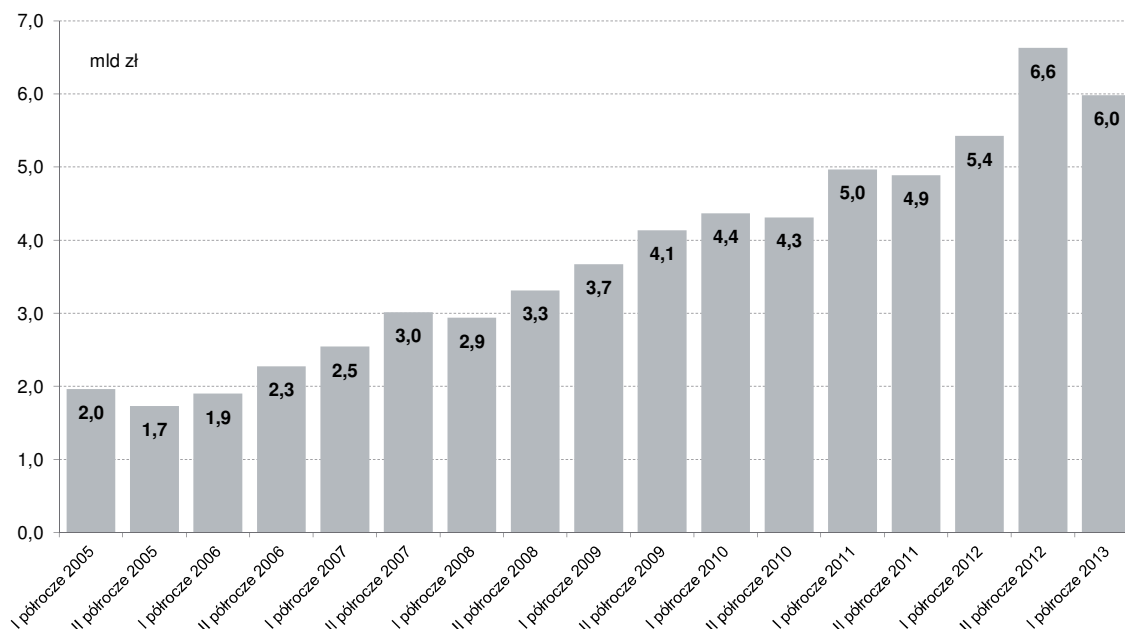
Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 19 Liczba transakcji rejestrowanych przez firmy przyjmujące wpłaty na rachunki bankowe w latach 2005 - 2013

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 20 Wartość wpłat na rachunki bankowe zrealizowanych za pośrednictwem punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2005 – 2013

Źródło: Opracowanie własne, DSP

1.3 Pośrednicy w zakresie krajowych i zagranicznych przekazów pieniężnych

Dane za I półrocze 2013 r. przekazało do NBP 36 podmiotów pośredniczących w przekazach transgranicznych. W I półroczu 2013 r. w obrocie międzynarodowym zrealizowano 202.498 szt. transakcji wysłanych, co oznacza wzrost liczby transakcji w porównaniu do II półrocza 2012 r. o 4,6%. W wartości transakcji wysłanych nastąpił spadek z 488,7 mln zł do 436,6 mln zł, tj. o 10,7%. W przypadku liczby transakcji otrzymanych odnotowano nieznaczny wzrost o 6,3 tys. szt. oraz spadek wartości transakcji otrzymanych o 157,2 mln zł do poziomu 1,7 mld zł, co oznacza odpowiednio wzrost w liczbie transakcji otrzymanych o 0,5% oraz spadek w wartości o 8,5% w porównaniu do II półrocza 2012 r.

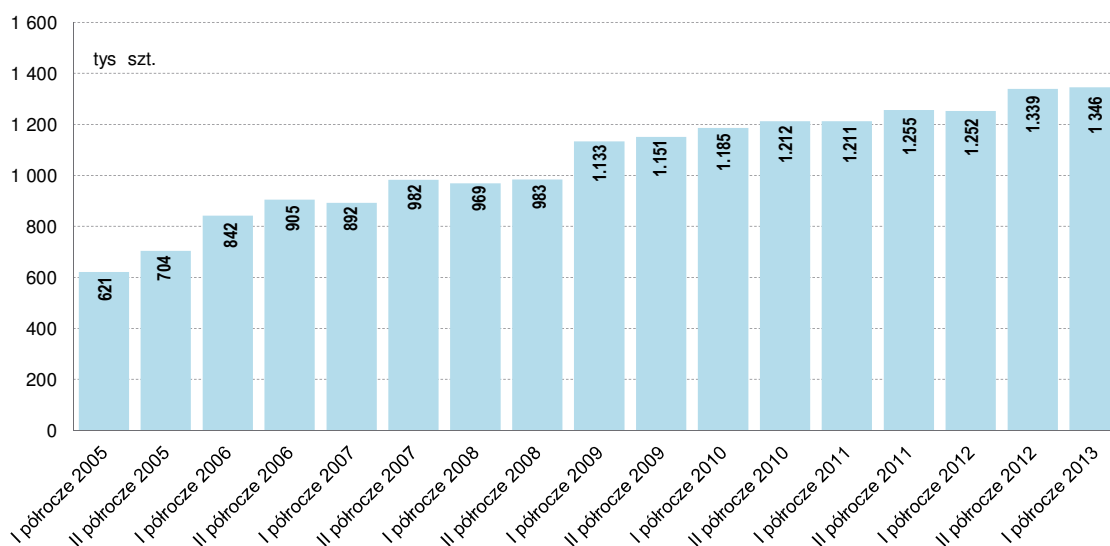
Szczegółowe dane statystyczne dotyczące liczby i wartości przekazów pieniężnych wysłanych i otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski od 2005 roku prezentuje tabela nr 11 oraz wykresy nr 21 i nr 22.

Tabela nr 11 Przekazy pieniężne zrealizowane w obrocie międzynarodowym w latach 2005 – 2013

Okresy rozliczeniowe	Przekazy pieniężne zrealizowane w obrocie międzynarodowym			
	wysłane		otrzymane	
	liczba	wartość (w zł)	liczba	wartość (w zł)
I półrocze 2005	51 140	88 988 226,73	621 371	800 892 633,26
II półrocze 2005	59 783	117 965 605,48	703 980	956 302 171,00
I półrocze 2006	65 239	136 440 513,22	841 908	1 029 074 986,00
II półrocze 2006	79 170	185 340 920,69	904 699	1 139 072 558,77
I półrocze 2007	79 330	177 101 254,57	891 613	1 143 173 849,54
II półrocze 2007	103 480	180 464 029,55	982 236	1 116 388 122,55
I półrocze 2008	120 413	239 531 433,42	969 021	1 098 021 951,38
II półrocze 2008	137 310	286 888 894,24	983 460	1 207 506 036,22
I półrocze 2009	123 756	245 843 399,21	1 133 340	1 685 179 542,43
II półrocze 2009	141 337	263 967 899,82	1 151 113	1 371 592 877,83
I półrocze 2010	137 896	234 005 269,52	1 185 343	1 428 090 894,20
II półrocze 2010	152 909	272 682 916,62	1 211 665	1 437 017 509,01
I półrocze 2011	157 824	254 387 415,80	1 211 457	1 364 144 807,02
II półrocze 2011	166 778	305 503 482,21	1 255 415	1 629 927 692,97
I półrocze 2012	166 156	306 649 154,96	1 252 464	1 573 931 205,58
II półrocze 2012	193 655	488 742 549,96	1 339 280	1 841 095 564,97
I półrocze 2013	202 498	436 512 051,48	1 345 552	1 683 940 618,91

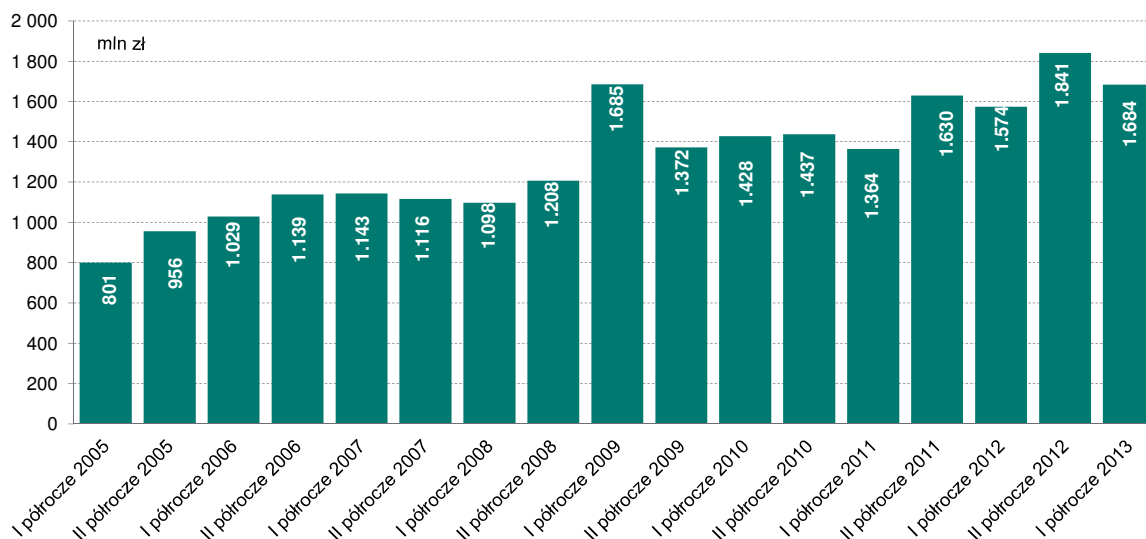
Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 21 Liczba przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2005 – 2013

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 22 Wartość przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2005 – 2013 (w mln zł)

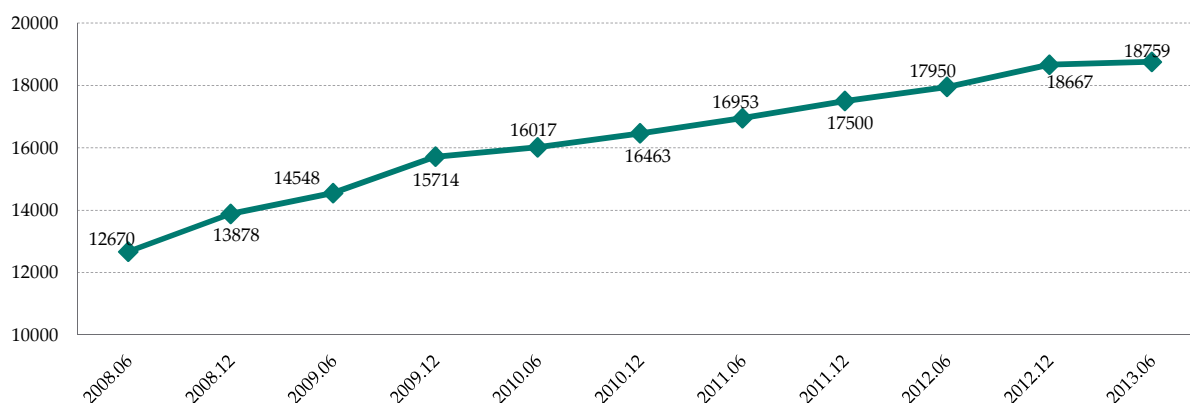

Źródło: Opracowanie własne, DSP

2. Bankomaty

Według danych otrzymanych od banków i niebankowych operatorów bankomatów, na koniec czerwca 2013 r. liczba bankomatów w Polsce wyniosła 18.759, co oznacza wzrost o 92 urządzenia w porównaniu do grudnia 2012 r. (18.667), tj. wzrost o 0,5%.

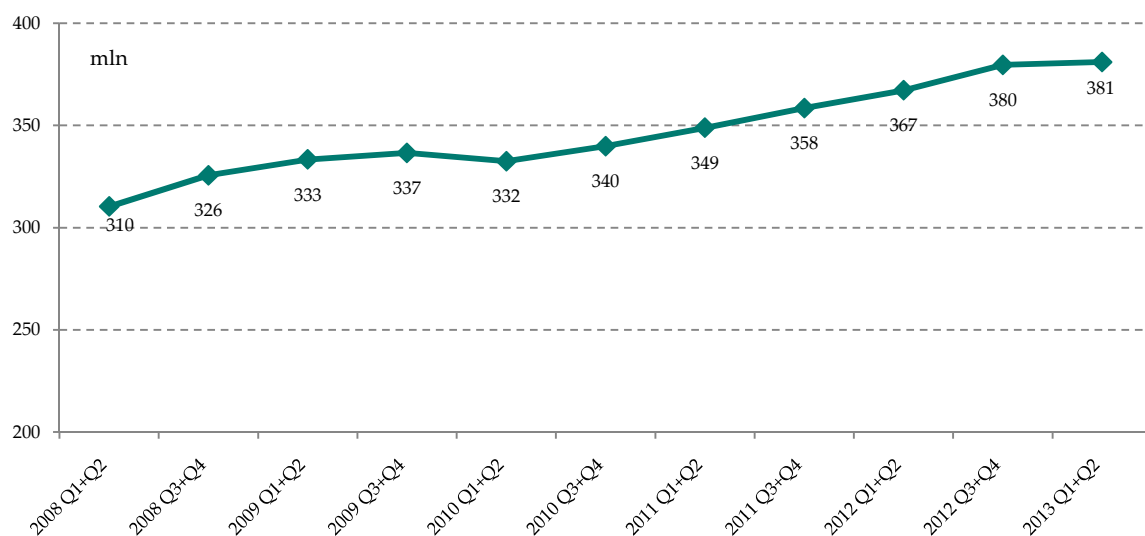
Wykres nr 23 Liczba bankomatów na koniec kolejnych półroczy od czerwca 2008 roku

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

W I półroczu 2013 r. transakcje w bankomatach zostały zrealizowane w liczbie 381 mln sztuk i było ich o 1,4 mln więcej w porównaniu do II półrocza 2012 r. (379,6 mln), co oznacza wzrost o 0,4%. Trend wzrostowy jest obserwowany od początku 2010 roku, gdy systematycznie w kolejnych półroczach liczba przeprowadzanych transakcji rośnie, co przedstawiono na wykresie 24. W I półroczu 2013 r. zrealizowano średnio dziennie w jednym bankomacie 112 transakcji wypłaty gotówki (w II półroczu 2012 r. średnia wynosiła 111).

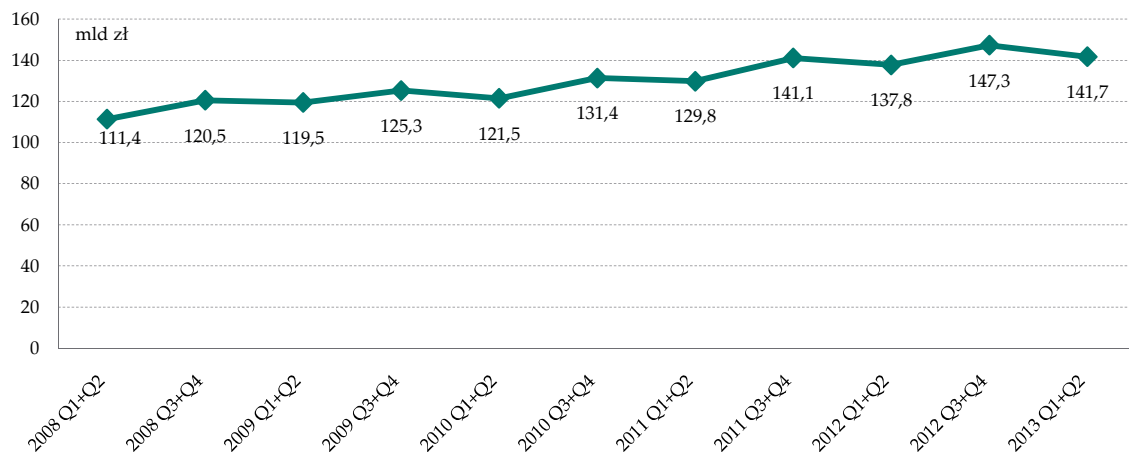
Wykres nr 24 Liczba transakcji przeprowadzonych w bankomatach w kolejnych półroczach od 2008 roku

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

W I półroczu 2013 r. odnotowano spadek wartości transakcji przeprowadzonych w bankomatach. Łączna wartość transakcji wyniosła 141,7 mld zł, co oznacza spadek o 3,8% w stosunku do ubiegłego półrocza (147,3 mld zł). Natomiast, porównując wartość przeprowadzonych transakcji w I półroczu 2013 r. do wartości transakcji w analogicznych okresach w roku 2012 i 2011, obserwujemy wzrost odpowiednio o 2,9% i 9,2%. Wartość transakcji przeprowadzanych w bankomatach na przestrzeni kolejnych półroczy od 2008 roku przedstawiono na wykresie nr 25.

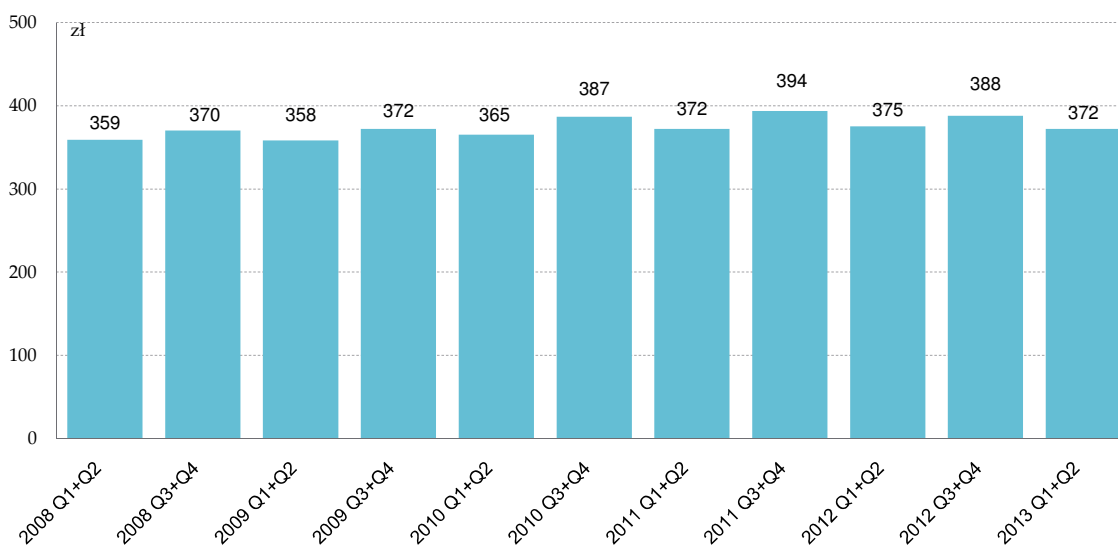
Wykres nr 25 Wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach w kolejnych półroczach od 2008 roku (w mld zł)

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

Średnia wartość pojedynczej transakcji w bankomacie wynosiła 372 zł, czyli o 16 zł mniej niż w poprzednim półroczu (388 zł), co stanowi spadek o 4,1%. Na przestrzeni kolejnych okresów półrocznych od 2008 roku średnia wartość transakcji przeprowadzonej w bankomacie mieściła się w przedziale od 359 do 394 złotych, co zaprezentowano na wykresie 26.

Wykres nr 26 Średnia wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach w kolejnych półroczach od 2008 roku (w zł)

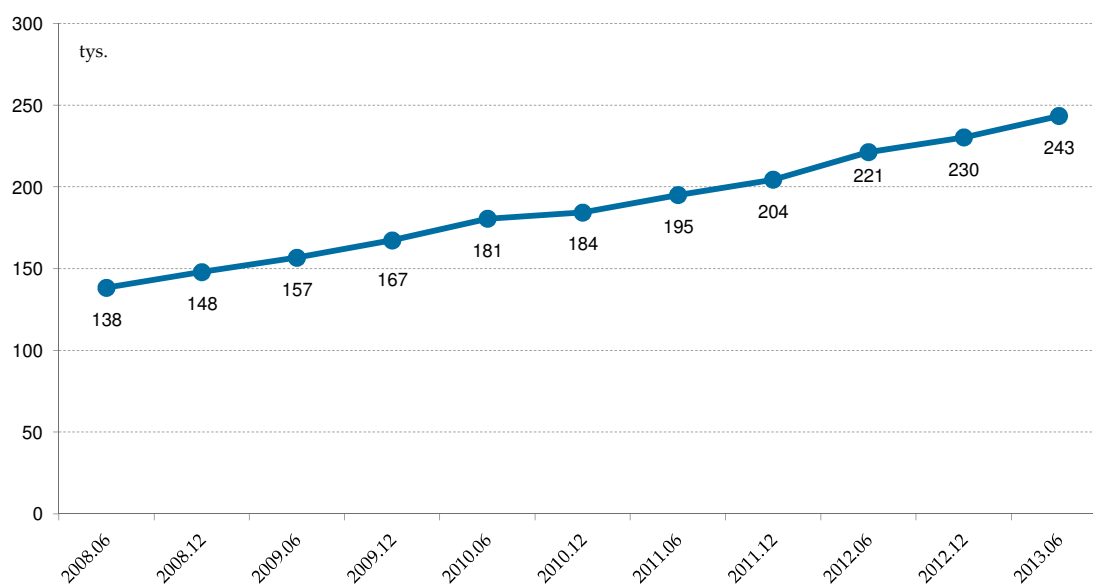

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

3. Punkty handlowo-usługowe akceptujące karty płatnicze

Z danych uzyskanych od agentów rozliczeniowych wynika, iż na koniec czerwca 2013 r. na rynku polskim łącznie funkcjonowało 243,4 tys. punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS. W stosunku do grudnia 2012 r. (230,3 tys. punktów) liczba tych punktów zwiększyła się o 13,1 tys. placówek, co stanowi wzrost o 5,7%. W przeciągu ostatniego roku liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS wzrosła o 10%, a na przestrzeni ostatnich dwóch lat o 24,8%. Liczbę punktów handlowo-usługowych w Polsce, gdzie można zapłacić przy użyciu karty płatniczej, na koniec kolejnych półroczy od 2008 r. przedstawia wykres 27.

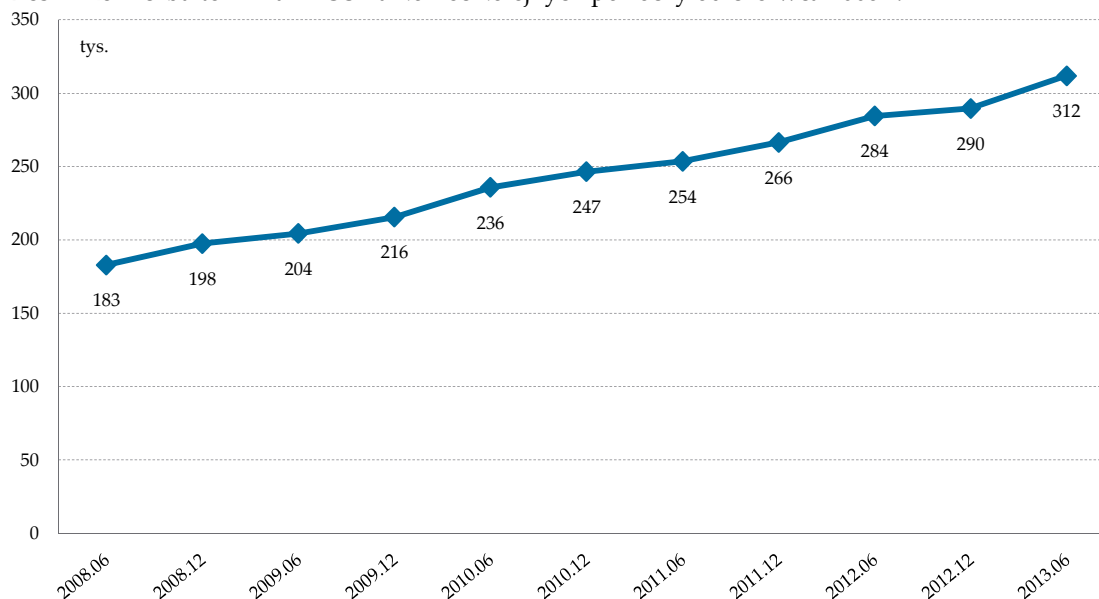
Wykres nr 27 Liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS na koniec kolejnych półroczy od czerwca 2008 roku

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Na koniec czerwca 2013 r. funkcjonowało na polskim rynku 311,8 tys. terminali POS i w porównaniu do grudnia 2012 r. (289,5 tys. terminali) było ich więcej o 22,3 tys. szt., co stanowiło wzrost o 7,7%. W przeciągu ostatniego roku liczba terminali POS wzrosła o 9,6%, a na przestrzeni ostatnich dwóch lat o 22,9%. Liczbę terminali POS dostępnych na terenie Polski na koniec kolejnych półroczy od 2008 r. przedstawia wykres 28.

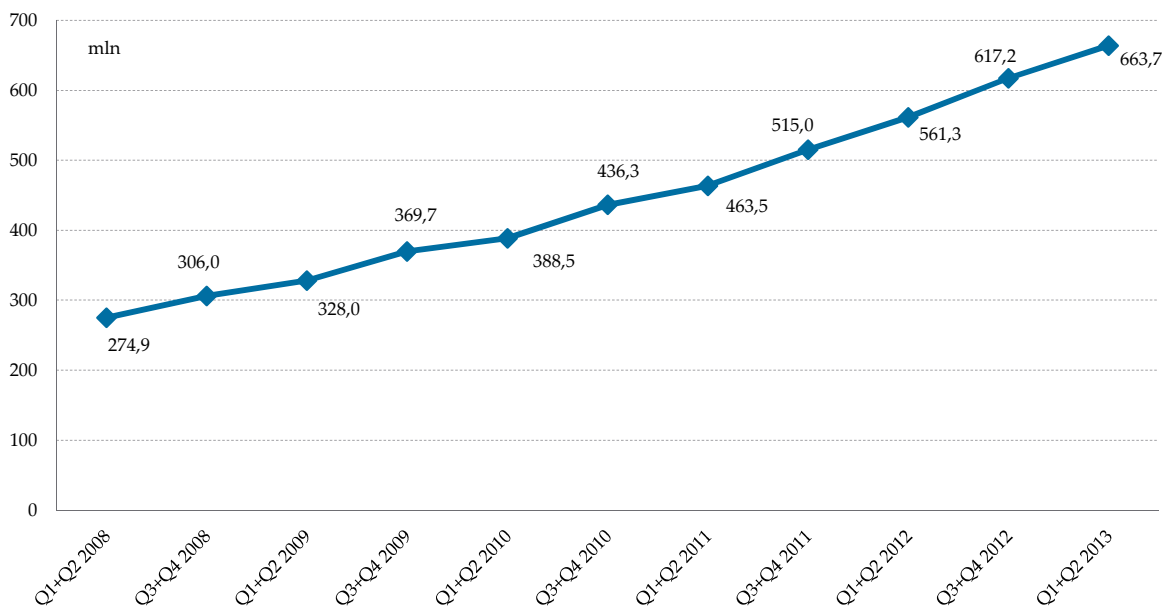
Wykres nr 28 Liczba terminali POS na koniec kolejnych półroczy od czerwca 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Wraz ze wzrostem liczby dostępnych na rynku terminali POS, a nawet niezależnie od tego wzrostu, zwiększa się liczba transakcji kartowych dokonywanych w terminalach POS. I tak, w pierwszym półroczu 2013 roku klienci punktów handlowo-usługowych dokonali 663,7 mln transakcji z użyciem karty płatniczej, czyli więcej o 46,6 mln transakcji niż w poprzednim półroczu (617,2 mln transakcji) (vide wykres nr 29). Stanowiło to wzrost na poziomie 7,5%. Wzrost liczby transakcji jest obserwowany na przestrzeni pięciu ostatnich lat. Porównując liczbę transakcji dokonanych w pierwszym półroczu 2013 r. do analogicznego okresu w roku 2012 oraz 2011, odnotowano wzrost odpowiednio o 18,3% oraz 43,2%.

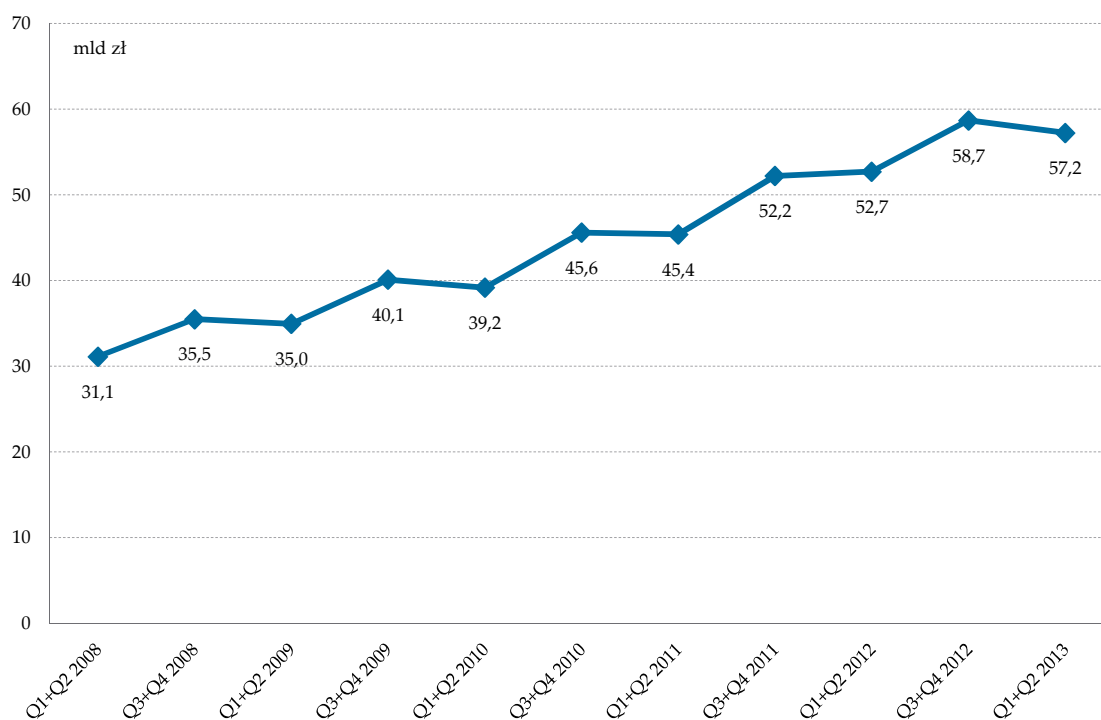
Wykres nr 29 Liczba transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

W I półroczu 2013 r. wartości transakcji dokonywanych przy użyciu kart płatniczych w terminalach POS w porównaniu do okresu ubiegłego uległa zmniejszeniu, w odróżnieniu do odnotowanego wzrostu liczby transakcji. I tak, w pierwszym półroczu 2013 roku dokonano transakcji na łączną kwotę 57,2 mld zł, czyli mniej o 1,4 mld zł niż w poprzednim półroczu (58,7 mld zł) (vide wykres nr 30). Stanowiło to spadek na poziomie 2,5%. Natomiast porównując wartość przeprowadzonych transakcji w I półroczu 2013 r. z analogicznymi okresami w roku 2012 oraz 2011 odnotowano wzrosty odpowiednio o 8,6% oraz 26,1%.

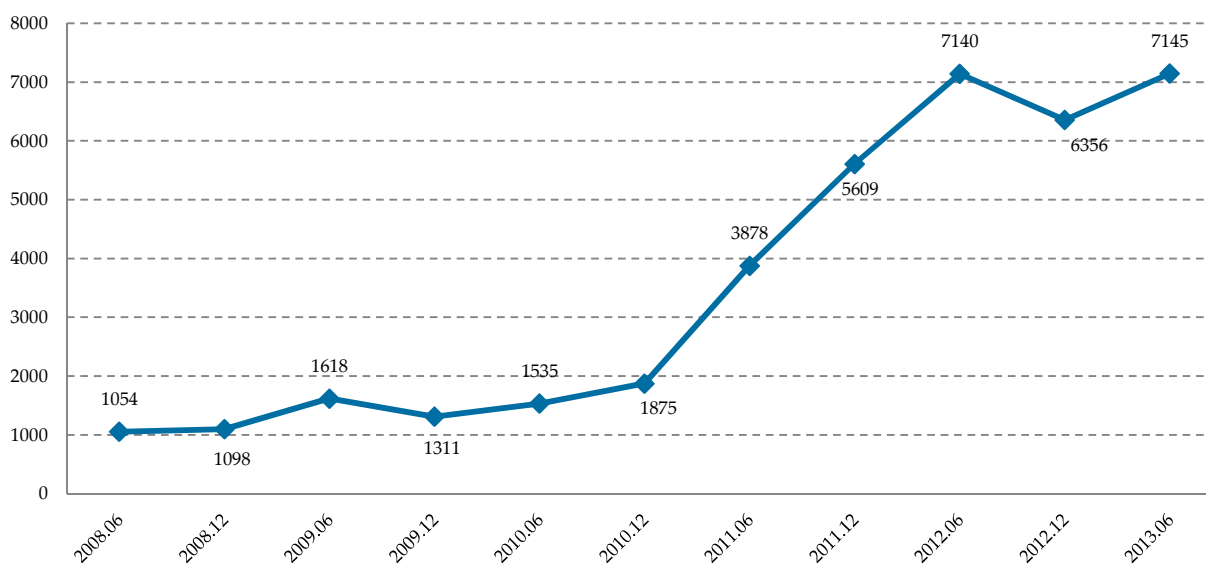
Wykres nr 30 Wartość transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2008 r

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Możliwość płacenia kartą oferują swoim klientom coraz liczniejsze sklepy internetowe. Ta forma sprzedaży przyczynia się do upowszechnienia realizacji płatności z wykorzystaniem karty płatniczej. Na koniec czerwca 2013 r. liczba punktów sprzedaży w internecie obsługiwanych przez agentów rozliczeniowych wynosiła 7.145. Na przestrzeni sześciu miesięcy liczba ta zwiększyła się o 789, co stanowi wzrost o 12,4%. Liczbę punktów sprzedaży w internecie, gdzie można zapłacić przy użyciu karty płatniczej, na koniec kolejnych półroczy od 2008 r. przedstawia wykres 31.

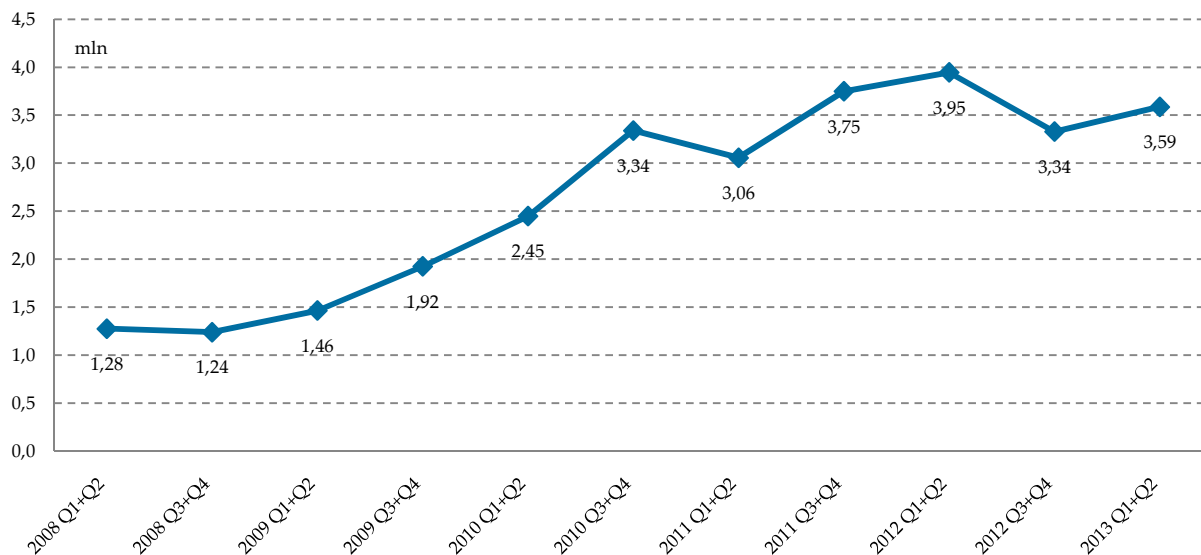
Wykres nr 31 Liczba punktów sprzedaży w internecie na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

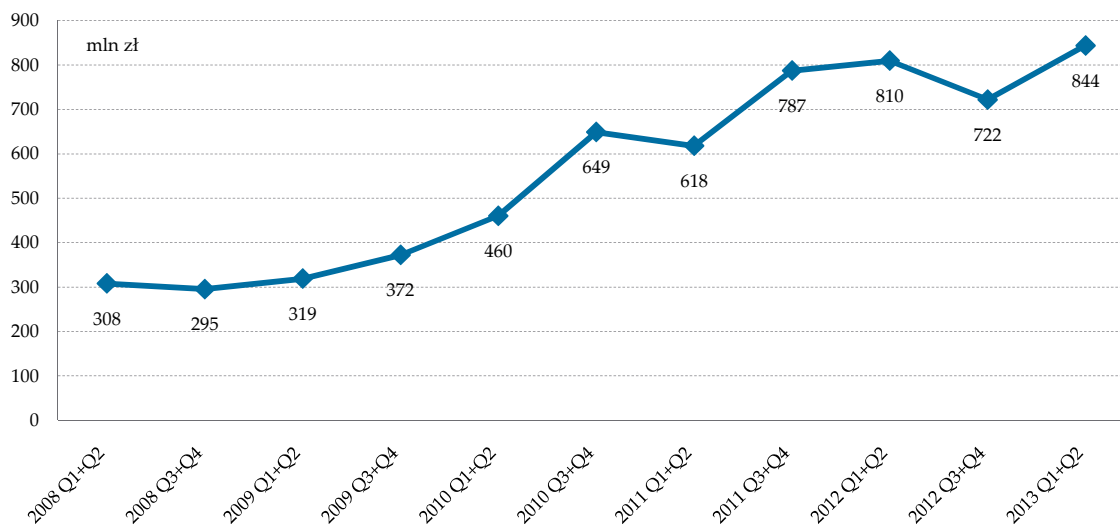
Wzrosła także na przestrzeni ostatniego półrocza liczba i wartość transakcji przeprowadzanych w internecie. I tak, na przestrzeni I półrocza 2013 r. rozliczono 3,6 mln transakcji na łączną kwotę 843,8 mln zł. W stosunku do poprzedniego półrocza odnotowano wzrost w liczbie transakcji o 7,8% oraz w wartości transakcji o 16,9%. Liczbę transakcji w sklepach internetowych w kolejnych okresach półrocznych od 2008 roku przedstawia wykres nr 32, zaś wartość wykres nr 33.

Wykres nr 32 Liczba transakcji sprzedaży w internecie na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Wykres nr 33 Wartość transakcji sprzedaży w internecie na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.

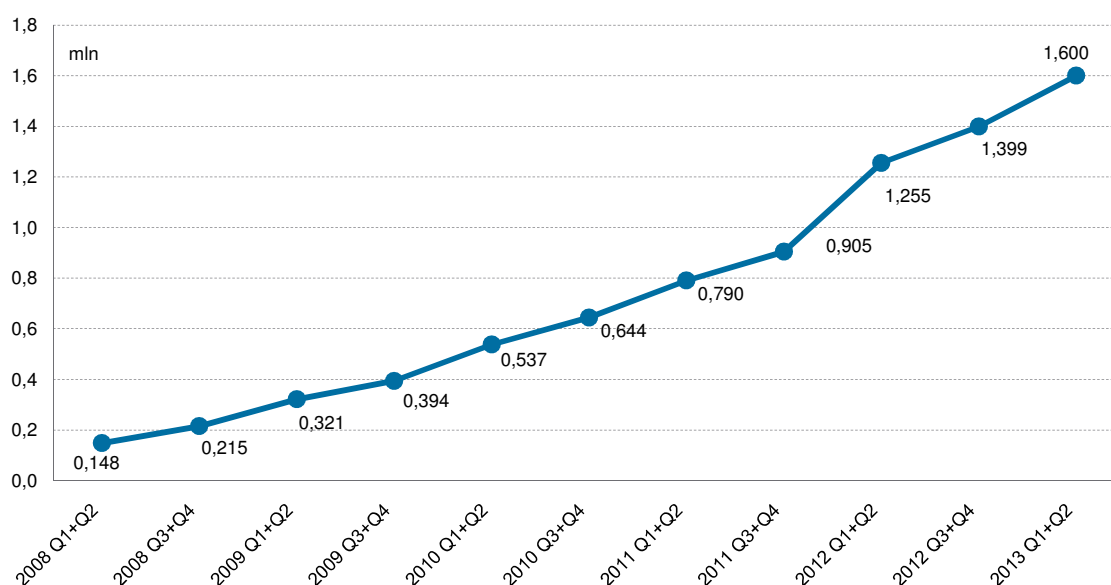

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

4. Punkty *cash back*

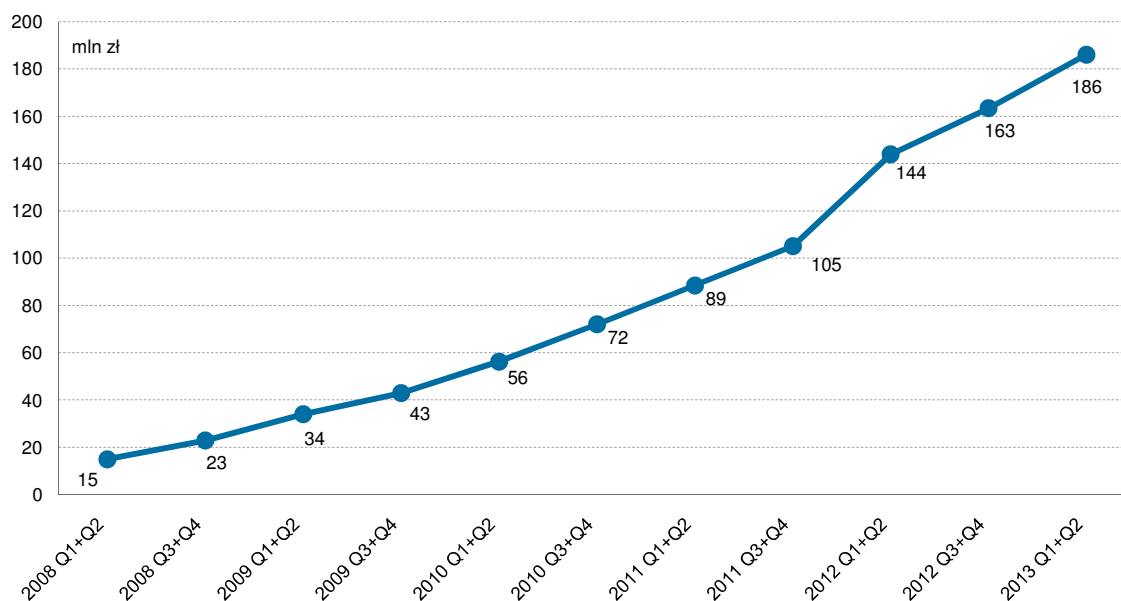
Od kilku lat na rynku polskim jest dostępna usługa *cash back*, która umożliwia posiadaczom kart wypłatę gotówki przy okazji płacenia za zakupy w placówce handlowej. Posiadacze debetowych kart płatniczych mogą wypłacić do 200 zł gotówki w ramach usługi *cash back*, niezależnie od wysokości transakcji bezgotówkowej dokonanej kartą. Usługę tę oferowało na koniec czerwca 2013 r. około 30 tys. placówek handlowych (sklepy i supermarkety, stacje benzynowe, hotele, salony prasowe i inne punkty handlowo-usługowe). W I półroczu 2013 r. dokonano 1,6 mln transakcji *cash back*. Odnotowano zatem, w porównaniu do II półrocza 2012 r. (1,4 mln transakcji), wzrost o 14,4% liczby transakcji.

Wykres nr 34 Liczba transakcji *cash back* w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W I półroczu 2013 r. dokonano transakcji *cash back* o łącznej wartości 186 mln zł. Oznacza to wzrost o 13,9% w porównaniu do półrocza poprzedniego. W I półroczu 2013 r. wartość pojedynczej transakcji *cash back* dokonywanej przy użyciu karty wynosiła średnio 116 zł, czyli o 1 zł mniej niż w poprzednim półroczu (117 zł).

Wykres nr 35 Wartość transakcji *cash back* w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

5. Repozytorium transakcji (KDPW_TradeRepository, KDPW_TR)

Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A. uruchomił w 2012 r. nowy element infrastruktury rynku finansowego - repozytorium transakcji (TR – trade repository)². Działania te były związane z dostosowaniem do wymogów zapisanych w rozporządzeniu EMIR³ oraz w opracowanych w ramach *European Securities and Markets Authority* (ESMA) regulacyjnych standardach technicznych i wykonawczych (RTS)⁴, uszczegóławiających przepisy tego rozporządzenia. Regulacje te umożliwiły opracowanie

² Jest to nowa usługa KDPW S.A., której podstawę stanowi nowelizacja ustawy o obrocie instrumentami finansowymi (weszła w życie z dniem 4 sierpnia 2012 r.). Art. 48 ust. 5a tej ustawy postanawia, że Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych może prowadzić - na zasadach określonych w odrębnym regulaminie - repozytorium transakcji.

³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji (Dz. U. UE L z dnia 27 lipca 2012 r.), tzw. EMIR. Rozporządzenie EMIR powstało w reakcji na kryzys jako zalecenie szczytu G-20 w Pittsburghu (wrzesień 2009 r.). Postanowiono na nim, że wszystkie standardowe instrumenty pochodne OTC powinny być rozliczane przez centralnych kontrpartnerów (CCP) najpóźniej do końca 2012 r., a kontrakty w instrumentach pochodnych OTC raportowane do repozytorium transakcji.

⁴ Regulacyjne Standardy Techniczne (*Regulatory Technical Standards - RTS*) będące uzupełnieniem rozporządzenia EMIR. Weszły w życie w dniu 15 marca 2013 r.

docelowych rozwiązań spełniających wymagania⁵ regulatorów w zakresie raportowania i rejestrowania transakcji zawieranych na instrumentach pochodnych.

W I półroczu 2013 r. KDPW S.A. kontynuowała intensywne prace zmierzające do przemodelowania funkcjonującego od 2 listopada 2012 r. repozytorium transakcji. Prace te dotyczyły kwestii organizacyjno-prawnych, związanych zarówno ze zmianami w KDPW, jak i procesem rejestracji KDPW_TR oraz aspektów technicznych (przeprojektowania i przebudowy systemu TR).

W ramach tych działań w dniu 16 kwietnia 2013 r. został przyjęty nowy Regulamin Repozytorium Transakcji, dostosowujący obecnie funkcjonujące rozwiązania do wymogów RTS. W celu przygotowania KDPW S.A. do rejestracji TR przez ESMA przeprowadzono w KDPW S.A. również wiele zmian organizacyjno-prawnych, zgodnych z wymogami regulacji prawnych. W konsekwencji w dniu 2 maja 2013 r. KDPW S.A. złożył w ESMA wniosek o rejestrację TR. Złożony wniosek dotyczy autoryzacji KDPW_TR w zakresie następujących klas instrumentów pochodnych, niezależnie od miejsca zawarcia kontraktu (rynek regulowany lub rynek OTC):

- towarowy instrument pochodny (CO);
- kredytowy instrument pochodny (CR);
- walutowy instrument pochodny (CU);
- instrument pochodny na akcje (EQ);
- instrument pochodny na stopę procentową (IR);
- inny instrument pochodny (OT).

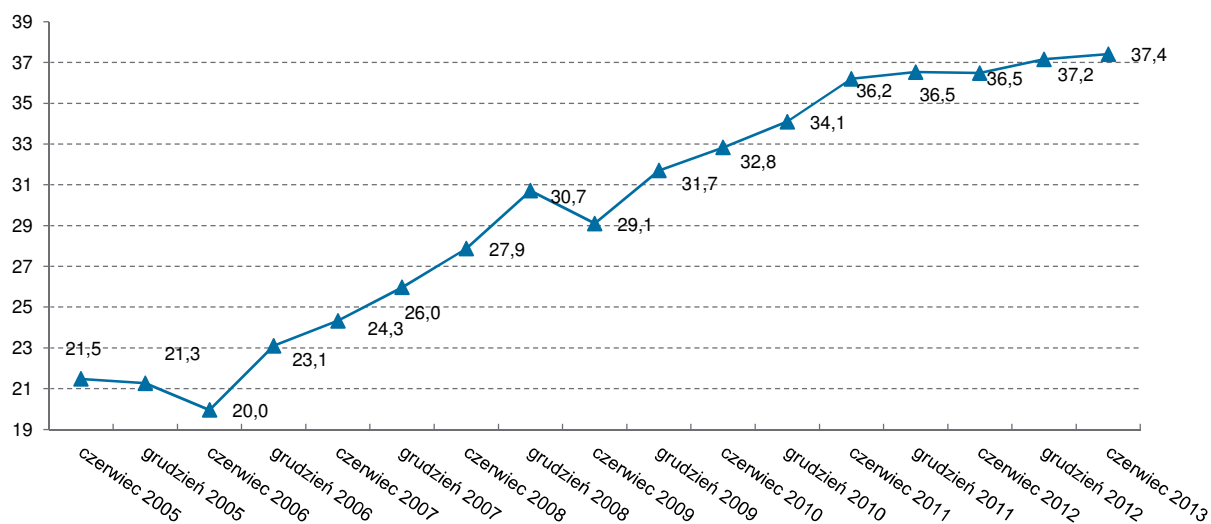
⁵ Zgodnie z art. 9 EMIR, szczegółowe informacje na temat każdego zawartego kontraktu pochodnego oraz na temat wszelkich zmian lub rozwiązania tego kontraktu powinny być zgłaszane do repozytorium transakcji. Dane muszą być przekazywane do repozytorium nie później niż w dniu roboczym następującym po zawarciu, zmianie warunków lub rozwiązaniu kontraktu. Obowiązek raportowania dotyczy transakcji instrumentami pochodnymi zawartych w dniu lub po dniu wejście w życie rozporządzenia oraz transakcji zawartych przed tą datą, dla których nie upłynął termin zapadalności. Obowiązek gromadzenia tych informacji zaistniał z dniem 16 sierpnia 2012 r., po wejściu w życie rozporządzenia EMIR. Natomiast obowiązek raportowania wchodzi w życie po upływie 90 dni od dnia zarejestrowania przez ESMA pierwszego repozytorium dla danej klasy. Początkowo będzie on dotyczył wyłącznie instrumentów pochodnych stopy procentowej oraz instrumentów kredytowych. Obowiązek raportowania w zakresie pozostałych kontraktów pochodnych (w tym kontraktowanych na rynku regulowanym) wejdzie w życie z dniem 1 stycznia 2014 r. (o ile do 1 października br. w ESMA zarejestrowane zostanie pierwsze repozytorium).

Rachunki bankowe i bezgotówkowe instrumenty płatnicze

1. Rachunki bankowe

Posiadanie rachunku bankowego jest konieczne dla korzystania z bankowych instrumentów obrotu bezgotówkowego, zarówno tych klasycznych, jak i internetowych. Powoduje to, że jednymi z podstawowych mierników rozwoju obrotu bezgotówkowego są liczba rachunków bankowych *a vista* osób fizycznych oraz liczba transakcji bezgotówkowych, przypadających średnio na jeden taki rachunek. Wg danych gromadzonych przez Narodowy Bank Polski, liczba rachunków bankowych *a vista* osób fizycznych (bez książeczek oszczędnościowych) od czerwca 2005 r. kształtuje się następująco:

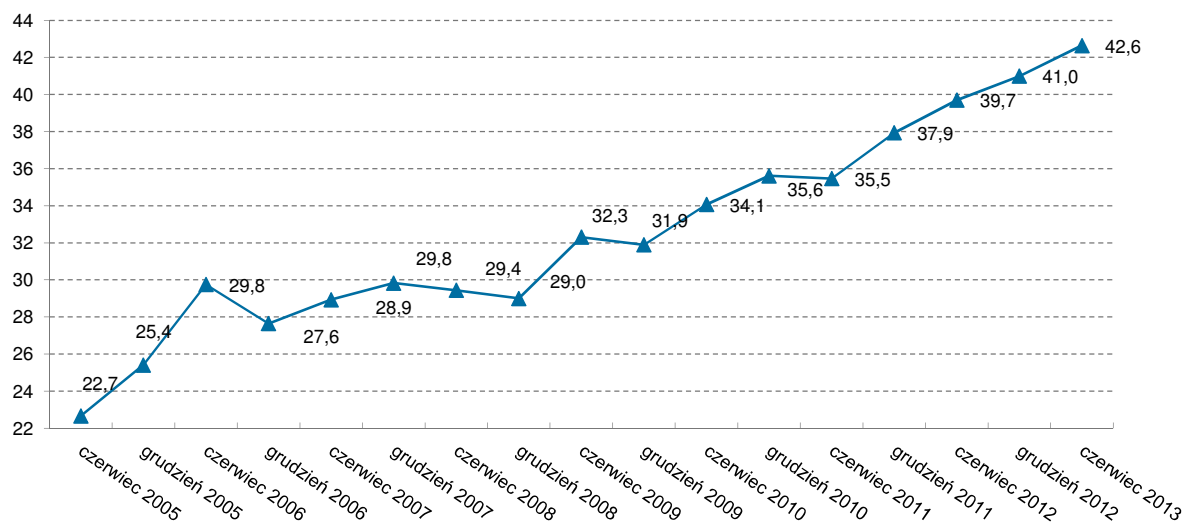
Wykres nr 36 Liczba rachunków bankowych *a vista* osób fizycznych (w mln) w okresie czerwiec 2005 r. – czerwiec 2013 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Liczba rachunków bankowych *a vista* osób fizycznych wg stanu na koniec czerwca 2013 r. wyniosła 37,4 mln i w porównaniu do stanu na koniec grudnia 2012 r. wzrosła o 247,2 tys., tj. o 0,7%. Tempo wzrostu w I półroczu 2013 r. było mniejsze niż w II półroczu 2012 r., kiedy wyniosło 1,9%, jednakże wzrost ogólnej liczby rachunków bankowych należy ocenić pozytywnie z punktu widzenia ograniczania wykluczenia finansowego.

Liczba transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych na jednym rachunku bankowym w okresie od czerwca 2005 r. do czerwca 2013 r. w ciągu danego półrocza została przedstawiona na wykresie nr 37.

Wykres nr 37 Średnia liczba transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym o okresie czerwiec 2005 – czerwiec 2013

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W I połowie 2013 r., w porównaniu do II półrocza 2012 r., prezentowany wskaźnik transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym wzrósł do poziomu 42,6 transakcji (w II półroczu 2012 r. było to 41,0 transakcji). Zatem nieznacznemu wzrostowi liczby rachunków bankowych o 247,2 tys., tj. o 0,7% (vide wykres 37), towarzyszył wzrost średniej aktywności w przeliczeniu na jeden rachunek. Należy zatem wnioskować, że przeciętna aktywność posiadaczy rachunków w I połowie 2013 r. uległa niewielkim, pozytywnym zmianom w porównaniu do aktywności zaobserwowanej w II półroczu 2012 r.

2. Bezgotówkowe instrumenty płatnicze

Transakcje bezgotówkowe obejmują transakcje dokonywane przy użyciu polecenia przelewu, polecenia zapłaty, kart płatniczych i innych bezgotówkowych instrumentów płatniczych.

Liczbę transakcji bezgotówkowych w latach 2005-2013 przedstawia tabela nr 12.

Tabela nr 12 Liczba transakcji bezgotówkowych w Polsce w latach 2005 - 2013

Okres	Przelewy		Czeki		Karty płatnicze		Polecenie zapłaty		RAZEM
	liczba trans. (tys)	%	liczba trans. (tys)	%	liczba trans. (tys)	%	liczba trans. (tys)	%	liczba trans. (tys)
I 2005	359 555	73,88	163	0,034	121 490	24,96	5 439	1,12	486 648
II 2005	390 783	72,32	144	0,027	142 987	26,46	6 434	1,19	540 348
2005	750 338	73,06	308	0,030	264 477	25,75	11 873	1,16	1 026 996
I 2006	422 611	71,18	106	0,018	163 721	27,58	7 290	1,23	593 728
II 2006	440 292	68,93	90	0,014	190 185	29,78	8 156	1,28	638 722
2006	862 903	70,02	196	0,016	353 906	28,72	15 446	1,25	1 232 451
I 2007	480 728	68,29	71	0,010	213 871	30,38	9 245	1,31	703 914
II 2007	512 036	66,49	68	0,009	247 901	32,19	10 048	1,30	770 052
2007	992 764	67,35	139	0,009	461 772	31,33	19 292	1,31	1 473 967
I 2008	538 694	65,65	71	0,009	271 539	33,09	10 270	1,25	820 574
II 2008	574 531	64,49	120	0,014	305 134	34,25	11 035	1,24	890 821
2008	1 113 224	65,05	191	0,011	576 673	33,70	21 306	1,24	1 711 395
I 2009	636 191	65,04	110	0,011	330 726	33,81	11 149	1,14	978 177
II 2009	675 402	63,71	115	0,011	373 201	35,20	11 373	1,07	1 060 091
2009	1 311 593	64,35	226	0,011	703 927	34,54	22 522	1,10	2 038 268
I 2010	711 269	63,59	100	0,009	395 995	35,40	11 203	1,00	1 118 567
II 2010	753 607	62,11	100	0,008	448 239	36,94	11 390	0,94	1 213 337
2010	1 464 876	62,82	201	0,009	844 234	36,20	22 593	0,97	2 331 904
I 2011	787 707	61,35	53	0,004	484 669	37,75	11 547	0,90	1 283 976
II 2011	832 640	60,09	55	0,004	541 330	39,06	11 736	0,85	1 385 760
2011	1 620 347	60,69	108	0,004	1 025 999	38,43	23 283	0,87	2 669 737
I 2012	855 542	59,12	51	0,004	579 851	40,07	11 633	0,80	1 447 077
II 2012	875 959	57,50	54	0,004	635 736	41,73	11 619	0,76	1 523 369
2012	1 731 501	58,29	105	0,004	1 215 587	40,92	23 252	0,78	2 970 446
I 2013	904 011	56,68	41	0,003	679 313	42,60	11 450	0,72	1 594 815

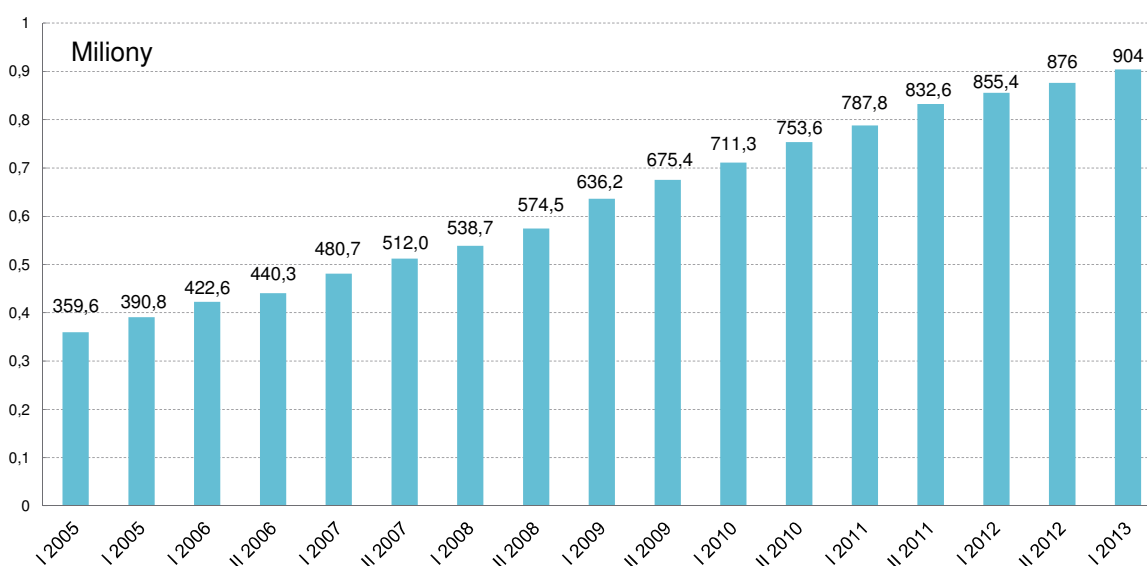
Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i KIR S.A.

2.1 Polecenie przelewu

Polecenie przelewu jest najczęściej wykorzystywanym przez posiadaczy rachunków bankowych instrumentem płatności bezgotówkowych w Polsce. Ilościowo stanowi 56,7% wszystkich transakcji bezgotówkowych. Liczba oraz wartość tego rodzaju transakcji systematycznie rośnie, choć udział

przelewów w ogólnej liczbie transakcji bezgotówkowych systematycznie maleje. W I półroczu 2013 r. liczba transakcji przy użyciu polecenia przelewu wyniosła 904 mln, co stanowi wzrost o 3,2% w stosunku do II półroczu 2012 r. (wykres 38).

Wykres nr 38 Liczba poleceń przelewu w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2005 r. zrealizowanych w systemie ELIXIR oraz w ramach rozrachunków międzyoddziałowych

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i KIR S.A.

2.2 Polecenie zapłaty

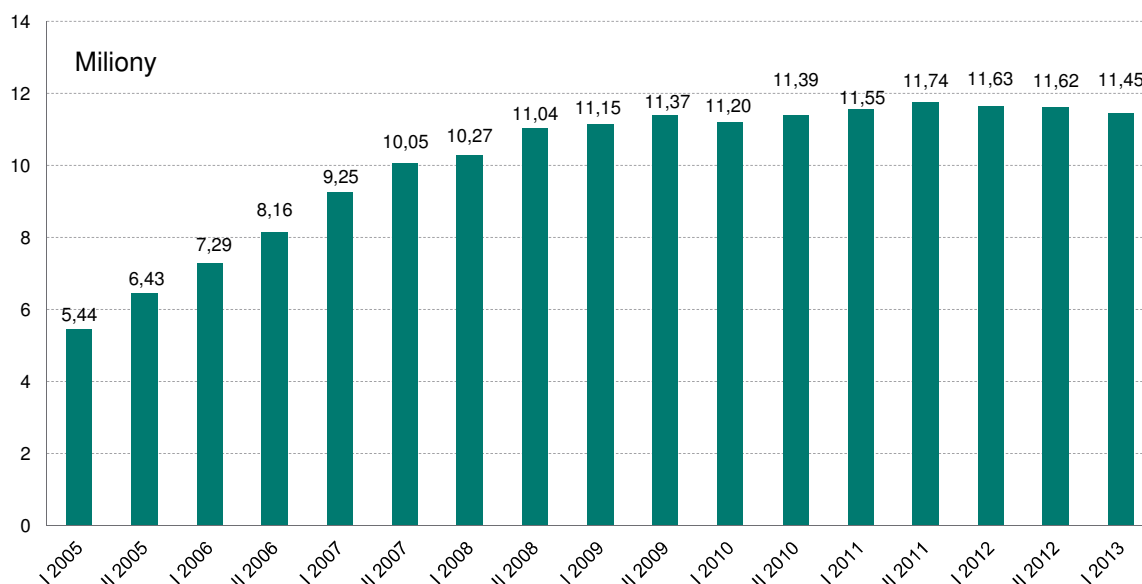
Polecenie zapłaty jest formą rozliczeń pieniężnych używaną do regulowania tzw. płatności masowych, czyli opłat za rachunki typu energia elektryczna, gaz, czynsz, telefon czy abonament telewizyjny.

Polecenie zapłaty polega na udzieleniu upoważnienia wierzycielowi do obciążania rachunku bankowego dłużnika kwotą zobowiązania wynikającą z rachunku wystawionego przez wierzyciela.

W I półroczu 2013 r. liczba transakcji poleceniem zapłaty w Polsce wyniosła 11,5 mln szt. i była niższa o 1,4% w stosunku do II półrocza 2012 r. (wykres 39). Należy jednak zauważyć, że polecenie zapłaty stanowi jedynie 0,7% liczby wszystkich transakcji bezgotówkowych. Jedną z głównych przyczyn małej popularności polecenia zapłaty i niskiego poziomu wykorzystania tego instrumentu wydaje się niechęć Polaków do bezwarunkowego i terminowego obciążania swojego rachunku przez osoby trzecie oraz skomplikowana procedura ustanawiania polecenia zapłaty, co w efekcie ma wpływ na klientów, którzy obawiają się upoważnić wierzyciela do obciążania rachunku bankowego. Inną przyczyną jest przyzwyczajenie konsumentów do płacenia rachunków gotówkowo w banku, na poczcie lub w innym miejscu, np. w kasie wierzyciela lub w punkcie przyjmującym wpłaty na rachunki bankowe, jak również

brak ze strony wierzycieli zachęt dla klientów do korzystania z tej formy rozliczeń i właściwej kampanii promocyjnej.

Wykres nr 39 Liczba poleceń zapłaty w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2005 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i KIR S.A.

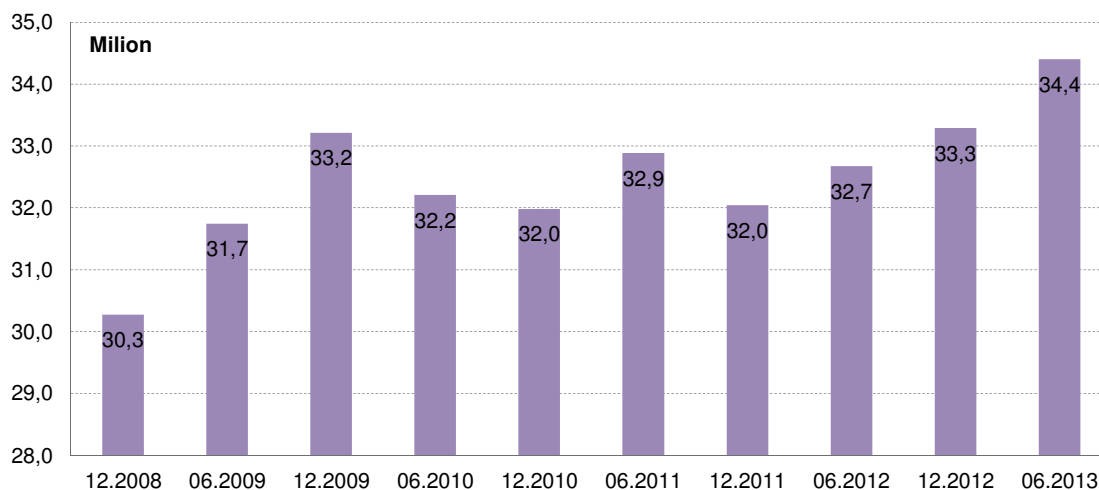
2.3 Karty płatnicze

NBP w zakresie kart płatniczych analizuje dane statystyczne zbierane zarówno od wydawców kart płatniczych, jak i od agentów rozliczeniowych. Dane te zbierane są na podstawie obowiązujących przepisów ustawy o elektronicznych instrumentach płatniczych oraz odpowiednich rozporządzeń wykonawczych do tej ustawy.

W I półroczu 2013 r. na rynku kart płatniczych odnotowano następujące zmiany:

1. nastąpił wzrost liczby wydanych kart płatniczych, gdyż wg stanu na koniec czerwca 2013 r. było ich w Polsce 34,4 mln, tj. o 1,1 mln kart więcej niż na koniec grudnia 2012 r. (33,3 mln). Oznacza to, że w ciągu półrocza liczba kart wzrosła o 3,3% - przedstawia to wykres nr 40. Do wzrostu liczby kart przyczynił się wzrost liczby kart debetowych na poziomie 4,6% przy równoczesnym spadku liczby kart kredytowych na poziomie 1,8%.

Wykres nr 40 Liczba kart płatniczych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od grudnia 2008 r.

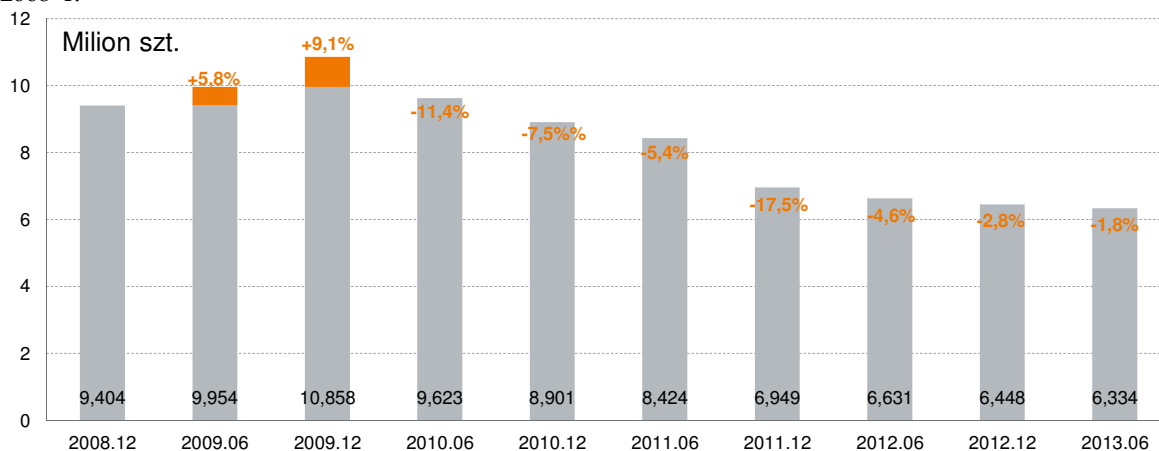

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

2. utrzymywała się tendencja spadkowa dotycząca liczby kart kredytowych, gdyż na koniec I półrocza 2013 r. było ich mniej o 114 tys. sztuk, czyli o 1,8% w porównaniu do grudnia 2012 r. Tendencję spadkową obserwujemy od początku 2010 r., gdy zmianie uległa polityka banków w zakresie sprzedaży kart kredytowych polegająca na zaostrzeniu kryteriów ich przyznawania.

W tym okresie, tj. od grudnia 2009 roku, liczba kart kredytowych zmniejszyła się z 10,9 mln szt. do 6,3 mln szt., czyli z rynku ubyło łącznie 4,5 mln kart kredytowych. Liczbę kart kredytowych na rynku polskim na koniec kolejnych okresów półrocznych od grudnia 2008 r. przedstawia wykres nr 41.

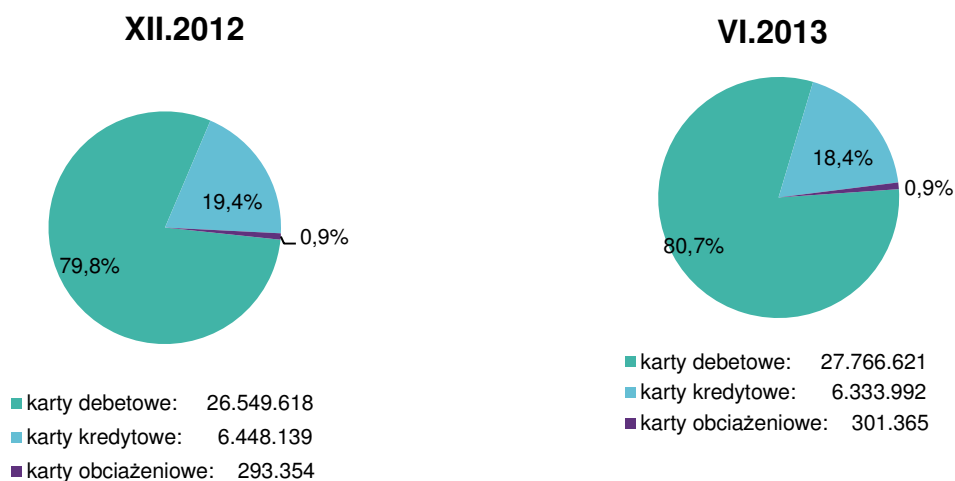
Wykres nr 41 Liczba kart kredytowych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od grudnia 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Fakt ten w sposób istotny wpływa na zmianę struktury kart płatniczych obecnych na rynku polskim. Na koniec czerwca 2013 r. udział kart debetowych wynosił 80,7%, czyli w przeciągu ostatnich sześciu miesięcy wzrósł o 1 punkt procentowy. Równocześnie na koniec czerwca 2013 r. udział kart kredytowych wynosił 18,4%, co oznacza, że zmniejszył się o 1 punkt procentowy. Strukturę kart płatniczych na koniec czerwca 2013 r. oraz grudnia 2012 r. przedstawia wykres nr 42. Różnica jest jeszcze bardziej wyraźna, gdy dokonuje się porównania z grudniem 2009 r., tj. z początkiem okresu wprowadzania zmienionej polityki banków wobec wydawania kart kredytowych. Na przestrzeni ostatnich trzech i pół roku udział kart kredytowych w ogólnej liczbie kart płatniczych zmalał o 14,3 punktu procentowego z poziomu 32,7% (grudzień 2009 r.) do poziomu 18,4% (czerwiec 2013 r.). Natomiast udział kart debetowych w ogólnej liczbie kart płatniczych zwiększył się w tym okresie o 14,5 punktu procentowego z poziomu 66,2% (grudzień 2009 r.) do poziomu 80,7% (czerwiec 2013 r.);

Wykres nr 42 Struktura wydanych kart w podziale na karty debetowe, kredytowe i obciążeniowe na koniec grudnia 2012 r. oraz czerwca 2013 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

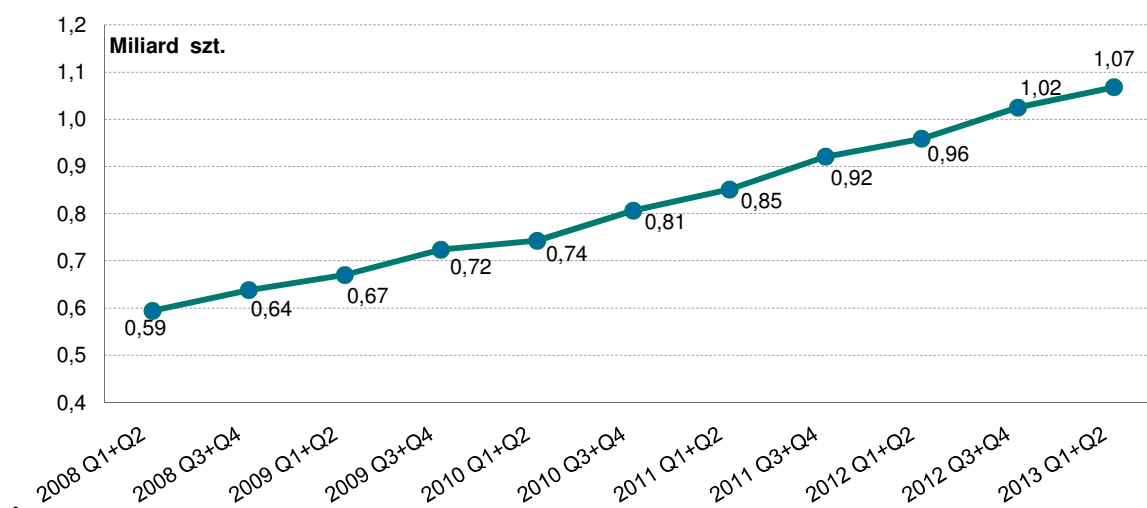
3. na rynku dominują karty hybrydowe oparte na standardzie EMV, które oprócz paska magnetycznego wyposażone są również w mikroprocesor. Na koniec czerwca 2013 r. stanowiły one 87,4% wszystkich kart, podczas gdy w grudniu 2011 r. ich udział wynosił 73,3%. Oznacza to wzrost o 14,1 punktu procentowego. Wzrost kart płatniczych wyposażonych w mikroprocesor wynika z dostosowywania rynku polskiego do określonego w ramach programu SEPA standardu EMV, co ma na celu zwiększenie bezpieczeństwa transakcji kartowych.

Drugą pod względem liczebności kategorią kart obecnych na polskim rynku są karty oparte wyłącznie o technologię paska magnetycznego. Ich udział na koniec czerwca 2013 r. wynosił 12,2%. Liczba kart opartych na technologii paska magnetycznego systematycznie zmniejsza się, a ich udział w rynku spadł przez ostatnie dwa lata (od czerwca 2011 r.) o 26,4 punktu procentowego (z poziomu 38,6% do 12,2%).

4. wzrosła liczba wszystkich transakcji dokonywanych kartami (gotówkowych i bezgotówkowych). W I półroczu 2013 r. kartami zrealizowano 1,068 mld transakcji, co oznacza wzrost o 4,2% w stosunku do

ubiegłego półrocza (1,025 mld transakcji). Natomiast, porównując liczbę przeprowadzonych transakcji w I półroczu 2013 r. do liczby transakcji w analogicznych okresach w roku 2012 i 2011, obserwujemy wzrost odpowiednio o 11,4% i 25,4%. Wzrost liczby transakcji przeprowadzanych w Polsce przy użyciu kart na przestrzeni kolejnych półroczy od 2008 roku przedstawia wykres 43.

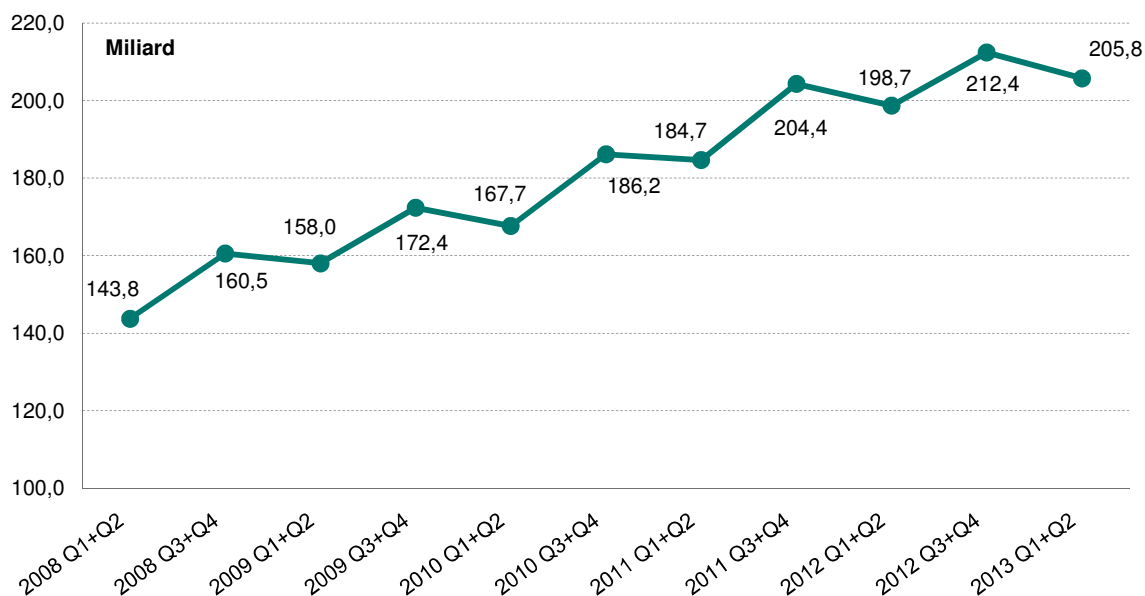
Wykres nr 43 Liczba transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W I półroczu 2013 r. odnotowano spadek wartości transakcji przeprowadzonych przy użyciu kart. Wartość transakcji wyniosła 205,8 mld złotych, co oznacza spadek o 3,1% w stosunku do ubiegłego półrocza (212,4 mld złotych). Natomiast, porównując wartość przeprowadzonych transakcji w I półroczu 2013 r. do wartości transakcji w analogicznych okresach w roku 2012 i 2011, obserwujemy wzrost odpowiednio o 3,6% i 11,4%. Wzrost wartości transakcji przeprowadzanych w Polsce przy użyciu kart na przestrzeni kolejnych półroczy od 2008 roku przedstawia wykres nr 44.

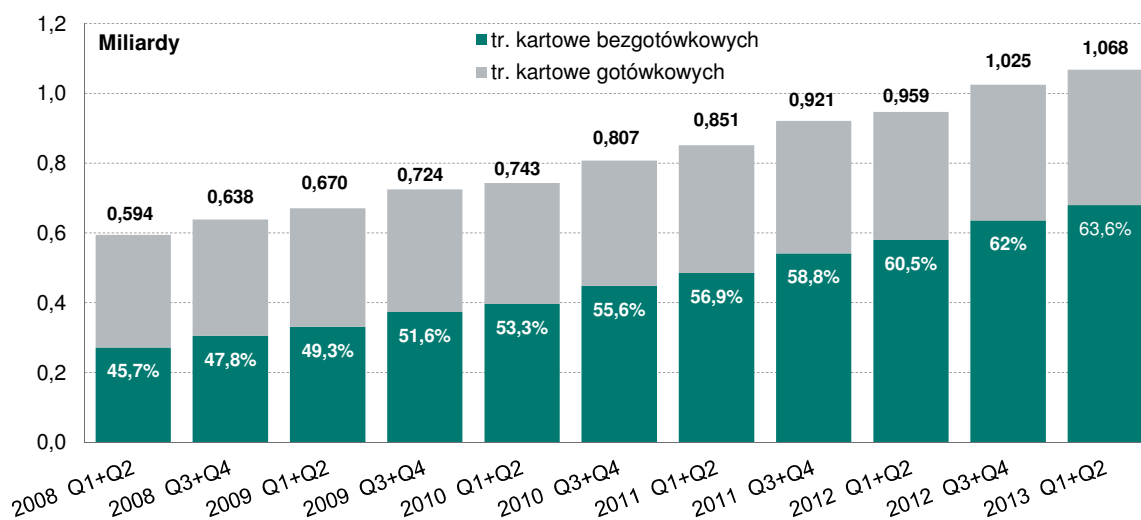
Wykres nr 44 Wartość transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

5. W I półroczu 2013 r. wzrastała liczba i wartość bezgotówkowych transakcji kartowych. Liczba transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych w I półroczu 2013 r. przy użyciu kart wyniosła 679,3 mln. Oznacza to wzrost o 6,9% w stosunku do drugiego półrocza 2012 r. (635,7 mln transakcji). Udział transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji dokonanych kartami płatniczymi wynosił 63,6%. Na przestrzeni ostatnich lat udział ten systematycznie zwiększał się. W poprzednim półroczu wskaźnik ten wynosił 62%, a w analogicznym okresie roku ubiegłego (I półrocze 2012 r.) 60,5%, co przedstawia wykres 45.

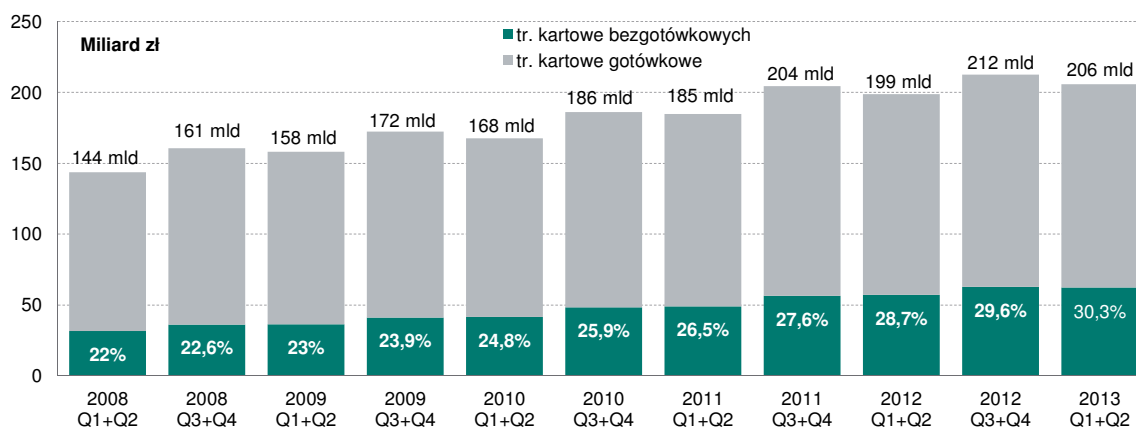
Wykres nr 45 Liczba transakcji kartami z wyszczególnieniem udziału transakcji bezgotówkowych w kolejnych okresach półrocznych od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Wartość transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych w I półroczu 2013 r. przy użyciu kart wyniosła 62,3 mld zł, czyli spadła o 0,8% w porównaniu do drugiego półrocza 2012 r. (62,8 mld zł). Udział wartości transakcji bezgotówkowych w ogólnej wartości transakcji dokonanych kartami płatniczymi wynosił 30,3% (w II półroczu 2012 r. udział wynosił 29,6%). W analogicznych okresach w roku 2012 i 2011 udział w transakcji bezgotówkowych w wartości wszystkich rozliczonych transakcji kartowych wynosił odpowiednio 28,7% i 26,5%. Na przestrzeni ostatnich lat wielkość tego wskaźnika systematycznie zwiększała się, co przedstawia wykres 46.

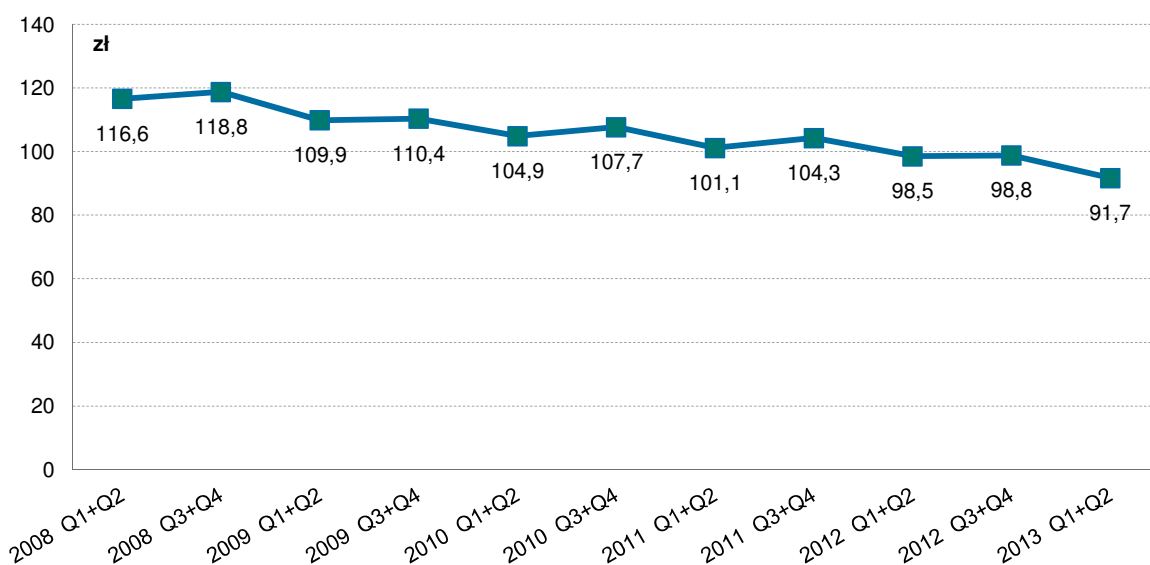
Wykres nr 46 Wartość transakcji kartami z wyszczególnieniem udziału transakcji bezgotówkowych w kolejnych okresach półrocznych od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W I półroczu 2013 r. średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej wyniosła 91,7 zł, natomiast pięć lat wcześniej wynosiła 117 zł. Spadek wartości tego wskaźnika na przestrzeni kolejnych okresów półrocznych od 2008 roku prezentuje wykres 47. Stały trend spadkowy wartości omawianego wskaźnika obserwowany w długiej perspektywie czasu ma związek ze zmianą nawyków płatniczych. Zwiększona popularność kart zbliżeniowych powoduje większą skłonność posiadaczy kart do dokonywania takimi kartami płatności za drobne wydatki (do 50 zł) zamiast tradycyjnego płacenia gotówką.

Wykres nr 47 Średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej przeprowadzonej przy użyciu karty płatniczej w kolejnych okresach półrocznych od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

2.4 Innowacyjne instrumenty płatnicze

W ostatnich latach pojawiło się na rynku polskim wiele innowacyjnych instrumentów oraz usług płatniczych, które zostaną poniżej krótko opisane.

Karty zbliżeniowe (bezstykowe)

Rozwiązaniem, które ma szansę zastąpić w dużym stopniu gotówkę w transakcjach niskokwotowych, są karty zbliżeniowe (ang. *contactless*). Technologia zbliżeniowa została wykorzystana przez międzynarodowe organizacje płatnicze, przy czym w ramach MasterCard rozwiązanie to funkcjonuje pod marką PayPass, a w ramach VISA pod marką payWave.

Karta zbliżeniowa wyposażona jest w umieszczony wewnątrz karty mikroprocesor wraz z anteną, umożliwiającą komunikację radiową z terminalem. W celu dokonania płatności klient zbliża kartę do specjalnego czytnika, bez konieczności podawania karty sprzedawcy i umieszczania jej w czytniku kart mikroprocesorowych bądź przeciągania jej przez czytnik kart z paskiem magnetycznym. Główną zaletą kart zbliżeniowych jest wprowadzona przez organizacje kartowe zasada, że transakcje poniżej określonej kwoty (w Polsce 50 zł, w strefie euro 20 EUR) nie są potwierdzane kodem PIN lub podpisem, co znacznie skraca czas ich realizacji. Karty te zyskują na rynku polskim coraz większą popularność. Na koniec czerwca 2013 r. było w obiegu około 17,8 mln kart z funkcją zbliżeniową oraz 132 tys. terminali obsługujących takie karty.

Płatności mobilne

Płatności z wykorzystaniem telefonów komórkowych znajdują się w Polsce we wstępnej fazie rozwoju. Telefony komórkowe oferują możliwość płacenia za nabywane towary i usługi na zasadach podobnych jak korzystanie z kart płatniczych. Płatność można zrealizować w sklepach internetowych, jak również w tradycyjnych punktach sprzedaży.

Płatności mobilne zbliżeniowe są rozwiązaniem bazującym na technologii komunikacji krótkiego zasięgu (NFC, ang. Near Field Communication). W I półroczu 2013 r. na rynku polskim usługa ta była uruchomiona w kilku bankach w ramach systemu MasterCard oraz dwóch sieci telefonii komórkowej (T-Mobile i Orange). Należy zauważyć, że obecnie dostępnych jest niewiele modeli telefonów komórkowych obsługujących tą technologię. Aplikacja płatnicza jest umieszczona zazwyczaj na karcie SIM. W celu dokonania płatności niskokwotowych należy uruchomić aplikację płatniczą i zbliżyć telefon do specjalnego czytnika (czytnika kart zbliżeniowych). Usługa ta w ramach sieci Orange nosi nazwę Orange Cash, a w ramach T-Mobile funkcjonuje pod marką MyWallet.

Płatności mobilne zdalne umożliwiają dokonywanie transakcji bez względu na miejsce przebywania użytkownika. W Polsce jako pierwsza płatności mobilne zdalne uruchomiła spółka mPay S.A., należąca do grupy kapitałowej ATM S.A. System ten bazuje na portmonetce elektronicznej, wymagającej wcześniejszego zasilenia środkami pieniężnymi przez użytkownika, oraz mechanizmie USSD, umożliwiającym bezpośrednią komunikację pomiędzy telefonem komórkowym a poszczególnymi elementami sieci komórkowych. Użytkownicy mPay mogą w wybranych miejscowościach np. kupować bilety na przejazdy komunikacją publiczną lub zapłacić za parking oraz za towary w wybranych punktach handlowo-usługowych. Kolejnym systemem płatności mobilnych w Polsce jest system uruchomiony przez SkyCash Poland S.A. System ten umożliwia przy pomocy telefonu komórkowego, który posiada dostęp do Internetu, doładowanie karty pre-paid, opłacenie biletów komunikacji miejskiej, płatności za przejazd taxi, przelewy środków pieniężnych pomiędzy użytkownikami czy wypłatę gotówki z bankomatu. Ostatnio na rynku polskim pojawiła się usługa MasterCardMobile, w ramach której podmioty takie jak: uPaid, CallPay, Cardmobile należący do spółki mPay, InPost, mobiParking, Skycash oferują m.in. doładowania telefonów komórkowych na kartę pre-paid, płatności za komunikację miejską czy parkowanie. Klient może uruchomić usługę poprzez rejestrację swojej karty MasterCard u jednego z ww. usługodawców. Do potwierdzenia transakcji jest wymagany kod CVC, umieszczony na odwrocie zarejestrowanej karty płatniczej. W I półroczu 2013 r. usługa ta - w drugim wariantcie polegającym na oferowaniu usługi klientom przez bank - była wdrożona w Raiffeisen Polbank S.A., którego klienci (posiadacze kart kredytowych)

mogą korzystać z usługi za pomocą specjalnej aplikacji na telefon, systemu IVR (ang. Interactive Voice Response) lub trybu tekstowego. Uwierzytelnienie transakcji odbywa się przy wykorzystaniu kodu mPIN, który jest nadawany przez bank.

Usługę płatności mobilnych pod nazwą IKO uruchomił w marcu 2013 r. PKO Bank Polski S.A. Usługa ta jest oparta na aplikacji w telefonie komórkowym. Umożliwia ona dokonanie zapłaty w punktach handlowo-usługowych, w sklepach internetowych, transfer środków pieniężnych do innego użytkownika systemu (P2P) oraz wypłatę gotówki w bankomacie. Użytkownik, po dokonaniu wyboru usługi, otrzymuje generowany przez aplikację i wyświetlany na ekranie telefonu 6-cyfrowy kod, który – w zależności od wcześniejszego wyboru usługi – należy wprowadzić do czytnika terminala płatniczego POS, w bankomacie, bądź na stronie internetowej sklepu, a następnie potwierdzić transakcję na telefonie. W I półroczu 2013 r. IKO było dostępne w terminalach płatniczych eService, sklepach internetowych akceptujących usługę „płacę z IKO” oraz w bankomatach PKO BP i sieci Euronet. Wyróżniającą funkcjonalnością IKO jest możliwość generowania czeków, czyli 9-cyfrowego kodu, które użytkownicy mogą wykorzystywać (płatności w fizycznych sklepach i w internecie oraz wypłata gotówki) w sytuacji, gdy nie zamierzają oni zabierać ze sobą telefonu lub przewidują dokonywanie płatności w miejscu bez dostępu do internetu (Wi-Fi). W początkowej fazie rozwoju tego rozwiązania przewidziano dostępność aplikacji płatniczej na smartfony z systemem Android i iOS, a źródłem pieniądza będzie rachunek osobisty w PKO BP z dostępem przez internet. W najbliższych miesiącach IKO ma być dostępne na kolejnych platformach mobilnych (Blackberry, Java, Symbian i Windows Phone) oraz w formie wirtualnej portmonetki (niewymagającej posiadania rachunku bankowego w PKO BP).

Natomiast w czerwcu 2013 r. swoje rozwiązanie płatności mobilnych o nazwie PeoPay zaprezentował Bank Pekao S.A. Jest ono dostępne zarówno dla klientów dokonujących płatności, jak i dla sprzedawców akceptujących płatności. Działanie tego rozwiązania bazuje na przedpłaconych rachunkach lub kartach oraz kodach QR, które użytkownik skanuje podczas dokonywania transakcji za pomocą aparatu fotograficznego wbudowanego w telefonie komórkowym. Początkowo dostępność aplikacji ma być ograniczona do systemu Android, a w dalszej kolejności rozszerzona o iOS oraz Windows. Płatności PeoPay mogą być akceptowane przez sprzedawców wyposażonych w tradycyjne terminale POS Banku Pekao lub poprzez aplikację na smartfona PeoPay mPOS. Kody QR zawierające informacje o płatności są wyświetlane na ekranie terminala sprzedawcy lub jego smartfona. Usługa PeoPay umożliwia dokonywanie płatności w punktach handlowo-usługowych, w sklepach internetowych i pomiędzy użytkownikami (P2P) oraz wypłatę gotówki w bankomacie.

Na początku lipca 2013 r. 6 banków (Alior Bank S.A., Bank Millennium S.A., Bank Zachodni WBK S.A., BRE Bank S.A. (mBank), ING Bank Śląski S.A. oraz PKO Bank Polski), które łącznie obsługują ok. 70% klientów z dostępem do bankowości elektronicznej, ogłosiło rozpoczęcie prac nad utworzeniem wspólnego standardu płatności mobilnych, opartego na rozwiązaniu IKO.

Przelewy natychmiastowe

Innowacyjnym rozwiązaniem na rynku polskim jest także usługa przelewów natychmiastowych pod nazwą Express ELIXIR, której operatorem jest KIR. S.A. Usługa ta, która została zaoferowana pierwszym klientom w czerwcu 2012 r., umożliwia dokonanie polecenia przelewu między rachunkami klientów

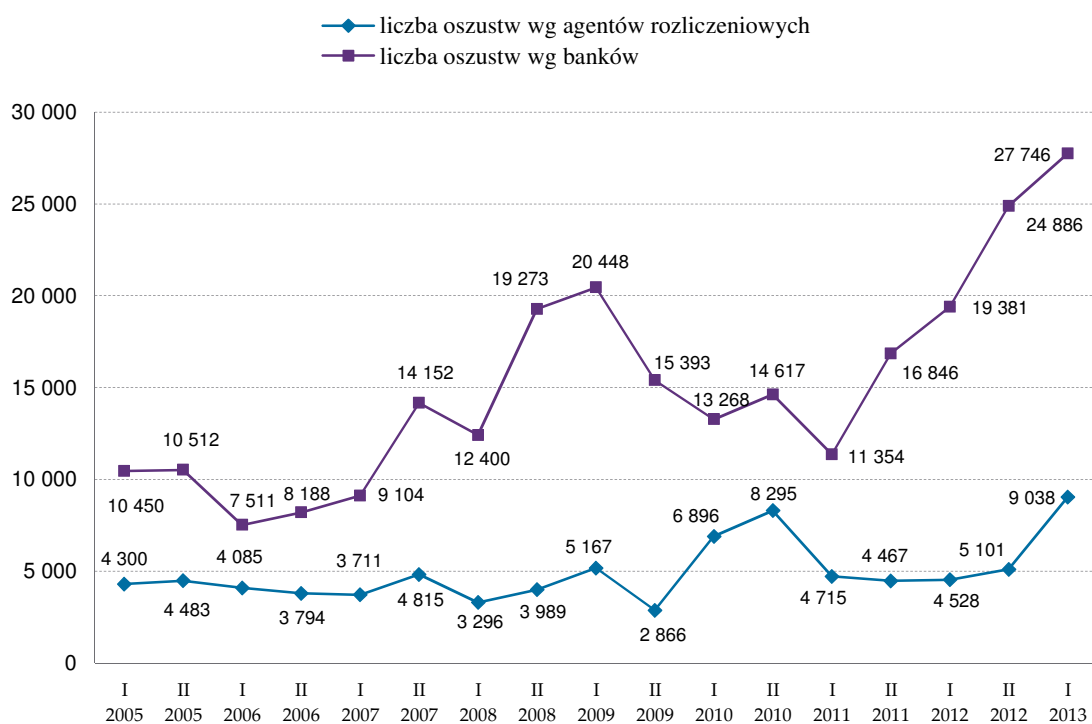
prowadzonymi przez dwa różne banki w ciągu kilku sekund. Od listopada 2012 r. płatności natychmiastowe są oferowane również przez spółkę Blue Media S.A. w ramach systemu BlueCash, który – podobnie jak system Express ELIXIR – funkcjonuje 24 godziny na dobę przez 7 dni w tygodniu (szerzej na ten temat w rozdziale Systemy płatności).

3. Oszustwa dotyczące instrumentów płatniczych

Według danych przekazywanych przez banki, w I półroczu 2013 r. liczba operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi wyniosła 27,7 tys., natomiast według danych otrzymanych od agentów rozliczeniowych liczba ta osiągnęła poziom 9 tys.

Liczbę operacji oszukańczych dokonywanych kartami płatniczymi według danych otrzymanych od banków i agentów rozliczeniowych przedstawiono na wykresie nr 48.

Wykres nr 48 Liczba oszustw wg banków i agentów rozliczeniowych w latach 2005–2013

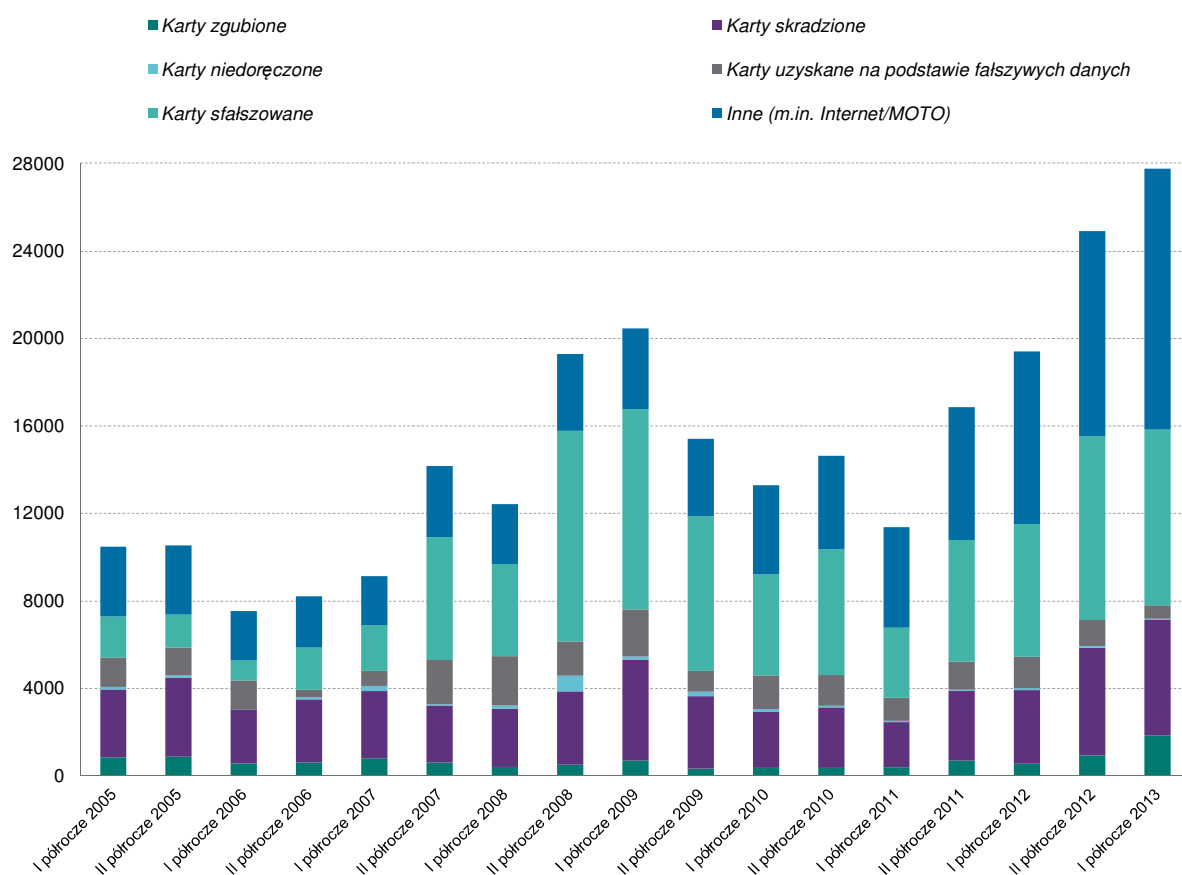
Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i agentów rozliczeniowych

Z uwagi na różny zakres danych dotyczących oszustw dokonywanych kartami płatniczymi ujmowanych w sprawozdaniach, od lat występuje rozbieżność w danych przekazywanych przez agentów rozliczeniowych oraz banki. Liczba oszustw przekazywana przez agentów rozliczeniowych jest znacznie mniejsza od liczby przekazywanej przez banki. Dane od agentów rozliczeniowych nie obejmują transakcji dokonywanych przez oszustów w bankomatach kartami skradzionymi lub kartami sfałszowanymi wraz z

PIN-kodem oraz transakcji oszukańczych dokonanych poza granicami kraju kartami wydanymi w Polsce. Natomiast dane z banków nie obejmują bezgotówkowych transakcji oszukańczych dokonanych w Polsce kartami wydanymi w innych krajach.

Według danych przekazywanych przez banki, liczba operacji dokonanych kartami płatniczymi w I półroczu 2013 r. (27,7 tys.) wzrosła o 11,5% w porównaniu do II półrocza 2012 r. (24,9 tys.). Na wykresie 49 zaprezentowano liczbę operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2005 – 2013 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych, zgodnie z danymi otrzymanymi od banków.

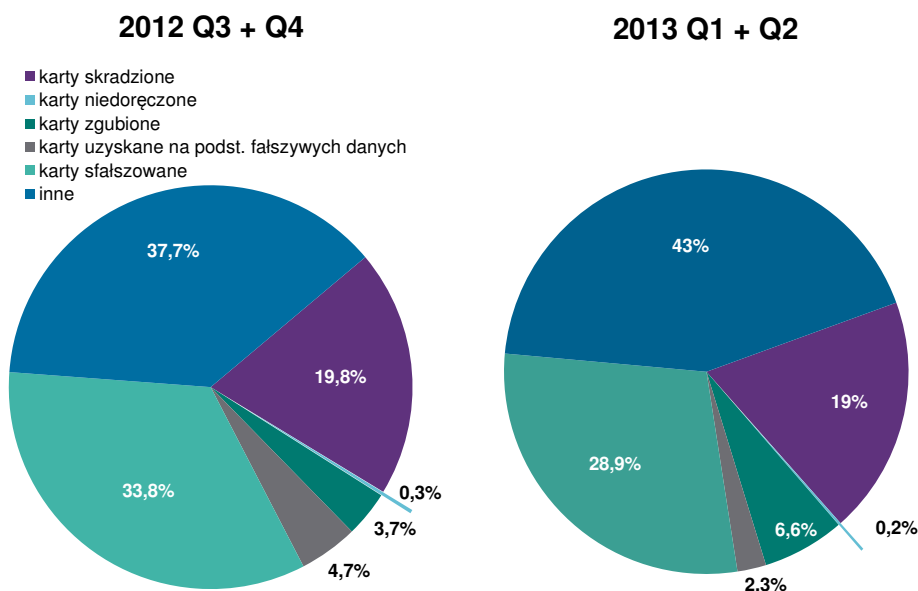
Wykres nr 49 Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2005 – 2013 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych – dane od banków

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Natomiast na wykresie 50 przedstawiono strukturę operacji oszukańczych kartami płatniczymi pod względem ich liczby w II półroczu 2012 r. i w I półroczu 2013 r.

Wykres nr 50 Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według liczby w II półroczu 2012 r. i w I półroczu 2013 r.

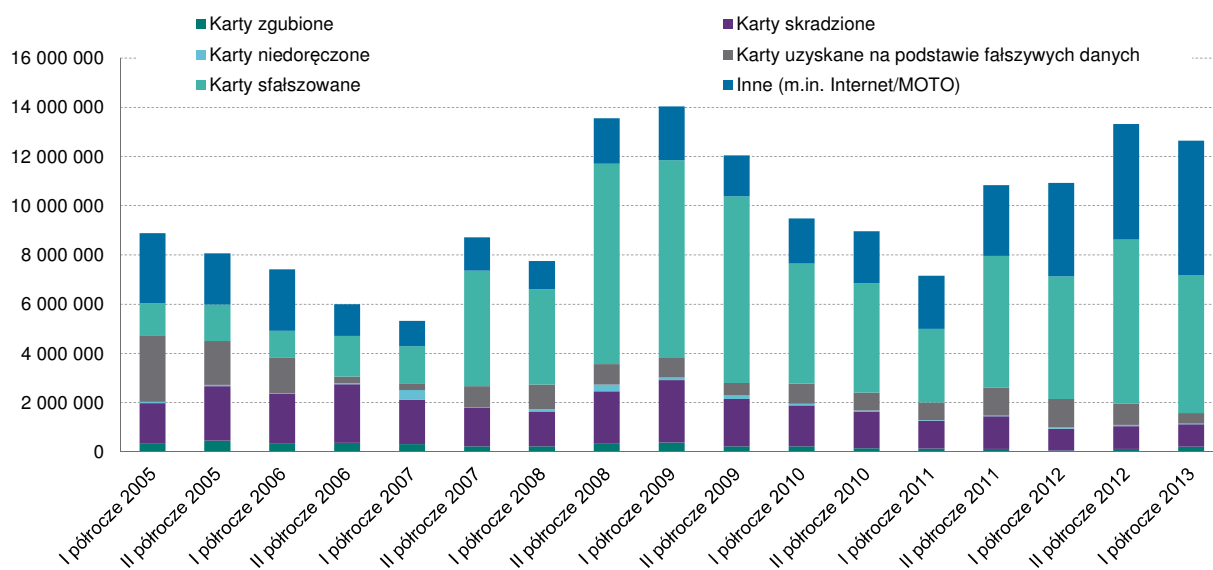

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W I półroczu 2013 r. najwięcej transakcji oszukańczych pod względem liczby (wykres 50) wystąpiło w kategorii Inne, w której banki przekazują informacje o oszustwach dokonanych w transakcjach Internet/MOTO, podobna sytuacja miała miejsce w II półroczu 2012 r. Udział tych transakcji w ogólnej liczbie wyniósł 43%, czyli w stosunku do poprzedniego kwartału (w którym wynosił 37,7%) wzrósł o 5,3 pp. Drugą pod względem liczby operacji oszukańczych kategorią w I półroczu 2013 r. były karty sfalszowane (28,9%), a następnie karty skradzione (19%). W I półroczu 2013 r., podobnie jak w poprzednim półroczu, odnotowano największy wzrost liczby operacji oszukańczych kartami zgubionymi. Przy użyciu tej kategorii kart dokonano 1.821 operacji oszukańczych. W porównaniu do poprzedniego półrocza odnotowano wzrost liczby tych operacji o 906, czyli aż o 99%.

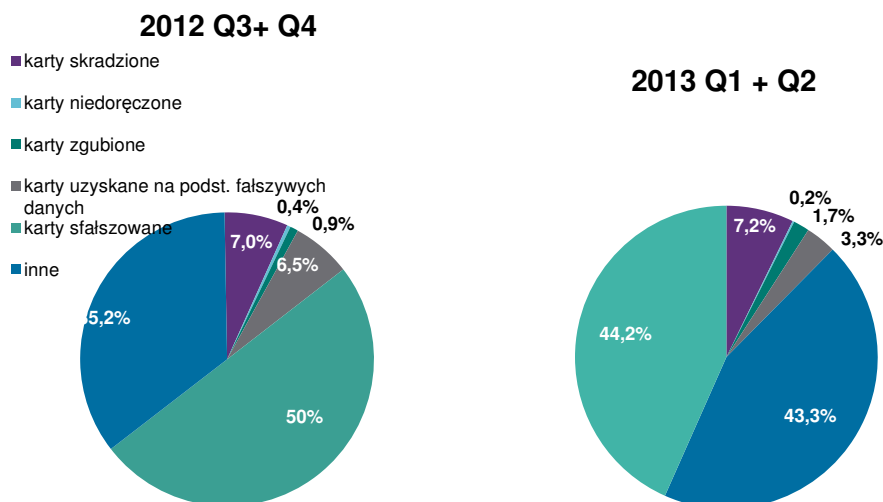
Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2005 – 2013 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych zaprezentowano na wykresie 51, a na wykresie 52 przedstawiono strukturę operacji oszukańczych kartami płatniczymi pod względem ich wartości w II półroczu 2012 r. i w I półroczu 2013 r. Na obu wykresach przedstawiono dane uzyskane od banków.

Wykres nr 51 Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2005 – 2013 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych (w zł) – dane od banków

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Wykres nr 52 Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według wartości w II półroczu 2012 r. i w I półroczu 2013 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

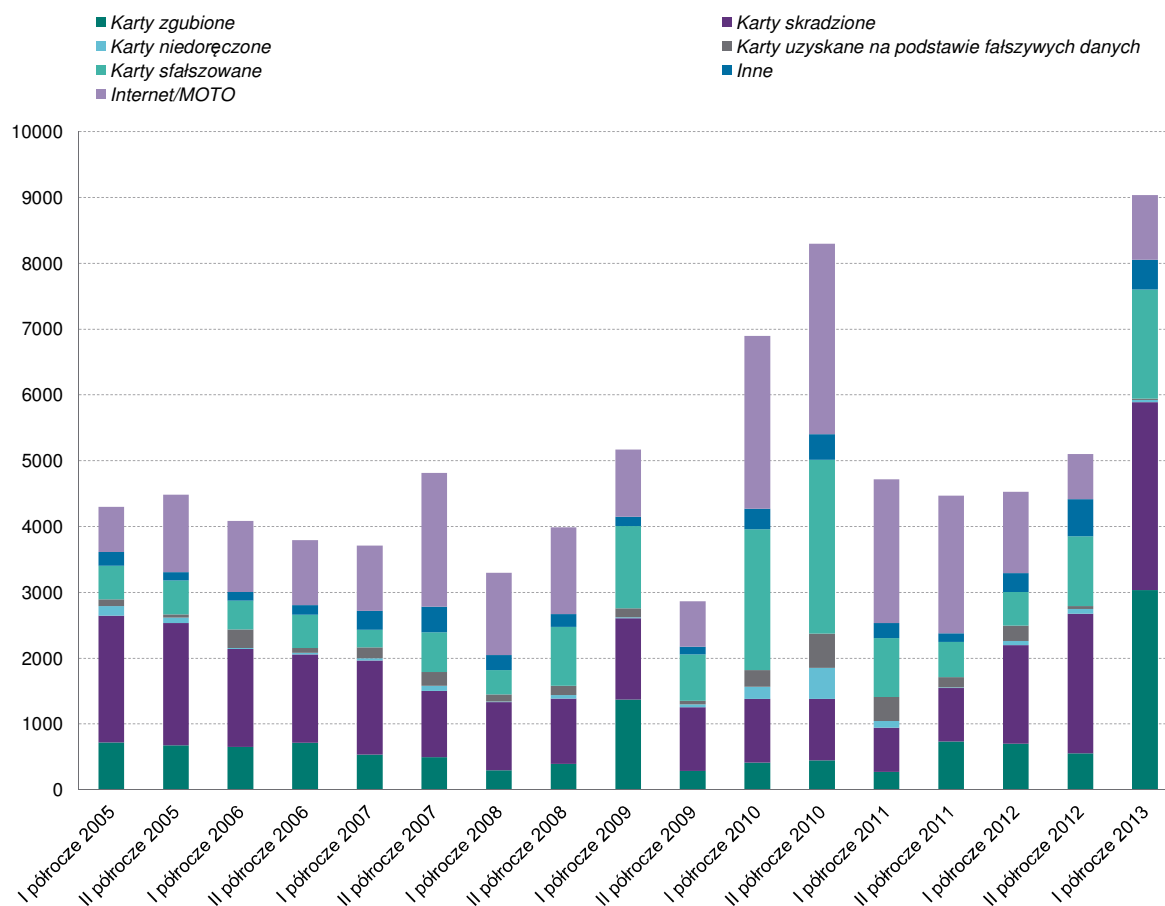
Wartość transakcji oszukańczych w I półroczu 2013 r. wyniosła 12,6 mln zł i była niższa niż w poprzednim kwartale o 5% (13,3 mln zł). Pod względem wartości największy udział transakcji oszukańczych, zarówno w I półroczu 2013 r., jak również w II półroczu 2012 r., odnotowano w transakcjach kartami sfałszowanymi, stanowił on odpowiednio 44,2% i 50%. W I półroczu 2013 r. znaczny był również udział operacji w kategorii Inne (43,3%) i wzrósł on o 8,1 pp. w porównaniu do poprzedniego półrocza. Największy wzrost pod względem wartości operacji oszukańczych, podobnie jak w przypadku liczby operacji, wystąpił w kategorii karty zgubione. W I półroczu 2013 r. wartość operacji oszukańczych kartami zgubionymi wyniosła 209,2 tys. zł i była wyższa o 83,3% niż w poprzednim kwartale (114,2 tys. zł).

W I półroczu 2013 r. średnia wartość transakcji oszukańczej dokonana kartą płatniczą wynosiła 456 zł i była niższa o 15% w stosunku do poprzedniego półrocza (w poprzednim półroczu 535 zł). Najwyższy spadek średniej wartości transakcji oszukańczej odnotowano w kategorii operacje kartami niedoręczonymi o 28%, z 779 zł w II półroczu 2012 r. do 559 zł w I półroczu 2013 r.

W I półroczu 2013 r. oszukańcze operacje kartowe stanowiły 0,004% liczby i 0,02% wartości wszystkich transakcji bezgotówkowych dokonanych kartami płatniczymi wydanyymi przez raportujące do NBP banki, w poprzednim półroczu zanotowano analogiczne dane.

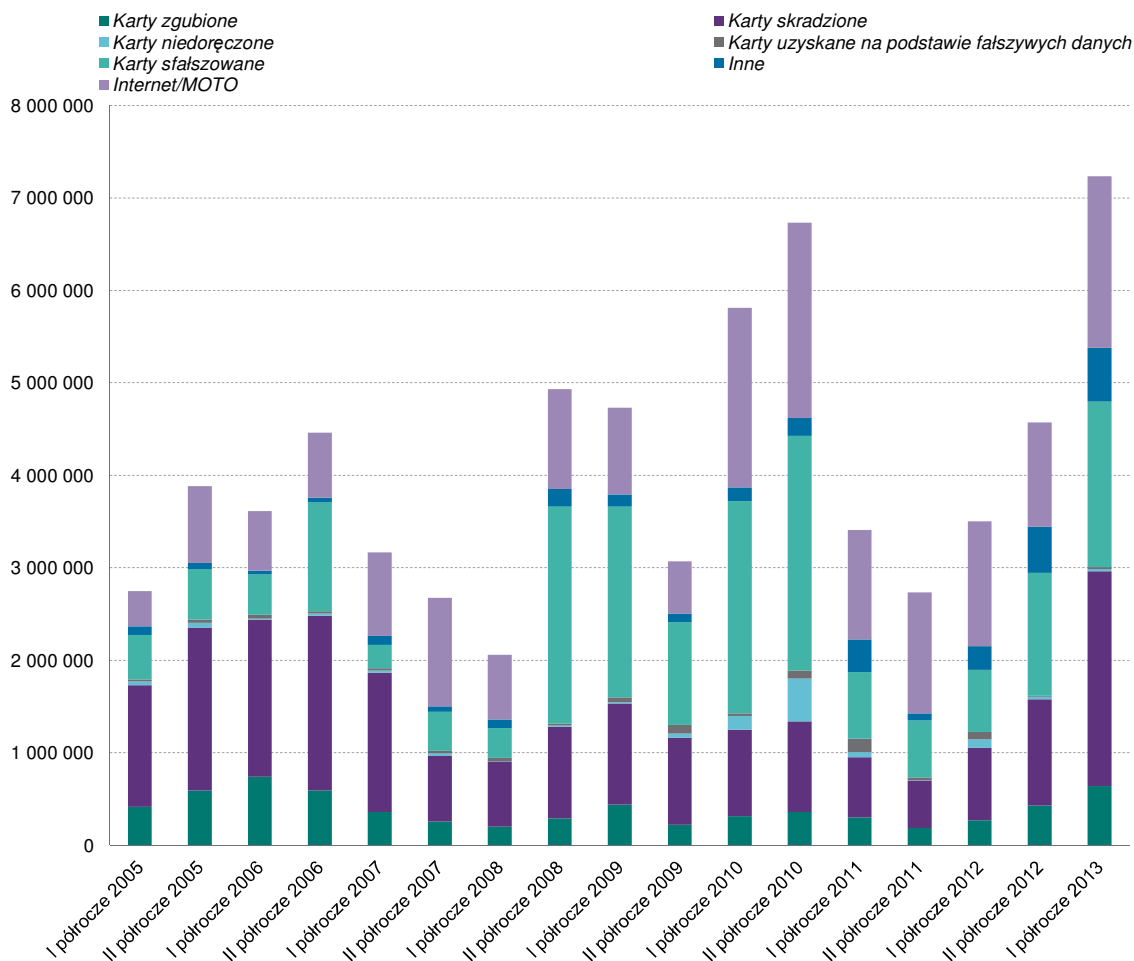
Z danych otrzymanych od agentów rozliczeniowych wynika, że w I półroczu 2013 r. dokonano 9 tys. operacji oszukańczych kartami płatniczymi (wykres 53) na kwotę 7,2 mln zł (wykres 54), co oznacza wzrost liczby operacji oszukańczych o 77%, a ich wartości o 58%. Transakcje oszukańcze wg danych przekazywanych przez agentów rozliczeniowych stanowiły 0,001% ogólnej liczby i 0,01% wartości transakcji kartami płatniczymi obsługiwanych przez agentów rozliczeniowych.

Wykres nr 53 Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2005 – 2013 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych – dane od agentów rozliczeniowych

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

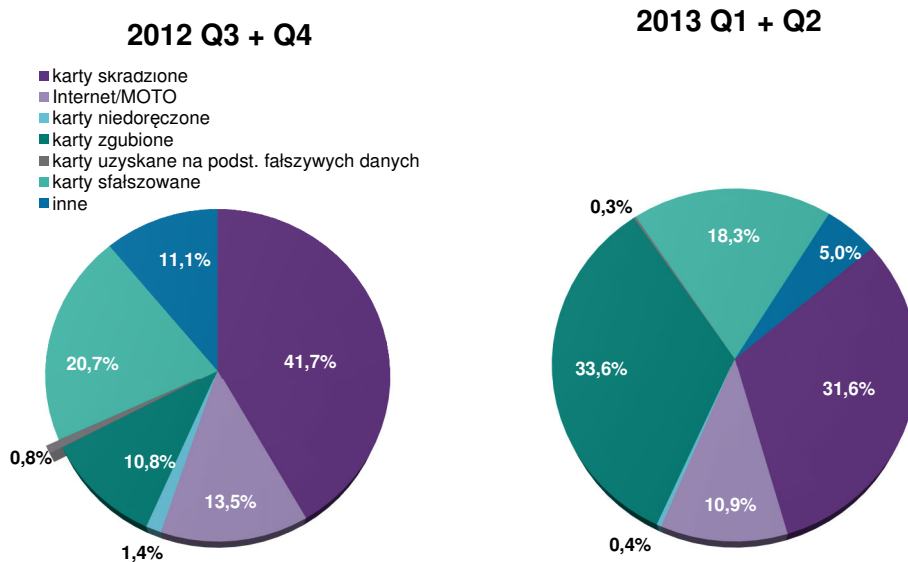
Wykres nr 54 Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2005 – 2013 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych (w zł) – dane od agentów rozliczeniowych

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Strukturę liczby i wartości operacji oszukańczych kartami płatniczymi odnotowanych przez agentów rozliczeniowych w II półroczu 2012 r. i w I półroczu 2013 r. zaprezentowano odpowiednio na wykresach 55 i 56.

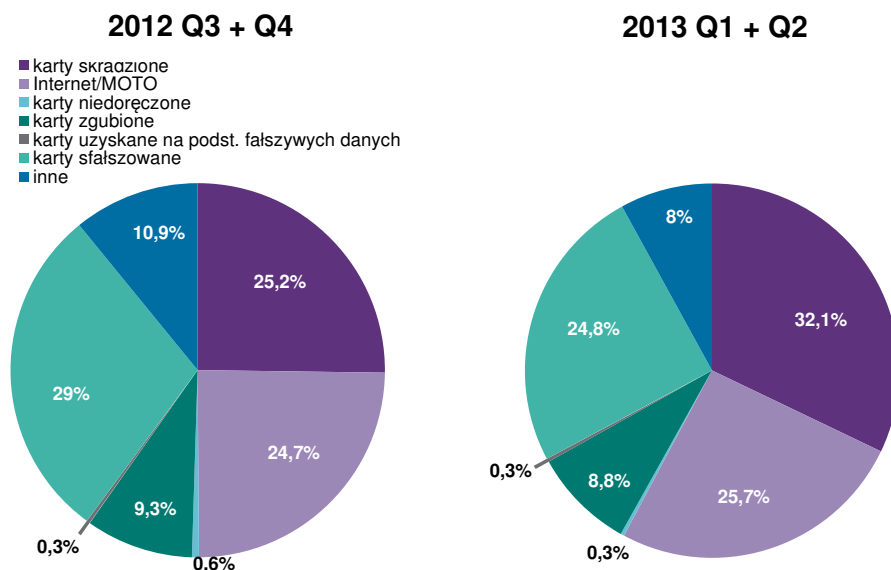
Wykres nr 55 Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według liczby w II półroczu 2012 r. i w I półroczu 2013 r. – dane od agentów rozliczeniowych

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

W I półroczu 2013 r. najczęściej transakcji oszukańczych pod względem liczby dokonano kartami skradzionymi (wykres 55). Udział tych transakcji w ogólnej liczbie wyniósł 33,6%, tj. znacząco więcej stosunku do poprzedniego półrocza, w którym wynosił on 10,8%. W poprzednim półroczu najczęściej transakcji oszukańczych dokonano kartami skradzionymi (41,7%). W I półroczu 2013 r. największy wzrost liczby operacji zanotowano w kategorii operacje oszukańcze kartami zgubionymi. Przy użyciu kart zgubionych dokonano 3.034 operacji oszukańczych. W porównaniu do poprzedniego półrocza odnotowano wzrost tych operacji o 2.483, czyli o 451%.

Wykres nr 56 Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według wartości w II półroczu 2012 r. i w I półroczu 2013 r. – dane od agentów rozliczeniowych

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Pod względem wartości największy udział transakcji oszukańczych odnotowano w kategorii operacje kartami skradzionymi (32,1%). W przypadku tej kategorii operacji oszukańczych wystąpił największy wzrost w ujęciu wartościowym. W I półroczu wartość operacji oszukańczych kartami skradzionymi wyniosła 2.321,9 tys. zł i była wyższa o 102% (w poprzednim kwartale 1.151,7 tys. zł). Nieco mniejszy udział pod względem wartości miały transakcje typu Internet/MOTO (25,7%) oraz transakcje dokonane kartami sfałszowanymi (24,8%).

Według danych uzyskanych od agentów rozliczeniowych, w I półroczu 2013 r. średnia wartość transakcji oszukańczej dokonanej kartą płatniczą wynosiła 801 zł i była niższa o 11% w stosunku do poprzedniego półrocza (w poprzednim półroczu 896 zł).

W przypadku pozostałych form rozliczeń pieniężnych stwierdzono oszustwa dokonane z wykorzystaniem polecenia przelewu. W omawianym okresie odnotowano 472 takie przypadki w porównaniu do 445 w poprzednim półroczu. Średnia wartość jednego oszukańczego przelewu zmniejszyła się z 22.677 zł do 16.985 zł. W I półroczu 2013 r. wystąpiły 3 operacje oszukańcze z wykorzystaniem czeków na kwotę 6,2 tys. zł (w poprzednim półroczu nie odnotowano oszustw w tym zakresie). Polecenie zapłaty jest najbezpieczniejszą formą rozliczeń, gdyż nie dochodziło do transakcji oszukańczych z wykorzystaniem tego instrumentu płatniczego zarówno w ostatnim półroczu, jak i w poprzednich analizowanych okresach.

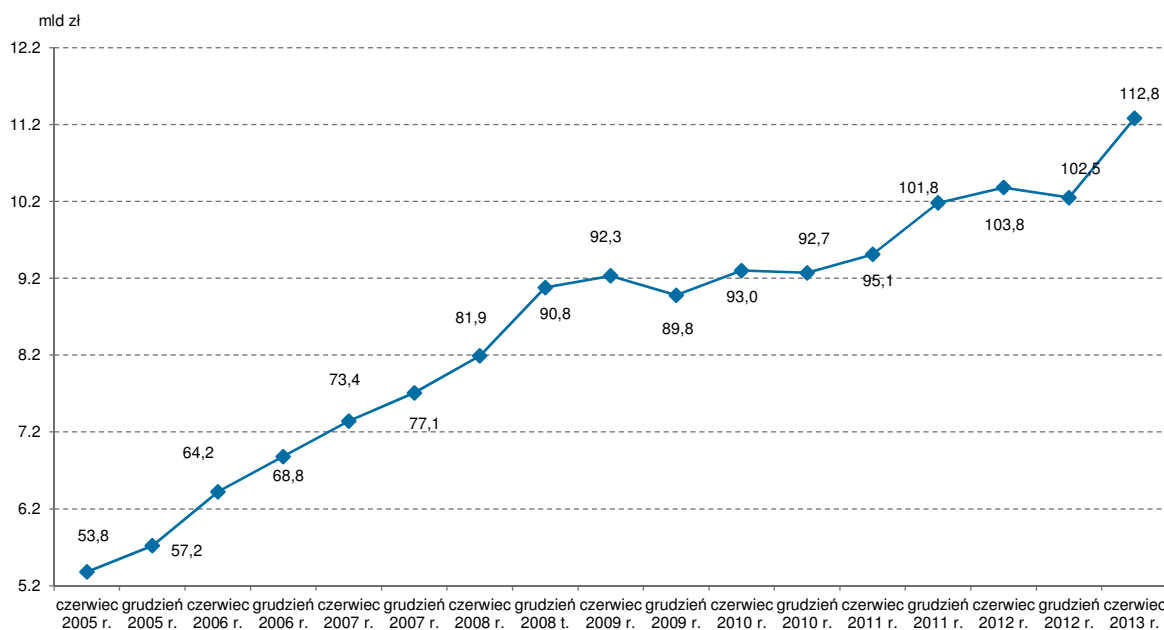
Pieniądz bezgotówkowy i gotówkowy

Wielkość pieniądza mierzona jest agregatami pieniężnymi, które odzwierciedlają podaż pieniądza.

Podstawową miarą podaży pieniądza gotówkowego w wąskim ujęciu jest wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (znajdującego się poza kasami banków). Natomiast jedną z głównych miar pieniądza stanowi agregat pieniądza M1, stanowiący sumę wielkości pieniądza gotówkowego poza kasami banków oraz wielkości środków na rachunkach bieżących osób fizycznych i podmiotów gospodarczych. Agregat M1 obejmuje zatem pieniądz całkowicie płynny pod względem transakcyjnym.

Wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) za okres od czerwca 2005 r. do czerwca 2013 r. według stanów na koniec danego półrocza, została przedstawiona na wykresie 57.

Wykres nr 57 Wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w latach 2005-2013 w (mld zł)

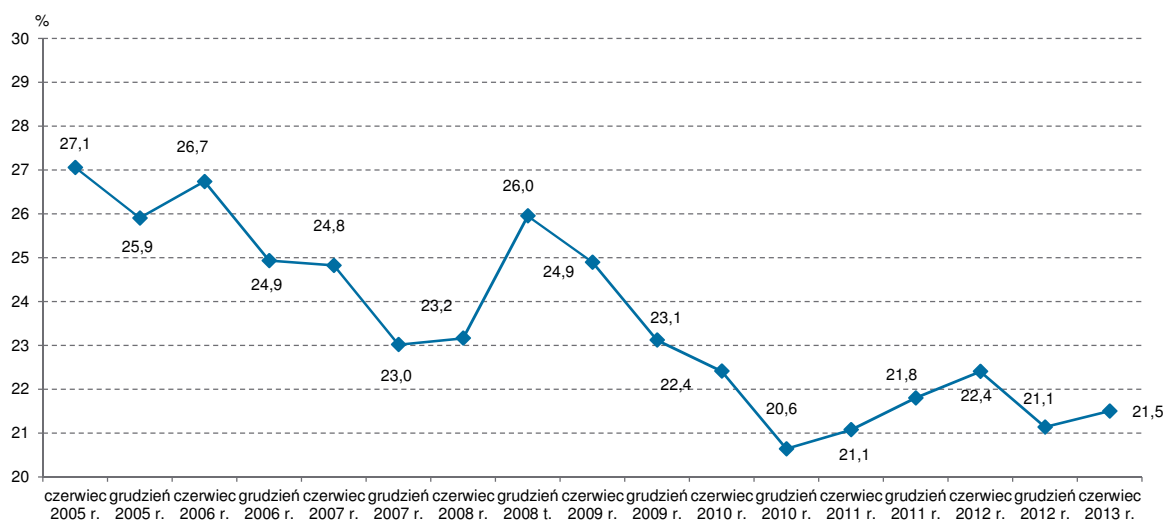

Źródło: Opracowanie własne NBP

W I półroczu 2013 r. wielkość gotówki w obiegu wzrosła ze 102,5 mld zł w grudniu 2012 r. do 112,8 mld zł w czerwcu 2013 r. Znaczny przyrost gotówki w czerwcu jest zjawiskiem sezonowym. Jednak tempo tegorocznego przyrostu ponad 2,5-krotnie przewyższyło wartość średnią dla opisywanego miesiąca z ostatnich 5 lat (1,2%). Ponadprzeciętny przyrost gotówki częściowo można tłumaczyć m.in. zwiększonym popytem na tę formę pieniądza przed weekendem rozpoczynającym okres wakacyjnych wyjazdów urlopowych.

Opisywana powyżej większa ilość gotówki w obiegu w I półroczu 2013 r. wpłynęła również na jej zwiększony udział w agregacie podaży pieniądza M1, co pokazuje poniższy wykres.

Wykres nr 58 Udział wielkości pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w M1 w latach 2005-2013 (w %)

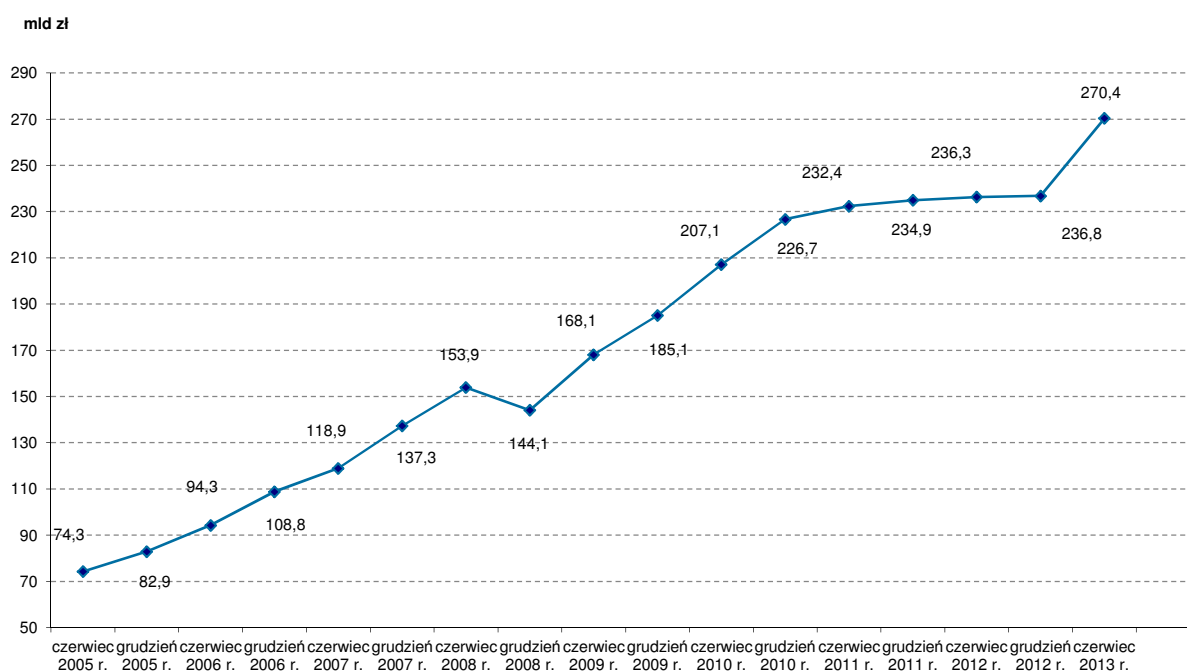

Źródło: Opracowanie własne NBP

Jak wynika z danych przedstawionych w formie powyższego wykresu, wskaźnik udziału gotówki w agregacie podaży pieniądza M1 od grudnia 2008 r., kiedy to nastąpił gwałtowny wzrost, do grudnia 2010 r. systematycznie malał. Od tego czasu wskaźnik ten stopniowo wzrastał do poziomu 22,4% w czerwcu 2012 r., po czym zmalał do 21,1% w grudniu 2012 r. i wzrósł do 21,5% w czerwcu 2013 r.

Pieniądz bezgotówkowy, który jest formą pieniądza występującego głównie w postaci zapisów na bankowych rachunkach depozytowych, płatnych na każde żądanie, dokumentujących otrzymywane należności lub regulowanie zobowiązań przez właścicieli tych rachunków, w ujęciu ogólnym mierzony jest wielkością depozytów w agregacie podaży pieniądza M1. W omawianym okresie wielkość depozytów gospodarstw domowych na każde żądanie kształtowała się następująco (patrz wykres 59).

Wykres nr 59 Wielkość depozytów na żądanie gospodarstw domowych w latach 2005-2013 w (mld zł)

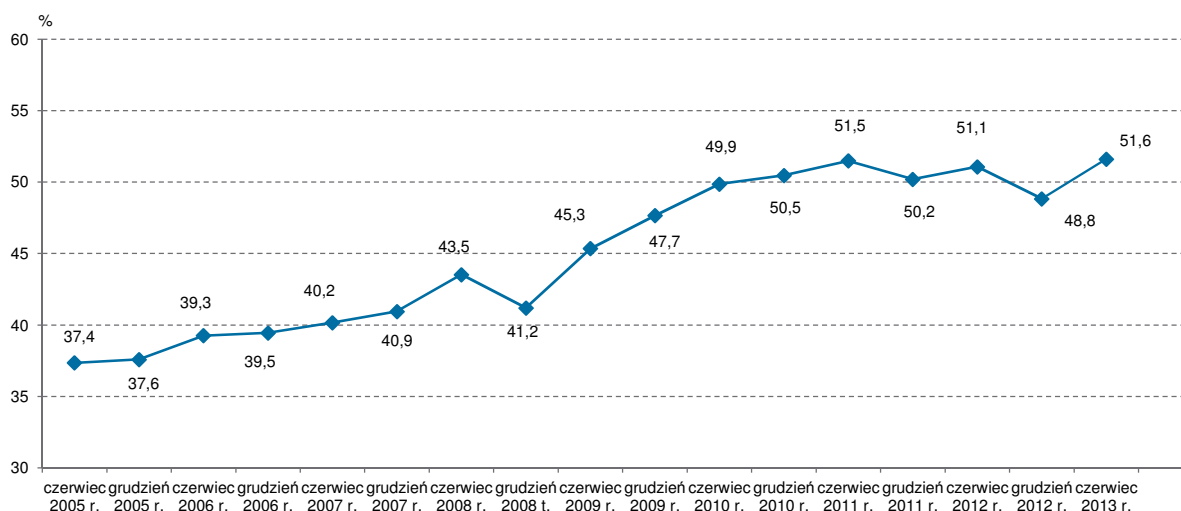
Źródło: Opracowanie własne NBP

Ilość środków pieniężnych znajdujących się w dyspozycji banków ma wpływ na zakres prowadzonej przez nie akcji kredytowej, co z reguły stanowi istotny czynnik dla inwestycji i wzrostu gospodarczego. Powyższy wykres wskazuje na wysoką dynamikę wzrostu depozytów gospodarstw domowych na żądanie, którą zaobserwowano w pierwszym półroczu 2013 r., a która nastąpiła po blisko dwuletnim okresie stabilizacji poziomu tej danej, jaki notowano od grudnia 2010 r. W czerwcu 2013 r. wielkość depozytów na żądanie ulokowanych przez gospodarstwa domowe osiągnęła wartość 270,4 mld zł i był to największy skokowy wzrost w ciągu półroczu, jaki zanotowano od 4 lat (tj. od czerwca 2009 r.).

Jednym ze wskaźników wielkości obrotu bezgotówkowego w Polsce jest udział depozytów gospodarstw domowych w agregacie podaży M1, który obejmuje pieniądz gotówkowy oraz depozyty a vista osób fizycznych i przedsiębiorstw.

W omawianym okresie wskaźnik ten przedstawiał się następująco:

Wykres nr 60 Udział depozytów gospodarstw domowych w M1 latach 2005 – 2013 (w %)

Źródło: Opracowanie własne NBP

Wskaźnik wielkości udziału depozytów gospodarstw domowych w agregacie podaży pieniądza M1, po lekkim załamaniu krzywej w grudniu 2011 r., zwiększył się w czerwcu 2012 r. do poziomu 51,1%, ale w drugim półroczu 2012 r. nastąpił gwałtowny spadek do poziomu 48,8%, czyli do poziomu z przełomu roku 2009 i 2010. Poziom udział depozytów gospodarstw domowych we wskaźniku M1 ponownie wzrósł w I półroczu 2013 r., osiągając na koniec czerwca swoje maksimum w postaci poziomu 51,6%. Warto odnotować fakt, iż wynik ten został osiągnięty przy dynamicznym wzroście obu wartości – zarówno wielkości depozytów gospodarstw domowych (wzrost o 15%), jak i samego wskaźnika M1 (wzrost o 8% do poziomu 523,8 mld zł) – w stosunku do poziomów z grudnia 2012 r. Wzrost wskaźnika M1 był głównie wynikiem zwiększenia stanu środków zdeponowanych na rachunkach o charakterze bieżącym, przy czym największy przyrost odnotowany został właśnie w sektorze gospodarstw domowych.

Działania w zakresie polityki i rozwoju systemu płatniczego

1. Zagadnienia prawne

1.1 Nowelizacja ustawy z dnia 19 sierpnia 2012 r. o usługach płatniczych (Dz. U. Nr 199, poz. 1175)

- a) Nowelizacja ustawy z dnia 19 sierpnia 2012 r. o usługach płatniczych związana z implementacją do prawa polskiego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/110/WE z dnia 16 września 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje pieniądza elektronicznego oraz nadzoru ostrożnościowego nad ich działalnością, zmieniającej dyrektywę 2005/60/WE i 2006/48/WE oraz uchylającej dyrektywę 2000/46/WE (EMD II)

Narodowy Bank Polski kontynuował w drugim półroczu 2013 r. swój aktywny udział w pracach legislacyjnych związanych z implementacją dyrektywy 2009/110/WE rozpoczętych jeszcze w styczniu 2012 r., tj. od czasu przedstawienia przez Ministerstwo Finansów pierwszej wersji projektu ustawy o zmianie ustawy o usługach płatniczych. Należy zaznaczyć, że Dyrektywa 2009/110/WE została już częściowo transponowana do prawa polskiego w ustawie z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych, która została zmieniona m.in. w tym celu ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych. Przedmiotowe zmiany ustawy z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych weszły w życie z dniem 24 października 2011 r. Ww. nowelizacja ustawy o usługach płatniczych ma służyć doprowadzeniu do pełnej implementacji ww. dyrektywy 2009/110/WE. W związku z tym, że dyrektywa 2009/110/WE została zaprojektowana jako akt komplementarny w stosunku do dyrektywy 2007/64/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 listopada 2007 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego⁶, Ministerstwo Finansów zaproponowało, żeby ww. nowelizacja ustawy o usługach płatniczych uchylila obecnie obowiązującą ustawę o elektronicznych instrumentach płatniczych, umieszczając jednocześnie całość zagadnień poruszanych przez dyrektywę 2009/110/WE w ustawie o usługach płatniczych.

Po etapie uzgodnień społecznych, resortowych oraz po pracach legislacyjnych, Rząd RP w dniu 17 kwietnia 2012 r. skierował projekt nowelizacji do Sejmu, gdzie nadano mu numer druku sejmowego (nr 1290). W dniu 24 kwietnia 2013 r. projekt nowelizacji skierowano do I czytania do sejmowej Komisji Finansów Publicznych. W dniu 12 czerwca 2013 r. Sejm zatwierdził sprawozdanie Komisji, zaś w dniu 13 czerwca 2013 r., po trzecim czytaniu, przekazał ustawę do Senatu. Po pracach senackiej Komisji Budżetu i Finansów

⁶ Dyrektywa 2007/64/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 listopada 2007 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego zmieniająca dyrektywy 97/7/WE, 2002/65/WE, 2005/60/WE i 2006/48/WE i uchylająca dyrektywę 97/5/WE (Dz. U. UE L 319 z 5.12.2007, s. 1).

Publicznych w dniu 4 lipca 2013 r. przedstawiono stanowisko Senatu, które zostało ostatecznie przyjęte przez Sejm w dniu 12 lipca 2013 r. Oznacza to, że Parlament ostatecznie uchwalił tekst ustawy nowelizującej ustawę o usługach płatniczych, pochodzącej z przedłożenia rządowego. Ustawa, ta po podpisaniu przez Prezydenta RP, została ogłoszona w Dzienniku Ustaw RP z dnia 6 września 2013 r. poz.1036. Zgodnie z art. 39 tej ustawy, wejdzie ona w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia, tj. w dniu 7 października 2013 r., z wyjątkiem przepisów dotyczących uprawnienia do wydawania pieniądza elektronicznego w ograniczonym zakresie przez krajowe instytucje płatnicze posiadające kapitał założycielski w wysokości 125 000 euro, które wejdą w życie po upływie 3 miesięcy od ogłoszenia, tj. z dniem 7 grudnia 2013 r.

Celem projektu ustawy o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw jest wprowadzenie nowych, bardziej zliberalizowanych zasad wydawania, wykupu i dystrybucji pieniądza elektronicznego oraz tworzenia, organizacji i działalności instytucji pieniądza elektronicznego, a także nadzoru nad tymi podmiotami, czyli implementacja przepisów ww. dyrektywy 2009/110/WE. Znajduje to swoje odbicie w zmniejszeniu ustawowych wymogów dotyczących formy prowadzenia działalności w charakterze instytucji pieniądza elektronicznego oraz wymogów kapitałowych odnoszących się do tych podmiotów⁷. Wprowadza się regułę, że instytucja pieniądza elektronicznego może prowadzić każdą działalność, która nie będzie musiała być powiązana z wydawaniem, przechowywaniem lub wykupem pieniądza elektronicznego, jak było do tej pory.

Jednocześnie z przepisami implementującymi dyrektywę 2009/110/WE nowelizacja zawiera przepisy, które nie wynikają z tej dyrektywy. Głównym celem tych zmian jest dalsze skupianie regulacji dotyczących rynku usług płatniczych w ustawie o usługach płatniczych. Ma to związek m.in. z przeprowadzonym tą ustawą uchynieniem ustawy o elektronicznych instrumentach płatniczych. Ponadto, w ustawie przewidziano włączenie do ustawy o usługach płatniczych regulacji dotyczących kart oraz podmiotów uczestniczących w obrocie kartowym. Należy dodać, że z uwagi na zmianę definicji usług *acquiringu* i poddanie podmiotów świadczących tą usługę płatniczą pod jeden nadzór sprawowany przez KNF ustawa zakłada uchynienie przepisów dotyczących systemów autoryzacji i rozliczeń, które do tej pory były uregulowane w ustawie o elektronicznych instrumentach płatniczych, a w efekcie również nadzoru Prezesa NBP nad tymi systemami. Jednocześnie jednak powyższy nadzór NBP zostanie częściowo zachowany w postaci procedury opiniowania przez NBP wniosków składanych do Komisji Nadzoru Finansowego o udzielenie zgody na prowadzenie usług *acquiringu* (określonych w art. 3 ust. 1 pkt 5 ustawy). Zmianie uległo również definiowanie usługi płatniczej, określonej w art. 3 ust. 1 pkt 5 ustawy o usługach płatniczych jako „*acquiring*”. Ustawodawca określił, że w ramach tej usługi należy rozumieć umożliwianie wykonania transakcji płatniczych, zainicjowanych przez akceptanta lub za jego pośrednictwem, instrumentem płatniczym płatnika, w szczególności zaś obsługę autoryzacji transakcji inicjowanych przy pomocy instrumentów płatniczych oraz przesyłanie zleceń płatniczych do podmiotu, który zapewnia rozliczenie i rozrachunek w systemach płatności, których jest uczestnikiem. Jednak definicja *acquiringu* została skonstruowana w taki sposób, aby nie obejmowała czynności właściwych wyłącznie dla systemów płatności, które są nadzorowane przez NBP.

⁷ Obniżono wysokość obowiązkowego kapitału założycielskiego dla instytucji pieniądza elektronicznego do 350 000 euro.

Należy również zaznaczyć, iż w omawianej ustawie o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw znalazły się także przepisy, których konieczność zawarcia w prawie polskim wynika z przepisów rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 260/2012 z dnia 14 marca 2012 r. ustanawiającego wymogi techniczne i handlowe w odniesieniu do poleceń przelewu i poleceń zapłaty w euro oraz zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 924/2009. Ww. projektowane przepisy ustanawiają Komisję Nadzoru Finansowego jako organ odpowiedzialny za przestrzeganie przepisów ww. rozporządzenia przez dostawców usług płatniczych, jak również wyposażają ją w uprawnienie do wydawania zaleceń w zakresie zapewnienia zgodności działalności krajowej instytucji płatniczej z przepisami ww. rozporządzenia.

b) Nowelizacja ustawy z dnia 19 sierpnia 2012 r. o usługach płatniczych związana z zagadnieniem obniżenia opłat *interchange* w Polsce do wysokości średniej w UE

Stawki opłat *interchange* w Polsce obowiązujące do 2012 r. były oceniane jako najwyższe w Europie, co negatywnie przekładało się na rozwój sieci akceptacji i tym samym wzrost obrotu bezgotówkowego. W wyniku odmowy uczestniczenia przez MasterCard w samoregulacji wypracowanej przez Zespół Roboczy ds. Opłaty Interchange przy Radzie ds. Systemu Płatniczego, organie opiniodawczo-doradczym przy Zarządzie Narodowego Banku Polskiego, oraz niewystarczającego poparcia ze strony wydawców kart płatniczych, agentów rozliczeniowych i akceptantów dla samoregulacji, w lipcu 2012 r., zgodnie z harmonogramem działań przewidzianym w „Programie redukcji opłat kartowych w Polsce”, Narodowy Bank Polski przekazał Ministrowi Finansów projekt nowelizacji ustawy o usługach płatniczych zmierzający do obniżenia opłat *interchange* w Polsce do wysokości średniej w UE.

Projektowi, którego przepisy stanowiły odzwierciedlenie wyników prac ww. Zespołu, nie został nadany dalszy bieg i nie stał się on przedmiotem dalszych działań legislacyjnych Ministerstwa Finansów. Zaczęły natomiast pojawiać się projekty powstałe z inicjatywy grup posłów oraz senatorów, które w mniejszym lub większym zakresie nawiązywały do problemów zidentyfikowanych w trakcie prac Zespołu Roboczego ds. Opłaty Interchange. Projekty zostały wniesione przez posłów Polskiego Stronnictwa Ludowego, Prawa i Sprawiedliwości, Ruchu Palikota oraz Solidarnej Polski, zaś w dniu 13 grudnia 2012 r. do Sejmu został wniesiony projekt z przedłożenia Senatu. Projekty te skierowano w kwietniu 2013 r. do prac w ramach sejmowej Komisji Finansów Publicznych, która w dniu 17 kwietnia 2013 r. powołała specjalną podkomisję nadzwyczajną do rozpatrzenia ww. projektów. Do zadań tej podkomisji należała m.in. decyzja o tym, który z ww. projektów wybrać do dalszego procedowania. Ostatecznie podkomisja zdecydowała o wyborze projektu pochodzącego z przedłożenia senackiego, wprowadzając w nim jednak szereg zmian, m.in. wycofanie się z kontrowersyjnych pomysłów dozwolenia akceptantom pobierania od klientów opłat z tytułu posłużenia się kartą płatniczą przy regulowaniu należności i wprowadzenia możliwości ograniczenia stosowania zasady *Honour All Cards*, nakazującej akceptowanie wszystkich kart płatniczych danej organizacji kartowej. Jednocześnie ustawa ta zakłada jednostopniowe (zamiast wcześniej proponowanego kilkuletniego okresu przejściowego na stopniowe obniżki) zmniejszenie stawki opłat *interchange* do poziomu 0,5% zarówno dla kart debetowych, jak i kart kredytowych z sześciomiesięcznym okresem na dostosowanie umów na rynku płatności kartowych do wymogów ustawy. Ustawa w powyższym kształcie została uchwalona przez Sejm w dniu 30 sierpnia 2013 r. i następnie przekazana do Senatu do dalszej drogi legislacyjnej. W dniu 16 września 2013 r. miało miejsce posiedzenie senackiej Komisji Budżetu i Finansów Publicznych. Komisja ta przyjęła ustawę w kształcie przekazanym przez Sejm i

wniosła o jej przyjęcie przez Senat bez poprawek. W dniu 20 września 2013 r. Senat podjął uchwałę w sprawie ustawy o zmianie ustawy o usługach płatniczych. Ustawa ta została przyjęta przez Senat bez poprawek w stosunku do ustawy przyjętej przez Sejm.

1.2 Projekt dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie porównywalności opłat za prowadzenie rachunku płatniczego, przenoszenia rachunku płatniczego oraz dostępu do podstawowego rachunku płatniczego

Komisja Europejska w październiku 2012 r. przyjęła dokument pt. Akt o jednolitym rynku II, w którym inicjatywę ustawodawczą w sprawie rachunków bankowych (dostęp do podstawowego rachunku płatniczego, porównywalność opłat bankowych, ułatwienie przenoszenia rachunków bankowych) uznano jako jedno z priorytetowych działań. Następstwem tego było wpisanie w programie prac Komisji Europejskiej na 2013 r. możliwości zaproponowania odpowiednich wniosków ustawodawczych w tym zakresie.

W dniu 8 maja 2013 r. Komisja Europejska przedstawiła Parlamentowi Europejskiemu wniosek dotyczący projektu dyrektywy w sprawie przejrzystości i porównywalności opłat związanych z prowadzeniem rachunku płatniczego, przenoszenia rachunku płatniczego oraz dostępu do podstawowego rachunku płatniczego. Projekt ten stanowi kontynuację działań podjętych w dziedzinie bankowości detalicznej w ramach dyrektywy 2007/64/WE (dyrektywa o usługach płatniczych) oraz rozporządzenia 260/2012 (rozporządzenie ustanawiające wymogi techniczne i handlowe w odniesieniu do poleceń przelewu i poleceń zapłaty w euro oraz zmieniające rozporządzenie (WE) nr 924/2009), a jego zasadniczym celem jest zakończenie budowy jednolitego rynku usług finansowych.

Przepisy zaproponowane przez Komisję zasadniczo koncentrują się na trzech obszarach:

- wprowadzeniu przejrzystości i porównywalności opłat za prowadzenie rachunku płatniczego, mającym na celu ułatwienie konsumentom porównywania opłat pobieranych przez banki i innych dostawców usług płatniczych w UE. Autorzy projektu dyrektywy zakładają, iż terminologia usług bankowych, za które pobierane są opłaty, powinna być w miarę możliwości ujednoczona na szczeblu UE, w celu umożliwienia dokonywania porównań wysokości tychże opłat w ramach całej Wspólnoty. Ponadto przewiduje się, że na dostawcach usług płatniczych będzie ciążył obowiązek przedstawiania konsumentom wykazu opłat pobieranych za usługi wymienione w ujednoczonej terminologii, obowiązek udostępnienia słowniczka pojęć zawierających wyjaśnienie przynajmniej tych opłat i usług, które znajdują się w wykazie, a także co najmniej raz w roku obowiązek informowania konsumentów o wszystkich opłatach, którymi obciążony został ich rachunek. Dodatkowo planuje się stworzenie we wszystkich państwach członkowskich niezależnych od dostawców usług płatniczych porównywarek internetowych, które umożliwią konsumentom ocenę ofert rachunków płatniczych;
- wprowadzeniu regulacji usprawniających przenoszenie rachunku płatniczego poprzez ustanowienie prostej i szybkiej procedury dla konsumentów pragnących zmienić dostawcę usług płatniczych, który prowadzi ich rachunek płatniczy, na innego dostawcę usług płatniczych (dalej „otrzymujący dostawca”). Zgodnie z założeniami projektu dyrektywy, konsumenci będą mieć możliwość zlecenia przeniesienia rachunku (w ramach danego państwa bądź transgranicznie) otrzymującemu dostawcy, który będzie ponosił odpowiedzialność za wszczęcie tego procesu i zarządzanie nim w imieniu

konsumenta. Konsument będzie mógł zlecić otrzymującemu dostawcy przeniesienie całości lub części regularnych płatności, jak również dokonanie przelewu pozostałych środków na nowy rachunek płatniczy, a ewentualne opłaty z tytułu przeniesienia rachunku powinny być zgodne z faktycznymi kosztami ponoszonymi przez dostawców usług płatniczych;

- ustanowieniu łatwiejszego dostępu do podstawowego rachunku płatniczego poprzez stworzenie konsumentom unijnym możliwości otwarcia (także w innym państwie członkowskim UE niż to, w którym mieszkają, oraz niezależnie od ich sytuacji finansowej) rachunku płatniczego, umożliwiającego dokonywanie podstawowych operacji finansowych, jak np. możliwość wypłaty gotówki i dokonywania przelewów bankowych czy posługiwania się kartą płatniczą (debetową). W przypadku takich rachunków zasadniczo nie będzie dopuszczalne ani saldo debetowe, ani inne formy zaciągania kredytu. Zgodnie z założeniami projektu dyrektywy, prowadzenie podstawowego rachunku płatniczego powinno być oferowane konsumentom nieodpłatnie lub za adekwatną opłatą. W ramach tej usługi konsumenci powinni mieć zagwarantowany dostęp do szeregu podstawowych usług płatniczych, jednakże w przypadku skorzystania z usług spoza tego zbioru, banki będą mogły pobierać swoje standardowe opłaty.

Na początku lipca 2013 r. Prezydencja Litwy rozpoczęła prace nad tym projektem dyrektywy, w ramach których zwróciła się do państw członkowskich UE o przedstawienie uwag i opinii do poszczególnych propozycji przepisów tego dokumentu. Z uwagi na powyższe Ministerstwo Finansów poprosiło szereg instytucji i podmiotów o przedstawienie ewentualnych uwag do projektu do dnia 5 sierpnia 2013 r.

1.3 Pozostałe inicjatywy regulacyjne w Unii Europejskiej dotyczące rynku płatności

W dniu 24 lipca 2013 r. Komisja Europejska przyjęła i opublikowała pakiet regulacji obejmujący:

- wniosek dotyczący projektu dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego oraz zmieniającej dyrektywy 2002/65/WE, 2013/36/EU i 2009/110/WE i uchylającej dyrektywę 2007/64/WE (tzw. PSD2),
- wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie opłat interchange w odniesieniu do transakcji płatniczych realizowanych w oparciu o kartę.

Ww. pakiet stanowił odpowiedź na zmianę w sposobie, w jaki Europejczycy wykonują płatności. Konieczność podjęcia przez Komisję określonych środków oraz aktualizacji obowiązujących regulacji dotyczących unijnego rynku płatności wynikała z przeglądu przepisów regulujących ten rynek, jak również z odpowiedzi na pytania postawione w Zielonej Księdze Komisji „W kierunku zintegrowanego europejskiego rynku płatności realizowanych przy pomocy kart płatniczych, przez internet i za pośrednictwem urządzeń przenośnych” w 2012 r. Ponadto w przyjętym i opublikowanym przez Komisję Europejską dokumencie „Akt o jednolitym rynku II” za jedno z kluczowych działań uznano modernizację ram prawnych dotyczących płatności detalicznych. Uznano, że działania regulacyjne w ww. obszarze spowodują, iż przepisy prawne dotyczące płatności będą w stanie skutecznie zaspokoić potrzeby wydajnego rynku płatności w Europie, w pełni przyczyniając się do stworzenia otoczenia płatniczego, które sprzyja konkurencji, innowacji i bezpieczeństwu⁸.

⁸ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-730_en.htm

a) Projekt dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego oraz zmieniającej dyrektywy 2002/65/WE, 2006/48/WE i 2009/110/WE i uchylającej dyrektywę 2007/64/WE (tzw. PSD2)

Nowa dyrektywa PSD2 nie będzie zmieniała obecnie obowiązującej dyrektywy 2007/64/WE, ale całkowicie ją zastąpi. Jak się wydaje, jest to w znacznej mierze spowodowane zakresem zmian, które mają zostać wprowadzone. Zmiany te obejmują m.in. rozszerzenie zakresu zastosowania przepisów dyrektywy. Oznacza to, że przepisy dotyczące transparentności oraz wymogów informacyjnych wobec użytkowników usług płatniczych będą miały zastosowanie również do transakcji płatniczych określanych mianem „one-leg transactions”, czyli transakcji wykonywanych przez dostawców usług, z których tylko jeden znajduje się na terytorium UE, drugi zaś znajduje się poza tym terytorium⁹. Projekt przewiduje także, że przepisy dotyczące transparentności i obowiązków informacyjnych będą również miały zastosowanie do transakcji we wszystkich walutach, nie zaś jak dotychczas, wyłącznie w walutach krajów UE. Zmianie ulegnie katalog usług płatniczych przez objęcie nim usług polegających na inicjowaniu transakcji płatniczych oraz dostarczaniu informacji o rachunku płatniczym, które bazują na dostępie do rachunku płatniczego, ale są świadczone przez dostawcę, który nie prowadzi tego rachunku płatniczego. Zatem, w przypadku tej usługi, dostawcę świadczącego usługę inicjowania transakcji lub dostarczania informacji o rachunku płatniczym należy odróżnić od dostawcy prowadzącego rachunek płatniczy. Zmienia się również zakres wyłączeń wskazanych w dyrektywie, m.in. przez usunięcie wyłączenia spod obowiązku stosowania przepisów dyrektywy w stosunku do niezależnych operatorów sieci bankomatowych, a także przez zawężenie zakresu wyłączenia dotyczącego transakcji w ramach ograniczonych sieci dostawców usług albo w odniesieniu do ograniczonego asortymentu towarów lub usług, jak również przez ograniczenie wyłączenia mającego zastosowanie do transakcji wykonywanych za pomocą urządzeń telekomunikacyjnych, cyfrowych lub informatycznych. Zmiany dotyczą również wymogów ochronnych w stosunku do środków pieniężnych otrzymanych od użytkowników usług płatniczych lub za pośrednictwem innych dostawców usług płatniczych w celu wykonania transakcji płatniczych. Proponuje się ich ujednoczenie przez ograniczenie metod ochrony tych środków. Projekt przewiduje także utworzenie elektronicznych punktów dostępu w ramach EBA (European Banking Authority), co ma sprzyjać transparentności działania instytucji płatniczych w całej Unii, głównie poprzez umożliwienie połączenia rejestrów krajowych na poziomie unijnym. Proponuje się także poszerzenie wyłączenia zawartego dotychczas w art. 26 dyrektywy, tak aby objąć lżejszym reżimem stosowania dyrektywy większą liczbę podmiotów (w Polsce takim wyłączeniem objęte są biura usług płatniczych). Doprecyzowaniu ulegną również przepisy dotyczące dostępu do systemów płatniczych, jakkolwiek spod reguł bezpośredniego dostępu do systemów płatniczych nadal wyłączone pozostają tzw. systemy „wyznaczone” w rozumieniu dyrektywy 98/26/WE (dyrektywa o finalności rozrachunku). Dyrektywa PSD2 natomiast precyzuje warunki pośredniego dostępu do takich systemów. Warto zwrócić uwagę na uregulowanie kwestii opłat surcharge w projekcie PSD2. Proponuje się, żeby ogólną zasadą był zakaz nakładania opłaty surcharge na transakcje kartowe, które zostały już uregulowane przepisami rozporządzenia w sprawie opłat interchange z tytułu transakcji kartowych (projekt tego rozporządzenia został omówiony w następnym punkcie). Natomiast

⁹ Dotychczasowy zakres terytorialny dyrektywy 2007/64/WE obejmował tzw. two-leg transactions, tj. transakcje, przy wykonywaniu których zarówno dostawca płatnika jak i dostawca odbiorcy znajdowali się na obszarze Unii (dawniej Wspólnoty). Warto zwrócić uwagę, że dyrektywa różnicuje swoje zastosowanie w zależności od waluty, w której dokonywana jest transakcja.

pobieranie takich opłat będzie dopuszczalne od transakcji instrumentami nieobjętymi ww. rozporządzeniem, np. kartami biznesowymi lub kartami wydawanymi w ramach systemów trójstronnych. Należy jednakże zaznaczyć, że opłaty surcharge nie będą mogły przekraczać progu rzeczywiście poniesionych kosztów obsługi takiej transakcji, zgodnie z art. 19 dyrektywy 2011/83/UE w sprawie praw konsumentów. Zmienia się również zasady odpowiedzialności dostawców oraz użytkowników usług płatniczych z tytułu nieautoryzowanych transakcji płatniczych. Z wyjątkiem sytuacji, w których płatnik działał w nieuczciwych zamiarach lub rażąco zaniedbał swoje obowiązki, jego odpowiedzialność za nieautoryzowane transakcje, będące wynikiem posłużenia się utraconym lub skradzionym instrumentem płatniczym, zostanie zmniejszona z obowiązującej obecnie kwoty 150 euro do kwoty 50 euro. Projekt zakłada również m.in. zmianę zasad zwrotu autoryzowanego polecenia zapłaty, a także wprowadzenie nowych wymogów bezpieczeństwa dla dostawców usług płatniczych, które będą wynikały z przepisów projektowanej dyrektywy w sprawie bezpieczeństwa sieciowego i informatycznego (directive on network and information security – NIS)¹⁰, wprowadzenie zasad dostępu podmiotów trzecich będących dostawcami usług płatniczych do rachunków płatniczych prowadzonych przez innych dostawców, a ponadto przyznanie EBA, poza prowadzeniem ww. punktów dostępu do informacji rejestrów instytucji płatniczych, również kompetencji do wydawania wytycznych oraz opracowywanie projektów standardów technicznych np. w celu uściślenia zasad „paszportowania” instytucji płatniczych lub ustalenia odpowiednich wymogów bezpieczeństwa. W projekcie nie oznaczono jeszcze terminu transpozycji dyrektywy PSD2, natomiast ma ona wejść w życie po upływie 20 dni od dnia ogłoszenia.

b) Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie opłat interchange w odniesieniu do transakcji płatniczych realizowanych w oparciu o kartę

Głównym celem projektu ww. rozporządzenia jest wprowadzenie na poziomie unijnym jednolitych maksymalnych stawek opłat *interchange* oraz wprowadzenie ujednoczonych reguł wykonywania płatności kartowych. Zakres rozporządzenia obejmuje transakcje kartowe oraz tzw. *card based payment transactions*, czyli usługi wykonania płatności za pomocą kart, urządzeń lub programów telekomunikacyjnych, cyfrowych lub informatycznych, których rezultatem jest dokonanie płatności kartowej w ramach Unii Europejskiej. Rozporządzenie jest ściśle powiązane z wyżej opisaną dyrektywą PSD2, która odwołuje się do tego aktu np. w celu ustalenia kompletnych reguł odnoszących się do opłat *surcharge* z tytułu płatności kartami. W rozporządzeniu występują również definicje, które będą mogły być wykorzystane przy określaniu zakresu pojęć używanych przez PSD2, ale tam niezdefiniowanych, dotyczy to np. pojęcia *acquiringu* (rozporządzenie, w odróżnieniu od dyrektywy, zawiera definicję legalną pojęcia *acquirera* (agenta rozliczeniowego), wydawcy etc.). Najistotniejszym elementem rozporządzenia jest ograniczenie wysokości opłat *interchange*. Maksymalna stawka opłaty *interchange*, zaproponowana w projekcie rozporządzenia, wynosi 0,2% wartości transakcji wykonanej kartą debetową oraz 0,3% wartości transakcji wykonanej kartą kredytową. Stawką tą objęte są zarówno transakcje transgraniczne, jak i krajowe, jednakże przewiduje się różne terminy wejścia w życie przepisów ustalających maksymalne stawki opłat *interchange* dla transakcji krajowych (2 lata od wejścia w życie rozporządzenia) oraz dla transakcji transgranicznych (2 miesiące od wejścia w życie rozporządzenia). W połączeniu z innymi przepisami rozporządzenia, w

¹⁰ Komisja Europejska przedstawiła w lutym 2013 r. projekt dyrektywy w sprawie bezpieczeństwa sieciowego i informatycznego <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/news/eu-cybersecurity-plan-protect-open-internet-and-online-freedom-and-opportunity-cyber-security>

szczególności definicją legalną pojęcia „transgranicznej transakcji płatniczej” (*cross-border payment transaction*) oraz zakazem limitowania terytorialnego obszaru działania wydawcy lub *acquirer*, prowadzi to do wniosku, że transakcje kartowe dokonywane między akceptantem a jego klientem na terenie tego samego państwa członkowskiego będą mogły mieć różne poziomy maksymalnych stawek opłat *interchange*, tj. transgraniczne, określone rozporządzeniem, oraz krajowe, które przez dwadzieścia dwa miesiące będą ustalane przez organizacje kartowe na dowolnym poziomie. Rozporządzenie przewiduje także zakaz ograniczania tzw. *co-badgingu*, czyli umieszczania przez wydawców na jednej karcie, urządzeniu telekomunikacyjnym, cyfrowym lub informatycznym, kilku instrumentów płatniczych o różnych znakach firmowych. Zgodnie z rozporządzeniem, *co-badging* nie będzie mógł powodować nierównego traktowania *acquirersów* lub wydawców takich instrumentów, jak również dyskryminowania tych instrumentów w ramach systemów płatności. Wprowadza się również zasadę ograniczenia możliwości stosowania tzw. *blendingu*, co oznacza, że agenci rozliczeniowi będą musieli informować o opłatach indywidualnie dla różnych kategorii oraz marek kart, jak również będą mieli zakaz narzucania jednej ceny za obsługę wszystkich kart. Warto wskazać, że ograniczenie nakładania w umowach z akceptantami obowiązku honorowania wszystkich kart (zasada *Honour All Cards*) oznacza, że akceptanci będą mieli możliwość nieakceptowania pewnych rodzajów kart, zależnie od wysokości opłaty *interchange* uregulowanej w związku z płatnościami dokonywanymi tymi kartami, czyli nie będzie można zobowiązać akceptanta do akceptowania kart kredytowych (stawka maksymalna *interchange fee* to 0,3%), jeśli zdecyduje się on akceptować wyłącznie karty debetowe, które będą miały niższą stawkę *interchange fee*. Podobnie, jeśli akceptant będzie chciał akceptować karty kredytowe, to nie znaczy, że będzie musiał akceptować karty biznesowe. W rozporządzeniu przewidziano ponadto, że zakazane są wszelkie postanowienia umowne lub wytyczne (*licensing agreements, scheme rules*), które mogłyby ograniczać akceptantów w zachęcaniu swoich klientów do skorzystania z określonego instrumentu płatniczego. Nie można też ograniczać prawa akceptantów do informowania klientów o opłatach *interchange* oraz innych opłatach akceptanta związanych z obsługą instrumentu płatniczego. Rozporządzenie wprowadza obowiązki informacyjne dostawcy odbiorcy płatności, który będzie musiał poinformować odbiorcę płatności m.in. o wysokości wszelkich opłat pobranych od płatności, w szczególności zaś o wysokości opłaty *interchange*. Ponadto rozporządzenie wymaga wyznaczenia odpowiednich władz krajowych, które będą czuwały nad realizacją przepisów tego aktu. Przewidziano, że rozporządzenie wejdzie w życie 20 dni po publikacji, z ww. wyjątkami dotyczącymi maksymalnych stawek dla transakcji transgranicznych i krajowych.

1.4 Projekt Rozporządzenia w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych (CDPW)

Projekt *Rozporządzenia w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych (CDPW) oraz zmieniające dyrektywę 98/26/WE (COM (2012)*, mając na celu harmonizację cykli rozrachunkowych oraz zasad dotyczących dyscypliny rozrachunku w całej UE, ustanawia zbiór przepisów powstałych na podstawie międzynarodowych standardów dotyczących ryzyka związanego z działalnością i usługami CDPW. Wprowadzenie na poziomie UE w odniesieniu do CDPW jednolitych przepisów prawnych, w tym określenie identycznych wymogów w zakresie udzielania zezwoleń oraz jednolitego paszportu europejskiego powinno przyczynić się do usunięcia dotychczasowych barier dla rozrachunku transgranicznych transakcji papierami wartościowymi w Unii Europejskiej.

W I półroczu 2013 r. Prezydencja Irlandzka w Radzie Unii Europejskiej prowadziła intensywne prace nad projektem rozporządzenia. W dniach 26 kwietnia, 27 maja oraz 11 czerwca 2013 r. odbyły się spotkania grupy roboczej do spraw usług finansowych (*Working Party on Financial Services*) w ramach Rady UE. Jednocześnie Prezydencja Irlandzka prowadziła aktywny dialog z Parlamentem Europejskim w celu wypracowania kompromisowego tekstu projektu rozporządzenia, przy czym przyjęcie projektu rozporządzenia przez Parlament Europejski planowane jest na dzień 9 grudnia 2013 r.

1.5 Rozporządzenie w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrpartnerów centralnych i repozytoriów transakcji (EMIR)

Niezmiernie ważnym dla rozwoju europejskich regulacji infrastruktury rynku finansowego wydarzeniem było przyjęcie przez Komisję Europejską na przełomie II półrocza 2012 r. oraz pierwszego półrocza 2013 r. pakietu aktów wykonawczych do *rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, partnerów centralnych i repozytoriów transakcji* (EMIR). Zamierzeniem unijnego ustawodawcy jest skoncentrowanie rozliczania wystandaryzowanych instrumentów pochodnych z rynku regulowanego oraz rynku OTC w ramach podmiotów pełniących funkcję CCP (*Central Counterparty*), wprowadzenie procedury autoryzowania i nadzorowania instytucji CCP oraz wprowadzanie obowiązku raportowania transakcji derywatami z rynków OTC do centralnych repozytoriów danych (*trade repositories, TR*).

W celu wykonania postanowień rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012, Komisja Europejska wydała w dniu 19 grudnia 2012 r. wykonawcze standardy techniczne, opublikowane w dniu 21 grudnia 2012 r. (Dz. Urz. UE L 352), dotyczące formatu dokumentacji, która ma być zachowywana przez kontrahentów centralnych (rozporządzenie wykonawcze Komisji UE nr 1249/2012), wykonawcze standardy techniczne w odniesieniu do dokonywania zgłoszeń dotyczących transakcji do repozytoriów transakcji (rozporządzenie wykonawcze Komisji UE nr 1247/2012), jak też wykonawcze standardy techniczne dotyczące formatu wniosku o rejestrację jako repozytorium transakcji (rozporządzenie wykonawcze Komisji UE nr 1248/2012).

Po zatwierdzeniu przez Komisję Europejską regulacyjne standardy techniczne zostały opublikowane w dniu 21 grudnia 2012 r. oraz w dniu 23 lutego 2013 r. (Dz. Urz. UE L 52 z 23.02.2013 r.), przyjmując formę następujących rozporządzeń:

- rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 148/2013 z dnia 19 grudnia 2012 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych określających minimalny poziom szczegółowości informacji podlegających zgłoszeniu repozytoriom transakcji;
- rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 149/2013 z dnia 19 grudnia 2012 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych dotyczących pośrednich uzgodnień rozliczeniowych, obowiązku rozliczania, rejestru publicznego, dostępu do systemu obrotu, kontrahentów niefinansowych, technik ograniczania ryzyka związanego z kontraktami pochodnymi będącymi przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, które nie są rozliczane przez kontrahenta centralnego;

- rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 150/2013 z dnia 19 grudnia 2012 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych określających szczegóły dotyczące wniosku o rejestrację jako repozytorium transakcji;
- rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 151/2013 z dnia 19 grudnia 2012 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych określających dane, które mają być publikowane i udostępniane przez repozytoria transakcji, a także standardy operacyjne dotyczące agregowania i porównywania danych oraz dostępu do tych danych;
- rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 152/2013 z dnia 19 grudnia 2012 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych dotyczących wymogów kapitałowych obowiązujących partnerów centralnych;
- rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 153/2013 z dnia 19 grudnia 2012 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych dotyczących wymogów obowiązujących kontrahentów centralnych.

Większość regulacyjnych standardów technicznych oraz wykonawczych standardów technicznych niezbędnych dla wejścia w życie postanowień rozporządzenia 648/2012 w sprawie infrastruktury rynku europejskiego, opublikowanych w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej z dnia 23 lutego 2013 r., weszło w życie 20 dni po publikacji, tj. w dniu 15 marca 2013 r. Jeśli chodzi natomiast o standard techniczny dotyczący trybu i zasad funkcjonowania kolegiów nadzorczych, to został on przyjęty w dniu 6 czerwca 2013 r. w postaci rozporządzenia delegowanego Komisji Europejskiej uzupełniającego rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych dotyczących kolegiów ds. kontrahentów centralnych.

1.6 Regulacje prawne dotyczące systemu SORBNET2

a) Uchwała nr 9/2013 Zarządu Narodowego Banku Polskiego z dnia 24 maja 2013 r. w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunków banków przez Narodowy Bank Polski

Uchwała nr 9/2013 Zarządu Narodowego Banku Polskiego z dnia 24 maja 2013 r. w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunków banków przez Narodowy Bank Polski (Dz. Urz. NBP z 2013 r. poz. 8)¹¹ weszła w życie w dniu 10 czerwca 2013 r. i zastąpiła uchwałę nr 20/2004 Zarządu Narodowego Banku Polskiego z dnia 22 kwietnia 2004 r. w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunków banków przez Narodowy Bank Polski (Dz. Urz. NBP Nr 3, poz. 6, z późn. zm.). Główną przyczyną uchwalenia

¹¹ http://dzu.nbp.pl/eDziennik/DU_NBP/2013/8/akt.pdf

nowej uchwały w przedmiotowym zakresie było uwzględnienie przewidywanego faktu uruchomienia w dniu 10 czerwca 2013 r. systemu SORBNET2. Ponadto ww. uchwała nr 9/2013:

- 1) doprecyzowała warunki otwierania i prowadzenia rachunków banków przez NBP,
- 2) uwzględniła fakt zamknięcia, z dniem 31 grudnia 2011 r., systemu SORBNET-EURO,
- 3) wprowadziła inne zmiany o charakterze redakcyjnym mające głównie na celu poprawę czytelności i przejrzystości uchwały.

Kierując się powyższymi przesłankami, ww. uchwała nr 9/2013 Zarządu NBP, w stosunku do ww. uchwały nr 20/2004 Zarządu NBP, w szczególności:

- 1) wprowadziła nowy obowiązek dla banku ubiegającego się o otwarcie rachunku w systemie SORBNET2, polegający na przekazaniu do NBP wypełnionego formularza rejestracyjnego uczestnika SORBNET2,
- 2) dała NBP możliwość żądania od banku dodatkowych informacji, które uzna za niezbędne do oceny wniosku o otwarcie rachunku,
- 3) doprecyzowała kwestię zawiadomienia banku o możliwości otwarcia rachunku lub o jego odmowie,
- 4) wprowadziła również możliwość przedłużenia terminu rozpatrzenia wniosku o dodatkowe 30 dni liczone od dnia złożenia przez bank dodatkowych informacji, w przypadku gdy rozpatrzenie wniosku wymagać będzie przedłożenia takich informacji, które będą niezbędne do dokonania przez NBP oceny o możliwości otwarcia rachunku banku.
- 5) wprowadziła nowy przepis warunkujący otwarcie rachunku w systemach SORBNET2 i TARGET2-NBP m.in. uznaniem przez NBP sytuacji finansowej banku za prawidłową. Z uwagi na fakt, że, zgodnie z wieloletnią praktyką, uznanie przez NBP sytuacji finansowej banku za prawidłową wiązało się każdorazowo z wystąpieniem do Komisji Nadzoru Finansowego z wnioskiem o przekazanie informacji na temat sytuacji finansowej banku, przedmiotowy przepis został określony w ten sposób, iż NBP, dokonując powyższej oceny, może wystąpić do właściwego organu nadzorczego o przekazanie informacji (w tym danych, opinii i analiz) na temat sytuacji finansowej banku.

b) Zarządzenie nr 13/2013 Prezesa NBP z dnia 24 maja 2013 r. w sprawie sposobu przeprowadzania rozrachunków międzybankowych

Zarządzenie nr 13/2013 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 24 maja 2013 r. w sprawie sposobu przeprowadzania rozrachunków międzybankowych (Dz. Urz. NBP z 2013 r., poz. 9)¹² weszło w życie w dniu 10 czerwca 2013 r. i zastąpiło zarządzenie nr 3/2009 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 10 marca 2009 r. w sprawie sposobu przeprowadzania rozrachunków międzybankowych (Dz. Urz. NBP Nr 5, poz. 5 oraz z 2011 r. Nr 15, poz. 16). Główną przyczyną wydania ww. zarządzenia nr 13/2013 Prezesa NBP było przewidywane uruchomienie systemu SORBNET2 w dniu 10 czerwca 2013 r.

¹²http://dzu.nbp.pl/eDziennik/DU_NBP/2013/9/akt.pdf

Oprócz uwzględnienia faktu uruchomienia systemu SORBNET2, w zarządzeniu nr 13/2013 Prezesa NBP zostały dokonane również inne zmiany w stosunku do poprzednio obowiązującego zarządzenia nr 3/2009 Prezesa NBP, do których należą:

- 1) dodanie definicji „systemu zewnętrznego” przy jednoczesnej rezygnacji z definicji „pośrednika rozliczeniowego” oraz posługiwania się pojęciem „instytucji świadczącej usługi rozliczeniowe i rozrachunkowe”,
- 2) zmiana sposobu zdefiniowania pojęcia „uczestnika systemu SORBNET2” (w poprzednio obowiązującym zarządzeniu był to „uczestnik systemu SORBNET”) oraz „uczestnika systemu TARGET2-NBP”. Uczestnicy tych systemów zostali zdefiniowani nie, jak poprzednio, poprzez określenie zamkniętej listy konkretnych rodzajów podmiotów (poza bankami), ale w sposób opisowy, w formie otwartej, wskazującej również nowe kategorie podmiotów, które mogą być uczestnikami systemów SORBNET2 i TARGET2-NBP, wymienione odpowiednio w § 6 i § 13 zarządzenia nr 13/2013 Prezesa NBP.
- 3) zmiana definicji „wysokokwotowego zlecenia płatniczego”. Główną zmianą w tym zakresie jest poszerzenie katalogu wysokokwotowych zleceń płatniczych o płatności w kwocie 1.000.000 złotych lub wyższej, dokonywanych przez klientów banków lub na ich rzecz, z wyjątkiem wpłat składek na ubezpieczenie społeczne, płatności dokonywanych na rzecz organów podatkowych oraz płatności dokonywanych na podstawie czeków oraz innych obciążeniowych zleceń płatniczych.
- 4) zdefiniowanie warunków uczestnictwa poszczególnych kategorii podmiotów w systemach SORBNET2 i TARGET2-NBP.

c) Umowy dotyczące systemu SORBNET2

Obok prac związanych z przygotowaniem ww. uchwały nr 9/2013 Zarządu NBP i zarządzenia nr 13/2013 Prezesa NBP w NBP prowadzone były również prace mające na celu przygotowanie wzorów umów w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunku bankowego w systemie SORBNET2 dla banków i KDPW S.A. oraz dwóch umów dotyczących warunków otwierania i prowadzenia odpowiednio rachunku pomocniczego i rachunku powierniczego dla KIR S.A. Wszystkie przygotowane projekty umów zostały skonsultowane i uzgodnione z zainteresowanymi podmiotami, tj. bankami, KDPW S.A. oraz KIR S.A.

Powyższe umowy określają zasady uczestnictwa w systemie SORBNET2 oraz zasady prowadzenia przez NBP w systemie SORBNET2 rachunków bankowych dla poszczególnych podmiotów, w tym w szczególności każda z nich określa: przedmiot i zakres umowy, procedurę ubiegania się o uczestnictwo, zobowiązania stron, podmioty upoważnione do wystawiania zleceń płatniczych w systemie SORBNET2, rodzaje operacji dokonywanych przez upoważnione podmioty, zasady składania i realizacji zleceń płatniczych, zasady monitorowania rachunku, zasady odpowiedzialności stron, zasady bezpieczeństwa systemu oraz zasady wypowiedzenia umowy i zamknięcia rachunku.

Podpisywanie nowych umów uczestnictwa w systemie SORBNET2 zakończone zostało w dniu 7 czerwca 2013 r., po dopełnieniu przez przyszłych uczestników systemu SORBNET2 wszystkich niezbędnych formalności związanych z otwarciem rachunku w systemie SORBNET2.

2. Działania w zakresie redukcji opłat kartowych

Od dnia 1 stycznia 2013 r., zgodnie z decyzjami organizacji VISA i MasterCard, na rynku polskim zostały obniżone stawki opłat interchange dla kart wydawanych klientom indywidualnym z poziomu ok. 1,6% wartości transakcji dla kart debetowych i 1,5% w przypadku kart kredytowych i obciążeniowych do poziomu ok. 1,25% dla kart debetowych i ok. 1,3% dla kart kredytowych i obciążeniowych.

W okresie kwiecień – maj 2013 r. organizacje płatnicze VISA i MasterCard, przy zaangażowaniu Związku Banków Polskich, podjęły kolejne decyzje o obniżkach stawek opłat *interchange* w latach 2014 – 2017. W kwietniu 2013 r. organizacja VISA zapowiedziała systematyczne obniżanie stawek opłat interchange od dnia 1 stycznia 2014 r., zgodnie z harmonogramem proponowanym przez NBP w *Programie redukcji opłat kartowych w Polsce* (dalej: *Program*). Natomiast MasterCard opracował *Kodeks postępowania MasterCard*, będący długoterminowym zobowiązaniem redukcji opłat interchange tej organizacji, który generalnie bazuje również na *Programie*. Decyzje organizacji VISA i MasterCard w zakresie obniżek opłat interchange w 2013 r. oraz na lata 2014 – 2017, jak i proponowany harmonogram obniżek tych opłat zaproponowany przez Zespół Roboczy ds. Opłaty Interchange przy NBP zaprezentowano w tabeli nr 13.

Tabela nr 13 Proponowane harmonogramy obniżek opłat *interchange* w latach 2013-2017

Rodzaj karty	Inicjator zmian	2013	2014	2015	2016	2017
karty debetowe	Zespół Roboczy przy NBP	1,10%*	1,00%	0,90%	0,80%	0,70%*
	MasterCard	ok. 1,25%	1,00%*	0,90%	0,80%	0,70%
	VISA	1,25%	1,00%*	0,90%	0,80%	0,70%
karty kredytowe i obciążeniowe	Zespół Roboczy przy NBP	1,2%*	1,11%	1,02%	0,93%	0,84%*
	MasterCard	ok. 1,30%	1,11%*	1,02%	0,93%	0,84%
	VISA	1,30%	1,11%*	1,02%	0,93%	0,84%

* Obniżka bezwarunkowa

Kolorem fioletowym zaznaczono średnioważone stawki opłat interchange zgodnie z *Kodeksem postępowania MasterCard* na lata 2014 - 2017

Kolorem niebieskim zaznaczono maksymalne stawki opłat interchange zgodnie z harmonogramem obniżek VISA na lata 2014 – 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP, VISA i MasterCard

Zasadnicza różnica pomiędzy propozycjami obu organizacji polega na tym, że organizacja VISA ustaliła stawki maksymalne (tak jak zakładał *Program*), natomiast organizacja MasterCard zdefiniowała nie maksymalny, lecz średnioważony poziom tych stawek i określiła, że maksymalne stawki mogą być wyższe od odpowiedniej średniej ważonej o 25 punktów bazowych (p.b.) dla kart debetowych, a dla kart kredytowych i obciążeniowych – o 40 p.b. Oznacza to, że przykładowo w 2014 r. stawki opłat interchange dla wybranych kart debetowych MasterCard mogą wynosić 1,25%, a dla kart kredytowych 1,40% wartości transakcji, ale dla pozostałych kart poziom ten musi być odpowiednio niższy (np. 0,75%), tak aby w analizowanym okresie został osiągnięty średnioważony poziom tych opłat nie wyższy niż 1,00% dla kart debetowych i 1,11% dla kart kredytowych.

Ponadto w przypadku obu organizacji pierwsza obniżka, od 1 stycznia 2014 r., będzie bezwarunkowa, natomiast kolejne obniżki będą uzależnione od spełnienia określonych w *Programie* warunków zdefiniowanych w formie wskaźników rozwoju obrotu bezgotówkowego. Natomiast *Program* zakładał, że nie tylko pierwsza, ale również ostatnia obniżka będzie bezwarunkowa.

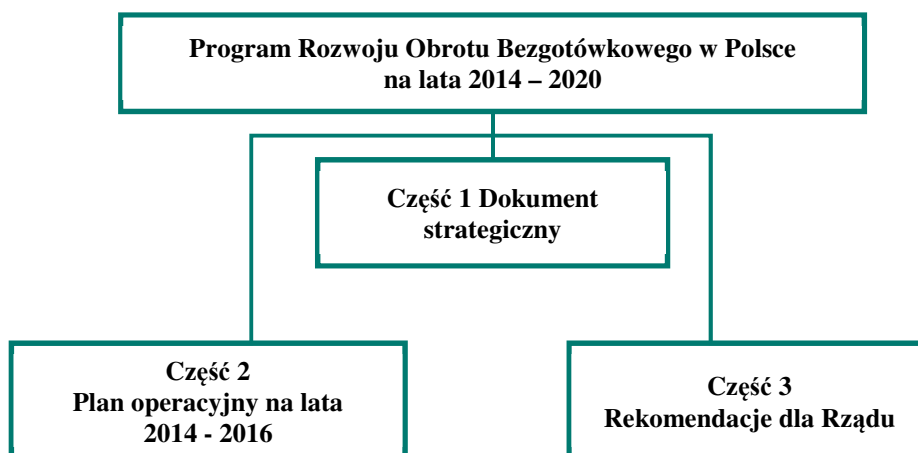
Decyzje i działania organizacji płatniczych omówione powyżej nie wpłynęły jednak na przebieg prac parlamentarnych nad projektem ustawy zmieniającej ustawę o usługach płatniczych, w ramach których zaproponowano maksymalny poziom opłat *interchange* w Polsce w wysokości 0,5% wartości transakcji dla wszystkich rodzajów kart od dnia 1 stycznia 2014 r. (szerzej na ten temat w rozdziale Działania w zakresie polityki i rozwoju systemu płatniczego). Powyższe oznacza, że obniżki opłat interchange będą finalnie tj. po lipcu 2014 r. zgodne z ww. ustawą, po jej wejściu w życie, a nie z podjętymi przez organizacje płatnicze decyzjami.

3. Działania w zakresie upowszechniania obrotu bezgotówkowego

3.1 Prace nad programowaniem rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce

Grupa Robocza ds. Programu Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego, powołana decyzją Koalicji na Rzecz Obrotu Bezgotówkowego i Mikropłatności, podjętą na jej X posiedzeniu plenarnym w dniu 28 listopada 2012 r., pracowała nad projektem nowego Programu w okresie grudzień 2012 r. – maj 2013 r. W tym czasie Grupa odbyła osiem spotkań plenarnych a także prowadziła prace w ramach podgrup dedykowanych poszczególnym celom szczegółowym, a następnie poszczególnym częściom Programu Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego w Polsce. W wyniku jej prac powstał projekt trzyczęściowego dokumentu pt. „Program Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego w Polsce na lata 2014 – 2020” (PROB), składającego się z Dokumentu Strategicznego, trzyletniego Planu Operacyjnego oraz Rekomendacji dla Rządu. Przyjmując taką strukturę nowego Programu Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego w Polsce (schemat nr 1), Grupa wzięła pod uwagę m.in. brak możliwości przyjęcia całości programu jako programu rządowego, opinie Ministerstwa Finansów co do planowanej formuły dokumentu oraz podnoszony wcześniej argument uznający poprzednią propozycję dokumentu PROB za zbyt obszerną (m. in. z uwagi na zamieszczenie obszernej diagnozy stanu rozwoju obrotu bezgotówkowego w ramach wcześniejszego Programu).

Schemat nr 1. Program Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego w Polsce na lata 2014 – 2020

W związku z tym, niezależnie od nowego projektu Programu, powstał w NBP komplementarny z nim dokument pt. „Diagnoza stanu rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce”, bazujący na części analitycznej „Programu Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego w Polsce na lata 2011 – 2013”.

Wypracowany przez Grupę Roboczą projekt „Programu Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego w Polsce na lata 2014 – 2020”, został zaprezentowany Członkom Koalicji na Rzecz Obrotu Bezgotówkowego i Mikropłatności na jej XI Posiedzeniu Plenarnym w dniu 12 lipca 2013 r. Koalicja zatwierdziła główne elementy Dokumentu Strategicznego, w tym horyzont czasowy Programu, wizję obrotu bezgotówkowego, treść celu głównego i celów szczegółowych, strukturę programu i sposób monitorowania Programu oraz zdecydowała o przekazaniu projektów Dokumentu Strategicznego, Planu Operacyjnego na lata 2014 – 2016 i Rekomendacji dla Rządu do konsultacji podmiotom spoza Koalicji (w szczególności wskazanym w Programie). Ponadto, Koalicja upoważniła Prezydium Koalicji do szczegółowego przeanalizowania uwag zgłoszonych przez członków Koalicji i pozostałe podmioty oraz do akceptacji ostatecznego projektu Programu. Przewiduje się, że zaakceptowany przez Prezydium projekt Programu zostanie zaprezentowany – w celu zatwierdzenia - ponownie Koalicji na Rzecz Obrotu Bezgotówkowego i Mikropłatności na jej następnym posiedzeniu plenarnym.

3.2 Akademia Dostępne Finanse

W ramach kontynuacji rozpoczętego w 2012 roku programu edukacyjnego Narodowego Banku Polskiego w zakresie promocji obrotu bezgotówkowego pn. Akademia „Dostępne Finanse”, w I półroczu 2013 r. zostały zorganizowane przez NBP we współpracy z instytucjami wspierającymi (ZBP i BFG) następujące spotkania:

- w dniu 25 marca 2013 r. w Lublinie - spotkanie inauguracyjne w województwie lubelskim,
- w dniu 17 czerwca 2013 r. w Białymstoku - spotkanie inauguracyjne w województwie podlaskim.

Spotkania te, podobnie jak w 2012 roku, adresowane były w szczególności do najbardziej nieubankowionego segmentu polskiego społeczeństwa, czyli osób starszych. Wzięło w nich udział ok. 115 osób - Ambasadorów Obrotu Bezgotówkowego, którzy swoją wiedzą i autorytetem będą wspierać działania Akademii „Dostępne Finanse” w środowiskach lokalnych. Od 2012 roku, w spotkaniach inauguracyjnych w pięciu pierwszych województwach wzięło udział ogółem 215 Ambasadorów Obrotu Bezgotówkowego z 49 instytucji.

Poza spotkaniami inauguracyjnymi w głównych miastach, z inicjatywy Oddziałów Okręgowych NBP i we współpracy z Ambasadorami Obrotu Bezgotówkowego zostało zorganizowanych wiele lokalnych spotkań, wykładów i konferencji. W I półroczu 2013 r. w 33 spotkaniach lokalnych, podczas których przekazywana była wiedza z zakresu szeroko pojętego rynku finansowego, w tym obrotu bezgotówkowego, udział wzięło ok. 2500 osób. Od inauguracji programu ADF, tj. od maja 2012 r. zorganizowano w sumie 48 spotkań lokalnych, w których uczestniczyło ok. 5000 osób.

Powyższe działania prowadzone w ramach ADF mają na celu z jednej strony edukację w zakresie obrotu bezgotówkowego, a z drugiej strony zwalczanie jednej z najważniejszych barier w rozwoju obrotu bezgotówkowego, tj. barier edukacyjnych i psychologicznych.

Dotychczasowe doświadczenia z prowadzenia programu ADF wskazują na dalszą potrzebę rozwijania tego typu inicjatyw.

3.3 Konferencja Dostępne Finanse

W dniu 26 czerwca 2013 r. została zorganizowana przez NBP konferencja „Dostępne finanse 2013” poświęcona problematyce utrzymującego się niskiego ubankowienia wśród polskiego społeczeństwa. Była to kolejna edycja konferencji poświęconej zagadnieniom upowszechnienia korzystania z usług finansowych zorganizowana przez NBP, bowiem pierwszą, pod tytułem „Jak zmniejszyć wykluczenie finansowe w Polsce”, NBP zorganizował w grudniu 2010 roku.

Podczas konferencji przedstawione zostały działania podejmowane przez NBP z zakresu edukacji ekonomicznej Polaków, m.in. programy: „Akademia Dostępne Finanse” i „Nie daj się nabrać. Sprawdź, zanim podpiszesz.”. Zaprezentowano również wyniki najnowszych badań dotyczących świadomości ekonomicznej i zwyczajów płatniczych Polaków oraz obaw i zachowań w odniesieniu do płatności bezgotówkowych.

Konferencja zgromadziła ponad 170 osób, przedstawicieli różnych środowisk: rządu, sektora bankowego, samorządów i organizacji społecznych. W trakcie konferencji omówione zostały kwestie dotyczące upowszechnienia usług bankowych w grupach na kolejnych poziomach zaawansowania bezgotówkowego (charakteryzowanych poprzez posiadanie rachunku bankowego lub jego brak, używanie karty płatniczej oraz korzystanie z bankowości elektronicznej). Podczas dyskusji uczestnicy konferencji wymienili poglądy na temat możliwości zwiększenia świadomości finansowej Polaków, omówili dotychczas podejmowane działania oraz wskazali dalsze kierunki działań, jakie należy podjąć, aby zachęcić nieubankowioną część społeczeństwa do skorzystania z usług finansowych.

Konferencja wzbudziła duże zainteresowanie mediów i spowodowała, że w prasie pojawiło się wiele wzmianek i artykułów inspirowanych poruszonymi na niej tematami.

4. Działania na rzecz wprowadzenia standardów SEPA

W I półroczu 2013 r. działania związane z wprowadzaniem paneuropejskich instrumentów płatniczych w Polsce koncentrowały się głównie na monitorowaniu uruchomionego w dniu 28 stycznia 2008 r. paneuropejskiego polecenia przelewu – SEPA Credit Transfer (SCT) oraz funkcjonowaniu instrumentów SEPA w krajach UE.

Uczestnikami schematu polecenia przelewu SEPA według stanu na koniec czerwca 2013 r. były 33 banki, w tym banki o największym udziale w rynku wartości transakcji w euro w Polsce.

Z danych gromadzonych przez Związek Banków Polskich, które pochodziły od 22 banków uczestników schematu SCT, wynika, iż w I półroczu 2013 r. polskie banki przetworzyły ponad 7,8 mln transakcji SCT (w II półroczu 2012 r. ponad 7 mln) na ogólną kwotę ponad 55 mld euro (w II półroczu 2012 r. ponad 50 mld euro).

Na koniec czerwca 2013 r. NBP był bankiem rozliczeniowym w obsłudze SCT dla osiemnastu banków, które podpisały z NBP umowę w sprawie uczestnictwa pośredniego w systemie STEP2 SEPA Credit Transfer. Przelewy SCT są przekazywane do EBA Clearing przy wykorzystaniu systemu EuroELIXIR w KIR S.A. Rozrachunek SCT ma miejsce w systemie TARGET2. Szacuje się, że w Polsce, w I półroczu 2013 r., migracja wszystkich transakcji w euro na standard SCT osiągnęła poziom 99%.

Dzięki współpracy KIR S.A. z izbami rozliczeniowymi w ramach EACHA (*European Automated Clearing House Association*) uczestnicy systemu EuroELIXIR mają również możliwość realizacji transakcji SCT do wybranych krajów bez konieczności posiadania statusu uczestnika systemu STEP2, prowadzonego przez EBA Clearing. Obecnie KIR S.A. obsługuje bezpośrednią wymianę zleceń płatniczych SCT z dwoma systemami partnerskimi, tj. Equens SE (Holandia i Niemcy) i Iberpay (Hiszpania).

5. Działania w zakresie rozwoju rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych

5.1 Prace nad rozwojem usługi rozliczania transakcji na rynku OTC oraz repo (system kdpw_otc)

W I półroczu 2013 r. KDPW_CCP S.A. kontynuowała prace nad zapoczątkowanym w 2011 r. projektem, którego celem był rozwój usług związanych z obsługą przez izbę rynku derywatów OTC¹³ i transakcji repo. Działania te były głównie związane z dostosowaniem organizacji i funkcjonowania izby do wymogów zapisanych w rozporządzeniu EMIR¹⁴ oraz w opracowanych w ramach ESMA regulacyjnych standardach

¹³ Transakcje na rynku OTC do tej pory były rozliczane bilateralnie między bankami.

¹⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji, tzw. EMIR. Rozporządzenie EMIR powstało w reakcji na kryzys jako zalecenie szczytu G-20 w Pittsburghu (wrzesień 2009 r.). Postanowiono na nim, że wszystkie standardowe

technicznych i wykonawczych, uszczegóławiających przepisy tego rozporządzenia. W ramach tych działań KDPW_CCP S.A. prowadziła prace w trzech obszarach:

1. dostosowanie rozwiązań systemowych do wymogów regulacyjnych w związku z autoryzacją KDPW_CCP jako CCP,
2. udostępnienie bankom alternatywnej platformy do potwierdzenia warunków transakcji repo,
3. rozszerzenie katalogu usług o rozliczenia wielowalutowe dla instrumentów pochodnych.

W pierwszej kolejności opracowano ostateczną specyfikację wymagań dla platformy potwierdzenia transakcji repo. Prowadzono prace w zakresie uruchomienia platformy oraz wewnętrzne testy oprogramowania. W drugiej kolejności przygotowano wstępną specyfikację wymagań dla grupy rozwiązań związanych z autoryzacją KDPW_CCP. Jednocześnie sformułowano główne założenia dla obsługi rozliczeń wielowalutowych dla transakcji OTC. Ponadto prowadzono testy zewnętrzne systemu kdpw_otc - testy nowej wersji oprogramowania, która uwzględnia rozszerzoną funkcjonalność usługi rozliczeniowej dla repo.

Od dnia 2 stycznia 2013 r.¹⁵ KDPW_CCP S.A. może rozliczać i gwarantować rozliczanie derywatów OTC i transakcji repo denominowanych w polskich złotych, takich jak: Forwardy na stopę procentową (Forward Rate Agreements), Swapy stopy procentowej (Interest Rate Swap), Overnight Index Swaps, Basis Swaps oraz repo (na polskich obligacjach skarbowych). Podmioty zawierające między sobą transakcje na instrumentach pochodnych z rynku OTC potwierdzają je na jednej z dwóch platform potwierdzenia¹⁶, które następnie przekazują instrukcje rozliczeniowe do izby rozliczeniowej. KDPW_CCP dokonuje nowacji i rozliczenia transakcji z wykorzystaniem systemu kdpw_otc. Skierowanie transakcji do rozliczenia w KDPW_CCP powoduje, że zostają one objęte wielostopniowym systemem gwarantowania rozliczeń. Prowadzone były również prace mające na celu rozszerzenie od 2014 r. zakresu rozliczanych instrumentów OTC o rozliczanie instrumentów pochodnych denominowanych w innych walutach oraz rozliczanie kolejnych klas instrumentów pochodnych: swapy walutowe, opcje walutowe, opcje na stopę procentową i swapy procentowo-walutowe (CIRS).

Równolegle kontynuowano prace nad dostosowaniem regulacji, procedur i technologii do wymogów zawartych w EMIR i Standardach Technicznych ESMA.

instrumenty pochodne OTC powinny być rozliczane przez centralnych kontrpartnerów (CCP) najpóźniej do końca 2012 r., a kontrakty w instrumentach pochodnych OTC raportowane do repozytorium transakcji.

¹⁵ Tego dnia wszedł w życie Regulamin Rozliczeń Transakcji dla obszaru OTC i ten dzień można uznać za oficjalne rozpoczęcie oferowania usługi rozliczania derywatów z rynku OTC i transakcji repo przez KDPW_CCP

¹⁶ KDPW_CCP rozlicza transakcje na bazie instrukcji rozliczeniowych dostarczonych przez elektroniczne platformy potwierdzenia – MarkitWire oraz SWIFT Accord. Do wyceny transakcji danego banku w celu wyznaczenia depozytów zabezpieczających izba porozumiała się z ACI Polska, które prowadzi fixing stawek instrumentów rozliczanych przez KDPW_CCP, i który jest wykorzystywany w systemie kdpw_otc.

Ważnym elementem dostosowań, zgodnych z wymogami Rozporządzenia EMIR, było utworzenie Komitetu do Spraw Ryzyka z dniem 12 czerwca 2013 r. Pełni on funkcję opiniodawczą i doradcą w zakresie wszelkich spraw, które mogą wpłynąć na zarządzanie ryzykiem. Komitet opiniuje również regulaminy rozliczeń transakcji oraz szczegółowe zasady prowadzenia rozliczeń transakcji¹⁷. W jego skład wchodzi klucze organizacje zrzeszające domy maklerskie, banki i inwestorów, dając im bezpośredni wpływ na działalność izby w kluczowych obszarach jej działalności.

Zgodnie z rozporządzeniem EMIR, w celu uzyskania statusu tzw. kwalifikowanego CCP w rozumieniu Dyrektywy o wymogach kapitałowych¹⁸ w dniu 28 czerwca 2013 r. KDPW_CCP S.A. złożyła wniosek o uzyskanie autoryzacji w Komisji Nadzoru Finansowego. Autoryzacja będzie prowadzona przez lokalny nadzór, który powoła dedykowane temu procesowi kolegium z udziałem przedstawicieli Komisji Nadzoru Finansowego, NBP oraz europejskiego nadzorca ESMA. Uzyskanie autoryzacji przez KDPW_CCP S.A. potwierdzi zgodność funkcjonowania izby z europejskimi regulacjami i najwyższymi standardami w zakresie funkcjonowania izb CCP.

¹⁷ Przed zmianą Statutu KDPW_CCP była to kompetencja Zespołu Doradczego.

¹⁸ Zgodnie z zapisami Dyrektywy o wymogach kapitałowych CRD (*Capital Requirements Directive*, CRD IV), w przypadku kontrahentów centralnych, spełniających wymogi określone rozporządzeniem EMIR, może zostać zastosowana obniżona waga ryzyka dla transakcji, w których po nowacji stają się oni drugą stroną.

Działania w zakresie nadzoru nad systemem płatniczym

1. Działania w zakresie nadzoru nad systemami płatności

Realizowane przez NBP zadania w zakresie nadzoru nad systemami płatności wynikają z przepisów ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami (Dz. U. z 2013, poz. 246). Nadzór Prezesa NBP nad systemami płatności polega głównie na wydawaniu zgody na prowadzenie systemu lub dokonanie zmian w zasadach jego funkcjonowania.

W I półroczu 2013 r. w dniu 4 czerwca 2013 r. Prezes NBP wydał zgodę na wprowadzenie zmian wnioskowanych przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A. w zakresie funkcjonowania systemu płatności ExpressELIXIR. Analizowany przez NBP był również wniosek o wprowadzenie zmian w zasadach funkcjonowania innego systemu płatności.

Pozostałe działania nadzorcze w I półroczu 2013 r. polegały przede wszystkim na bieżącym monitorowaniu funkcjonowania systemów płatności z wykorzystaniem informacji pochodzących od operatorów systemów. W tym zakresie prowadzone były m.in. analizy wydajności systemów prowadzonych przez NBP oraz ich maksymalnego obciążenia, w celu identyfikacji ewentualnych odchyleń, wyjaśnienia ich przyczyn oraz podjęcia niezbędnych działań z odpowiednim wyprzedzeniem.

2. Działania w zakresie nadzoru nad systemami autoryzacji i rozliczeń

Realizowane przez NBP zadania w zakresie nadzoru nad systemami autoryzacji i rozliczeń, prowadzonymi przez agentów rozliczeniowych niebędących bankami, wynikają z art. 67 ust. 2 ustawy z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych (Dz. U. 2012, poz. 1232), określającego zakres odpowiedniego stosowania wobec powyższych systemów przepisów ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami (Dz. U. 2013, poz. 246). Podobnie jak w przypadku systemów płatności, nadzór Prezesa NBP nad tymi systemami polega głównie na wydawaniu zgody na prowadzenie systemu lub dokonanie zmian w zasadach jego funkcjonowania. W I półroczu 2013 r. nie była podjęta przez Prezesa NBP żadna decyzja w tym zakresie.

3. Działania w zakresie nadzoru nad systemami rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych

W I półroczu 2013 r. Prezes NBP wydał 4 opinie w formie postanowień na podstawie przepisów ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi, które dotyczyły: zmiany regulaminu IRGiT S.A. wprowadzonych w związku z wejściem w życie przepisów dotyczących nowacji rozliczeniowej oraz trzech zmian Regulaminu KDPW dotyczących:

- przeterminowania instrukcji rozrachunku zestawianych w systemie KDPW i doprecyzowania regulacji dotyczących przeprowadzania rozrachunku z limitem tolerancji,
- zmiany zasad udzielania pożyczek automatycznych,
- zmiany sposobu ustalania wartości papierów wartościowych.

Wyniki wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego

1. Badanie pt. „Koncentracja ryzyka, struktura powiązań oraz efekt zarażania w systemie płatności SORBNET”

W ramach działań nadzorczych realizowanych przez NBP, przeprowadzono badanie pt. „Koncentracja ryzyka, struktura powiązań oraz efekt zarażania w systemie płatności SORBNET”. W badaniu wykorzystano Symulator Systemów Płatności i Rozrachunku BoF-PSS2, tj. narzędzie analityczne opracowane przez Bank Finlandii. Oprogramowanie to daje możliwość modelowania procesów rozliczeniowych i rozrachunkowych w wielu typach systemów płatności, o różnych funkcjach i zasadach działania. Symulator umożliwia wykorzystanie rzeczywistych, historycznych danych transakcyjnych. Przy jego użyciu możliwe jest analizowanie wymogów płynnościowych lub opóźnień w rozliczeniu transakcji w zależności od poziomu dostępnej płynności, a także kreowanie różnych scenariuszy zdarzeń w systemie płatności i ocena ich konsekwencji. Dodatkowo, narzędzie to umożliwia przeprowadzanie analiz sieci powiązań w systemach płatności.

Zrealizowane badanie miało na celu przeprowadzenie statystycznej analizy płynności, koncentracji ryzyka oraz struktury powiązań w systemie płatności SORBNET, a także kwantyfikację „efektu zarażania” w przypadku utraty płynności jednego z krytycznych banków - uczestników.

Badanie przeprowadzone zostało z wykorzystaniem danych historycznych dotyczących rozliczeń dokonanych za pośrednictwem systemu SORBNET w miesiącu charakteryzującym się najwyższą wartością obrotów w 2012 r.

Na podstawie analizy koncentracji ryzyka oraz struktury powiązań, zidentyfikowano uczestników krytycznych systemu płatności SORBNET. W kolejnych etapach badania przeprowadzono szereg symulacji, według trzech różnych scenariuszy zdarzeń:

- scenariusz pierwszy zakładał utratę płynności przez uczestnika krytycznego, zidentyfikowanego na podstawie analizy wielkości obrotów w systemie płatności SORBNET,
- scenariusz drugi zakładał upadłość uczestnika krytycznego pod względem liczby powiązań z innymi uczestnikami, zidentyfikowanego na podstawie analizy struktury powiązań w systemie,
- scenariusz trzeci, podobnie jak scenariusz drugi, zakładał upadłość uczestnika krytycznego pod względem struktury powiązań oraz jednocześnie problemy techniczne innego podmiotu infrastruktury rynku finansowego, będącego uczestnikiem systemu SORBNET.

Wyniki przeprowadzonych symulacji pokazały, iż przyjęte założenia negatywnie wpłynęły na rozrachunek w systemie płatności SORBNET, skutkując nierozliczeniem części transakcji, lecz wielkości te nie były krytyczne.

W przypadku wszystkich przeprowadzonych symulacji, nierozliczone transakcje stanowiły mniej niż 3% wszystkich transakcji dostarczonych do systemu w ciągu dnia, zarówno pod względem ich liczby, jak i wartości. Uczestnikami, którzy nie byli w stanie zapewnić wystarczających środków na pokrycie obciążających ich rachunki zleceń, były banki, które nie zawarły z NBP umowy o kredyt techniczny, bądź te, które miały stosunkowo niskie lub zerowe limity tego kredytu. Pozostali uczestnicy, w przypadku nieoczekiwanego, skokowego obniżenia płynności w systemie, w dużej mierze wykorzystywali kredyt techniczny na pokrycie obciążających ich rachunki transakcji. Maksymalna wartość wykorzystanego przez uczestników kredytu technicznego w ciągu dnia stanowiła 20,31% łącznego limitu tego kredytu dla uczestników (wyznaczonego na podstawie wartości nieobciążonych papierów wartościowych w portfelach banków).

W sytuacji zaistnienia przyjętych w badaniu założeń, bardzo ważną rolę odegrał mechanizm kolejkowania zleceń, stanowiący funkcjonalność systemu SORBNET udostępnianą przez NBP jako narzędzie zarządzania płynnością w systemie. W przypadku przeprowadzonej analizy, maksymalna liczba transakcji, które trafiły do kolejki w ciągu dnia, stanowiła 16,94% liczby transakcji dostarczonych w danym dniu do systemu.

Wyniki przeprowadzonego badania symulacyjnego świadczą o wysokiej odporności systemu płatności SORBNET oraz jego uczestników na nieoczekiwane zaburzenia, skutkujące skokowym obniżeniem płynności w systemie. Rezultaty badania ukazały również bardzo istotną rolę, jaką odgrywa udostępniany przez NBP kredyt techniczny oraz mechanizm kolejkowania zleceń w systemie płatności SORBNET, w przypadku zaistnienia sytuacji kryzysowych.

2. Badanie dzienniczkowe zwyczajów płatniczych Polaków

W maju 2013 r. na stronie internetowej NBP został opublikowany raport badawczy pt. *Zwyczaje płatnicze Polaków*¹⁹. Opracowanie to przedstawia szczegółowe wyniki badania zachowań płatniczych Polaków z użyciem dzienniczków płatności. Jest to pierwsze tego typu badanie w Polsce i jedno z siedmiu przeprowadzonych na świecie. Wyniki tego badania wykazały m.in., że w analizowanym okresie (listopad 2011 r. – styczeń 2012 r.) rachunek bankowy posiadało 77% respondentów, a kartę płatniczą 66% respondentów. Ponadto co szósta detaliczna płatność Polaków dokonywana była za pomocą kart płatniczych. Na stronie internetowej NBP został również zamieszczony raport porównujący najważniejsze wyniki badań z użyciem dzienniczków płatności przeprowadzonych w Austrii, Niemczech, Kanadzie, Australii, Holandii i na Węgrzech²⁰.

Szeroka informacja o szczegółowych wynikach tego badania została zaprezentowana w poprzednich półrocznych ocenach funkcjonowania systemu płatniczego w Polsce.

¹⁹ T. Koźliński, *Zwyczaje płatnicze Polaków*, Narodowy Bank Polski, DSP, Warszawa maj 2013 r., s. 1-277. http://www.nbp.pl/systemplatniczy/zwyczaje_platnicze/zwyczaje_platnicze_Polakow.pdf

²⁰ T. Koźliński, *Porównanie wyników badań dzienniczkowych zwyczajów płatniczych, przeprowadzonych na świecie*, Narodowy Bank Polski, DSP, Warszawa maj 2013 r., s. 1-70. http://www.nbp.pl/systemplatniczy/zwyczaje_platnicze/zwyczaje_platnicze_swiat.pdf

3. Badanie pt. „Polak i płatności bezgotówkowe – nasze zachowania i obawy”

W dniach od 12 do 15 kwietnia 2013 roku na zlecenie Narodowego Banku Polskiego przeprowadzono badanie pt. „Polak i płatności bezgotówkowe – nasze zachowania i obawy”. Projekt ten został zrealizowany w ramach sondażu wielotematycznego – Omnibus TNS Polska. Badanie Omnibus przeprowadzane jest na reprezentatywnej, ogólnopolskiej próbie 1000 osób w wieku 15 i więcej lat (N=967 dla osób w wieku 18 lat i więcej) techniką wywiadu bezpośredniego wspomaganego komputerowo (CAPI).

Pytania dotyczyły m. in. ubankowienia społeczeństwa polskiego, zwyczajów płatniczych Polaków, poziomu opłat za prowadzenie konta osobistego/(ROR), postaw wobec wzrostu (wprowadzenia dodatkowych) wybranych opłat bankowych czy stanu wiedzy na temat stosunkowo nowej usługi na rodzimym rynku – cash back. Badanie podzielono na pięć następujących bloków tematycznych:

BLOK A: Konto osobiste i sposoby z niego korzystania

BLOK B: Rozliczenia gotówkowe i bezgotówkowe

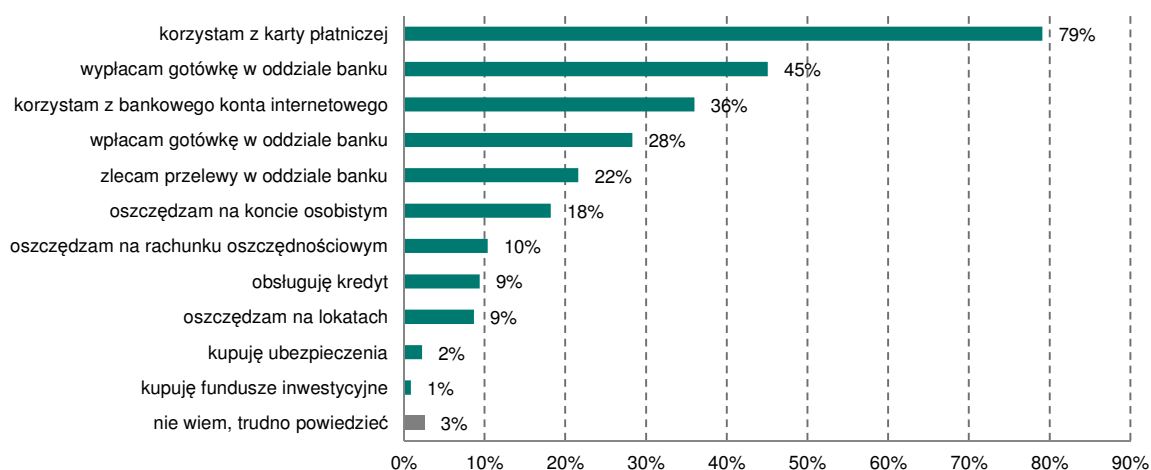
BLOK C: Karty płatnicze

BLOK D: Bankomaty

BLOK E: *Cash back*

Badanie wykazało, że 73% dorosłych Polaków posiada co najmniej jedno konto lub jest współwłaścicielem konta osobistego/rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego (ROR) w banku lub SKOK (spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej). Na wykresie 61 zaprezentowano wyniki odpowiedzi dla pytania: Z jakich usług związanych z kontem osobistym/ROR Pan(i) korzysta. Najczęściej notowaną odpowiedzią w tym przypadku było korzystanie z karty płatniczej (79%).

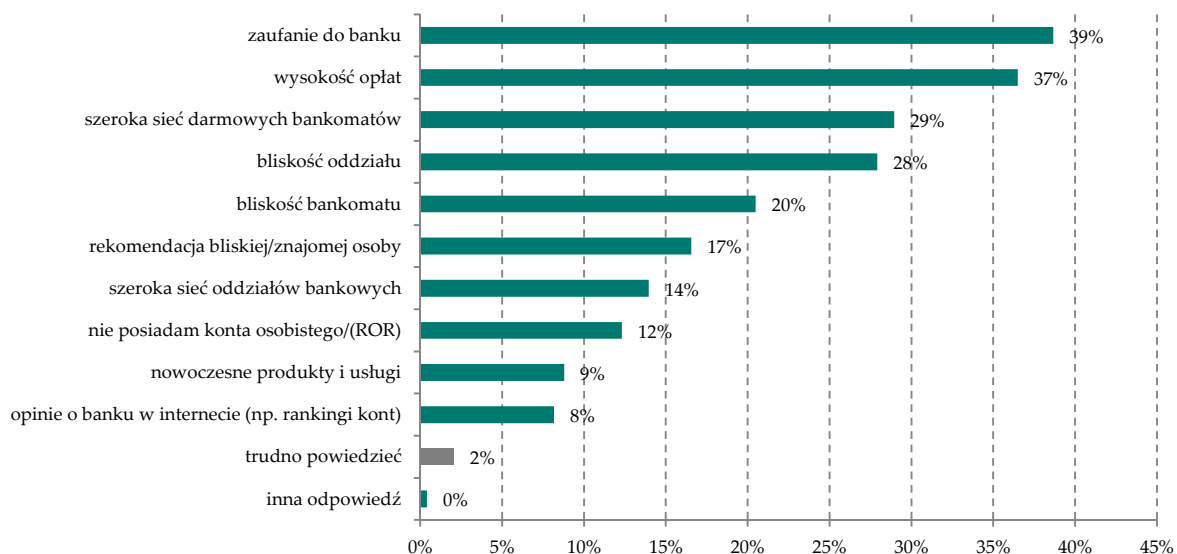
Wykres nr 61 Z jakich usług związanych z kontem osobistym/ROR Pan(i) korzysta?

Źródło: Badanie TNS dla NBP

Zadano także między innymi pytanie: *Co przede wszystkim brał(a)by Pan(i) pod uwagę przy wyborze konta osobistego/ROR?* (Wykres 62). Najwięcej wskazań odnotowano dla takich czynników jak: zaufanie do banku oraz wysokość opłat bankowych. W badaniu ustalono ponadto, że 59% Polaków w wieku powyżej 18 lat posiada co najmniej jedną kartę płatniczą.

Wykres nr 62 Co przede wszystkim brał(a)by Pan(i) pod uwagę przy wyborze konta osobistego/ROR? Proszę podać trzy najważniejsze czynniki.

Źródło: Badanie TNS dla NBP

Szczegółowe wyniki badania zostały zaprezentowane na konferencji pt. „Dostępne Finanse 2013” zorganizowanej przez Narodowy Bank Polski w dniu 26 maja 2013 r.

4. Analiza limitów gotówkowych w płatnościach przedsiębiorców

W I półroczu 2013 r. opracowano w Narodowym Banku Polskim „Analizę zasadności zmniejszenia progów kwotowych dla transakcji gotówkowych dokonywanych pomiędzy podmiotami prowadzącymi działalność gospodarczą”. Wyniki analizy przedstawione zostały na posiedzeniu Rady ds. Systemu Płatniczego w dniu 21 marca 2013 r.

W ww. analizie wskazuje się, że obecny próg kwotowy, do którego przedsiębiorcy mogą dokonywać transakcji gotówkowych, wynoszący w Polsce 15.000 euro, wprowadzono w 2004 r. na poziomie

pięciokrotnie wyższym od dotychczas obowiązujących²¹. Równocześnie wykazano, że podawany argument dla ustalenia ww. progu na poziomie 15.000 euro (równość z kwotą progu dla rejestrowania transakcji w ramach ochrony przed tzw. „praniem brudnych pieniędzy”) nie jest właściwy ze względów prawnych, co potwierdziło Ministerstwo Finansów. Wiele krajów UE w ostatnich latach znacząco obniżyło progi kwotowe do których przedsiębiorcy mogą pomiędzy sobą (a w niektórych przypadkach nawet w kontaktach z konsumentami lub sami konsumenci) realizować płatności w drodze gotówkowej. W ww. materiale podniesiono, że podwyższenie w 2004 r. progu kwotowego ułatwiło działalność w tzw. „szarej strefie”. Tezę tą poparto, przedstawiając wyniki badań Banku Światowego dotyczące unikania opodatkowania przedstawione w 2010 r. w raporcie „*Shadow Economies All over the World – New Estimates for 162 Countries from 1999 to 2007*”²². Dowodzą one, że udział szarej strefy w Polsce wzrósł na przestrzeni lat 1999-2007 w modelu dla 151 krajów z 27,9% do 29,1% PKB. Od 1999 do 2004 r. udział szarej strefy w polskim PKB utrzymywał się na niemal stałym poziomie - około 27,5%. Z ww. raportu wynika, że do 2007 r. udział ten wzrósł o 1,2 punktu procentowego, tj. do 28,7% PKB. W tych latach odnotowany został wzrost PKB, co oznacza, że szara strefa po 2004 r. rosła jeszcze szybciej niż PKB. Polska jest wśród tych krajów UE, w których zjawisko unikania ponoszenia obowiązkowych danin publicznych jest największe.

Ww. analiza omawia różne aspekty, które należałoby brać pod uwagę, formułując ewentualne obniżenie obowiązującego limitu. Na potrzeby ww. opracowania dokonano m.in. analizy dostępności punktów umożliwiających wypłatę gotówki, jako istotnego czynnika warunkującego, zdaniem Ministra Gospodarki, wyrażonym podczas prac nad „Programem rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce na lata 2010 – 2013” możliwość zmian w zakresie ww. progów kwotowych, analizy opłat za prowadzenie rachunku bankowego dla podmiotów gospodarczych oraz analizy dostępności punktów umożliwiających wypłatę gotówki.

a) Analiza dostępności punktów umożliwiających wypłatę gotówki

Z analizy wynika, że ogólna liczba miejsc, w których można wypłacić gotówkę z rachunków bankowych, wynosiła – według stanu na dzień przyjęty do analizy - 60.344, z tego: liczba placówek bankowych - 17.980, liczba bankomatów - 18.667, liczba POS-ów świadczących usługę *cashback* - 23.697.

Daje się zauważyć nierównomierne rozmieszczenie placówek bankowych w poszczególnych województwach – najwięcej jest ich w województwie mazowieckim, najmniej w województwie lubuskim. Jednak, biorąc pod uwagę liczbę mieszkańców województw, nie widać już takiej nierównomierności placówek bankowych (w województwach skrajnych w tym względzie, tj. wielkopolskim i świętokrzyskim, różnica wynosi jedynie około 25%). W przypadku bankomatów jest podobnie – liczba bankomatów w województwie mazowieckim jest 9 razy wyższa niż w województwie opolskim, ale po odniesieniu do liczby ludności różnica między skrajnymi województwami, tj. woj. pomorskim i świętokrzyskim, to niecała dwukrotność.

²¹ Wprowadzony ustawą z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (ustawa weszła w życie z dniem 21 sierpnia 2004 r. - Dz. U. z 2010 r. Nr 220, poz. 1447, ze zm.) - zastąpił on obowiązujące do sierpnia 2004 r. dwa progi: 1.000 euro i 3.000 euro.

²² F. Schneider, A. Buehn i C.E. Montenegro, *Shadow Economies All over the World. New Estimates for 162 Countries from 1999 to 2007*. Policy Research Working Paper, The World Bank, July 2010.

Podobne wskaźniki dla POS-ów z funkcją *cashback* są wyższe: 14 – krotność między woj. śląskim a świętokrzyskim w ogólnej liczbie i 4-krotność między woj. opolskim a woj. świętokrzyskim.

Województwa różnią się też nasyceniem różnych punktów dostępu - w niektórych przypadkach mniejsze nasycenie jednych punktów, np. bankomatów, rekompensowane jest większym nasyceniem innych, np. punktów *cashback* (tak jest np. w woj. opolskim).

Z analizy wynika, że średnia liczba punktów dostępu do wypłaty gotówki na województwo w przeliczeniu na 1 mln mieszkańców wynosi od 904 w woj. świętokrzyskim do 1.789 w woj. opolskim, co pokazuje, że rozmieszczenie tej infrastruktury jest w miarę proporcjonalnie rozmieszczone (z wyłączeniem woj. świętokrzyskiego średnia ta mieści się w przedziale 1,2 – 1,8 tys. punktów).

NBP nie posiada szczegółowych danych obrazujących porównanie Polski do innych krajów UE w zakresie ogólnej liczby punktów dostępu do gotówki z uwagi na brak pełnych danych m.in. o sieci *cashback* w innych krajach UE.

Dostęp do placówki bankowej lub bankomatu jest jednym z ważniejszych czynników mających wpływ na wybór konkretnego banku. Z przeprowadzonej analizy nie wynika, by aktualny stan rozwoju infrastruktury umożliwiającej dostęp do środków z rachunku w postaci gotówki był obecnie barierą dla zakładania rachunku bankowego przez przedsiębiorców.

Istotnym czynnikiem w omawianym temacie są również opłaty za prowadzenie rachunku bankowego dla podmiotów gospodarczych.

b) Analiza opłat za prowadzenie rachunków bankowych

Dokonując porównania, w analizie nie stwierdzono, aby wysokość opłat i prowizji za prowadzenie rachunków bankowych stanowiła aktualnie przeszkodę dla przedsiębiorców w ich otwarciu.

W analizie zwraca się uwagę na to, że na rynku istnieje wiele banków, które oferują obsługę tzw. kont firmowych. Standardem stały się zróżnicowane i ukierunkowane na potrzeby klientów danego segmentu pakiety, które składają się z wielu produktów bankowych, tj. rachunek podstawowy, pomocniczy, karty debetowe do rachunku oraz usługi bankowości internetowej i telefonicznej. W ww. opracowaniu podkreślono, że ta różnorodność pakietowa pozwala na dopasowanie odpowiedniego produktu bankowego do potrzeb i oczekiwań danego podmiotu. Większość banków umożliwia negocjowanie cen za usługi przy skorzystaniu z kilku produktów banku.

W analizie przedstawiono również szczegółowe informacje nt. ofert kierowanych przez banki w Polsce dla podmiotów gospodarczych, odnośnie do rachunków bankowych.

c) Analiza unormowań w innych krajach Unii Europejskiej odnośnie ustalania limitów dla obrotu gotówkowego

Przykłady ww. limitów krajów Unii Europejskiej, w których obowiązują limity kwotowe, powyżej których płatności powinny być dokonywane w formie bezgotówkowej, to:

- Dania - płatności powyżej **10.000 DKK²³ (ok. 5.500 zł)**, powinny być dokonywane elektronicznie (dotyczy osób fizycznych i przedsiębiorców),
- Belgia - **5.000 euro**,²⁴
- Bułgaria - płatności powyżej **15.000 BGN (32.000 zł)** powinny być dokonywane w formie przelewu lub wpłaty na konto (dotyczy osób fizycznych i podmiotów gospodarczych),
- Czechy - limit dla transakcji gotówkowych wynosi **350.000 koron (ok. 58,8 tys. zł)** (dotyczy osób fizycznych i podmiotów gospodarczych z określonymi wyłączeniami),
- Hiszpania - płatności powyżej **2.500 euro**, powinny być dokonywane w formie bezgotówkowej, jeżeli co najmniej jedna strona transakcji prowadzi działalność gospodarczą. Limit dla osób fizycznych niebędących rezydentami wynosi **15.000 euro**.
- Portugalia – płatności powyżej **1.000 euro** powinny być dokonywane w formie bezgotówkowej (dotyczy podmiotów zobowiązanych do odprowadzania podatku dochodowego od osób prawnych oraz podatku dochodowego od osób fizycznych, które mają obowiązek prowadzenia ksiąg rachunkowych),
- Włochy - limit dla transakcji gotówkowych wynosi **1.000 euro**.

W podsumowaniu analizy sformułowano wnioski, iż powinno się rozważyć podjęcie działań mających na celu obniżenie w przepisach prawa polskiego obecnego progu płatności dokonywanych w formie gotówkowej. Taki kierunek działań przyjęła w dniu 28 listopada 2012 r. Koalicja na Rzecz Obrotu Bezgotówkowego i Mikropłatności, wyrażając m.in. stanowisko, że powinno się podjąć działania mające na celu zdecydowane obniżenie obecnego progu płatności dokonywanych w formie bezgotówkowej. Z uwagi jednak na to, że właściwym resortem dla omawianej problematyki jest z jednej strony Ministerstwo Gospodarki, zaś z drugiej strony Ministerstwo Finansów, zasadne jest pozostawienie inicjatywy legislacyjnej w tej kwestii powyższemu ministerstwu. Na posiedzeniu Rady ds. Systemu Płatniczego w dniu 21 marca 2013 r. przedstawiciel Ministerstwa Gospodarki zadeklarował szczegółową analizę przedstawionego materiału i nie wykluczył złagodzenia dotychczasowego negatywnego stanowiska tego resortu wobec obniżenia ww. limitów.

²³ Ww. limit (10.000 DKK) charakteryzuje się tym, że możliwe są płatności gotówkowe przekraczające ów limit, jednak w takim przypadku płatnik musi się liczyć z tym, że może być pociągnięty do odpowiedzialności podatkowej, jeśli odbiorca nie wykaże przychodu przed organem podatkowym (odpowiedzialność solidarna). Poza ww. limitem w Danii istnieje ograniczenie w zakresie wykonywania płatności gotówkowych przewidziane przepisami normującymi sprawę prania pieniędzy. Przepisy te nakazują wykonywanie i otrzymywanie płatności przez sprzedawców dóbr w kwocie powyżej 100.000 DKK w formie bezgotówkowej. W styczniu 2013 r. Dania przedstawiła do opinii EBC projekt ustawy wprowadzającej zmiany do ww. unormowań, w ramach których ma nastąpić rozszerzenie katalogu podmiotów objętych tym obowiązkiem na wszystkie podmioty wykonujące działalność gospodarczą oraz obniżenie limitu o połowę, tj. do wysokości 50.000 DKK (ok. 28.000 PLN).

²⁴ od dnia 1 stycznia 2014 r. w Belgii planowane jest obniżenie tego progu do **3.000 euro**.

5. Analiza porównawcza kosztów społecznych instrumentów płatniczych

Narodowy Bank Polski od kilku lat analizuje koszty instrumentów płatniczych oraz badania w tym zakresie, jakie były prowadzone na świecie. Na szczególną uwagę zasługuje badanie kosztów instrumentów płatniczych przeprowadzone w latach 2009-2012 pod kierunkiem Europejskiego Banku Centralnego, w którym wzięło udział 13 krajów z Unii Europejskiej. Wyniki tego badania zostały przedstawione w opublikowanym na stronie internetowej EBC w 2012 r. opracowaniu pt. „*The social and private costs of retail payment instruments. A European perspective*”. Narodowy Bank Polski również rozważał wzięcie udziału w ww. badaniu EBC i uczestniczył w pracach przygotowawczych do tego badania, jednak – z uwagi na brak możliwości uzyskania niezbędnych danych, stwierdzony po przeprowadzonym ćwiczeniu pilotażowym w 2009 r. – zdecydował o rezygnacji z udziału w tym projekcie badawczym. W 2012 r., oprócz publikacji ww. raportu przez EBC, miało miejsce jeszcze kilka ważnych wydarzeń w obszarze analizowania kosztów instrumentów płatniczych, które pozwalają sądzić, że obecnie uzyskanie danych od poszczególnych podmiotów na rynku płatności jest możliwe.

Biorąc pod uwagę powyższe uwarunkowania, Narodowy Bank Polski zaplanował przeprowadzenie w latach 2013-2015 badania kosztów instrumentów płatniczych na rynku polskim. Oceniono, że wyniki tego pierwszego w Polsce tak kompleksowego badania przyczynią się do uzyskania ważnych szacunków dla polskiego rynku płatniczego w zakresie kosztów społecznych i prywatnych instrumentów płatniczych, ponoszonych przez poszczególne najważniejsze strony łańcucha płatności. Badanie to będzie miało także znaczenie dla całej polskiej gospodarki, ponieważ finalnie ma umożliwić oszacowanie całkowitych kosztów płatności, a także możliwych do uzyskania oszczędności w efekcie zmiany struktury płatności z gotówkowej na bezgotówkową.

Na posiedzeniu Rady ds. Systemu Płatniczego w dniu 21 marca 2013 r. NBP przedstawił wyniki badań kosztów gotówki i bezgotówkowych instrumentów płatniczych przeprowadzonych przez banki centralne Unii Europejskiej oraz założenia planowanego badania kosztów społecznych instrumentów płatniczych w Polsce, które Rada zaakceptowała. W II kwartale 2013 r. prowadzone były w NBP prace organizacyjne mające na celu przygotowanie do powyższego badania.

Wykaz stosowanych skrótów

A2A – *Application-to-Application* – zautomatyzowane połączenie systemów

ADF – Akademia Dostępne Finanse

BFG – Bankowy Fundusz Gwarancyjny

BIC – *Business Identifier Code* (zgodnie z normą ISO 9362:2009) – nadawany przez SWIFT międzynarodowy kod umożliwiający jednoznaczną identyfikację instytucji finansowej i niefinansowej. Jest to jawny, stały i niezmienny kod danej instytucji

CCP – *Central Counterparty* - partner centralny, tj. podmiot, który staje się jedynym kupującym dla wszystkich sprzedających i jedynym sprzedającym dla wszystkich kupujących

CDPW – Centralny Depozyt Papierów Wartościowych

CM - *Contingency Module* - moduł SSP umożliwiający przetwarzanie płatności krytycznych i bardzo krytycznych w sytuacjach awaryjnych

CN – *Contingency network* – rozwiązanie umożliwiające awaryjny dostęp do platformy SSP, w przypadku przedłużającej się niedostępności sieci SWIFT, oparty na wykorzystaniu wewnętrznej infrastruktury w ramach ESCB (*ESCB shared services*)

CRAKS1 – funkcjonujący do dnia 16 listopada 2012 r. opcjonalny moduł hurtowni CRSS dostępny na platformie SSP (TARGET2) umożliwiający bankowi centralnemu dostęp do danych historycznych systemu TARGET2 i uzyskiwanie szerokiego zakresu raportów

CRSS – *Customer Related Service System* – hurtownia danych systemu TARGET2

DCA – *Dedicated Cash Account* - rachunek pieniężny w TARGET2-Securities (T2S) prowadzony przez bank centralny

DSP – Departament Systemu Płatniczego NBP

DVP - *Delivery Versus Payment* – „dostawa za płatność” - zasada rozrachunku dotyczącego transakcji na papierach wartościowych, warunkująca rozrachunek w papierach wartościowych od rozrachunku pieniężnego

EACHA – *European Automated Clearing House Association* (Europejskie Stowarzyszenie Izb Rozliczeniowych)

EBPP – *Electronic Bill Presentment and Payment* – elektroniczna prezentacja i płatność rachunków

EMIR – *European Market Infrastructure Regulation* – Rozporządzenie w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu na rynku pozagiełdowym, centralnych kontrpartnerów oraz repozytoriów danych

ESMA - *European Securities and Markets Authority* - Europejski Urząd Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych

GPW S.A. – Giełda Papierów Wartościowych w Warszawie S.A.

KDPW S.A. – Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A.

KIR S.A. – Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A.

KNF – Komisja Nadzoru Finansowego

MMS2 – Moduł monitorujący systemu SORBNET2 – aplikacja udostępniona przez NBP uczestnikom systemu SORBNET2 umożliwiająca monitorowanie zleceń i zarządzanie rachunkiem

NBP – Narodowy Bank Polski

NBP-PHA – wewnętrzna aplikacja NBP (PHA – *Proprietary Home Accounts*), łącząca NBP z systemem TARGET2-NBP

OO NBP – Oddział Okręgowy NBP

OTC – *Over-the-counter* – rynek pozagiełdowy

PAR-SORBNET2 – Platforma Analityczno-Raportowa dla systemu SORBNET2 – system analityczno-raportowy oparty o platformę Business Objects, umożliwiający raportowanie i analizę danych zgromadzonych w systemie SORBNET2

PHA – *Proprietary Home Accounts* - aplikacja wewnętrzna banków centralnych łącząca je z systemem TARGET2

PKB – Produkt Krajowy Brutto

PLN – polski złoty

PVP – *Payment Versus Payment* – „płatność za płatność” - zasada rozrachunku dotyczącego transakcji walutowych

RPW – Rejestr Papierów Wartościowych

RSP – Rada ds. Systemu Płatniczego

RTGS – *Real Time Gross Settlement* - rozrachunek brutto w czasie rzeczywistym

SCT – SEPA Credit Transfer (polecenie przelewu w standardzie SEPA)

SEPA – Single Euro Payment Area - Jednolity Obszar Płatności w Euro

SORBNET – System Obsługi Rachunków Banków – wersja sieciowa, polski system RTGS dla płatności w złotych, funkcjonujący do dnia 9 czerwca 2013 r.

SORBNET2 – nowa generacja systemu SORBNET, funkcjonujący od dnia 10 czerwca 2013 r.

SORBNET-EURO – polski system RTGS dla płatności w euro, funkcjonujący do dnia 18 listopada 2011 r.

SRPN – System Rozliczeń Płatności Natychmiastowych – obecna nazwa – Express ELIXIR - prowadzony przez KIR S.A. system płatności, rozliczający płatności w trybie natychmiastowym

SSP – *Single Shared Platform* - wspólna platforma technologiczna systemu TARGET2

SWIFT – *Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication* - Stowarzyszenie na Rzecz Światowej Międzybankowej Telekomunikacji Finansowej

T2-S – system TARGET2-Securities

TARGET2 - *Trans-European Automated Real-Time Gross Settlement Express Transfer System* – transeuropejski zautomatyzowany błyskawiczny system rozrachunku brutto w czasie rzeczywistym

U2A – *User-to-Application* – forma dostępu uczestnika do systemu SORBNET2 z wykorzystaniem przeglądarki internetowej i określonych usług SWIFTNet

UE – Unia Europejska

UTP - Uniwersalna Platforma Obrotu – nowy system transakcyjny na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie (GPW S.A.)

TARGET2-NBP – polski komponent systemu TARGET2

XML - *Extensible Markup Language*, w wolnym tłumaczeniu Rozszerzalny Język Znaczników

XMD - *XML Schema Definition*, znane również jako "XML Schema" - opracowany i zatwierdzony przez W3 Consortium standard służący do opisu struktury dokumentów XML

ZBP - Związek Banków Polskich

Spis wykresów

Wykres nr 1 Liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET/SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2013 (w tys. sztuk)	12
Wykres nr 2 Wartość zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET/SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2013 (w bln zł)	13
Wykres nr 3 Liczba zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2013 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.) (w tys. sztuk)	16
Wykres nr 4 Wartość zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2013 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.) (w mld euro)	16
Wykres nr 5 Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie ELIXIR w kolejnych półroczach od 2003 r.	19
Wykres nr 6 Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie EuroELIXIR w kolejnych półroczach od 2003 r.	21
Wykres nr 7 Liczba transakcji SEPA (wewnątrzsystemowych i międzysystemowych) w systemie EuroELIXIR	23
Wykres nr 8 Wartość transakcji SEPA (wewnątrzsystemowych i międzysystemowych w mln euro) w systemie EuroELIXIR	23
Wykres nr 9 Średnia dzienna liczba zleceń w systemie Express ELIXIR w kolejnych miesiącach od czerwca 2012 r.	24
Wykres nr 10 Udział zleceń rozliczanych w godzinach funkcjonowania systemu Express ELIXIR w okresie I półrocza 2013 r.	25
Wykres nr 11 Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie Express ELIXIR w okresie I półrocza 2013 r.	25
Wykres nr 12 Średnia dzienna liczba zleceń w systemie BlueCash w kolejnych miesiącach od listopada 2012 r.	27
Wykres nr 13 Udział zleceń rozliczanych w różnych godzinach funkcjonowania systemu BlueCash w okresie I półrocza 2013 r.	27
Wykres nr 14 Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie BlueCash w okresie I półrocza 2013 r.	28
Wykres nr 15 Liczba transakcji zaewidencjonowanych w KDPW w latach 2007 – 2013	31
Wykres nr 16 Liczba transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP zrealizowanych w RPW w latach 2007 – 2013	32
Wykres nr 17 Liczba transakcji rozliczona przez KDPW_CCP S.A. w latach 2011 - 2013	33
Wykres nr 18 Liczba punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2005 - 2013	38
Wykres nr 19 Liczba transakcji rejestrowanych przez firmy przyjmujące wpłaty na rachunki bankowe w latach 2005 – 2013	38
Wykres nr 20 Wartość wpłat na rachunki bankowe zrealizowanych za pośrednictwem punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2005 – 2013	39
Wykres nr 21 Liczba przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2005 – 2013	40

Wykres nr 22 Wartość przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2005 – 2013 (w mln zł)	41
Wykres nr 23 Liczba bankomatów na koniec kolejnych półroczy od czerwca 2008 roku	41
Wykres nr 24 Liczba transakcji przeprowadzonych w bankomatach w kolejnych półroczach od 2008 roku	42
Wykres nr 25 Wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach w kolejnych półroczach od 2008 roku (w mld zł)	43
Wykres nr 26 Średnia wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach w kolejnych półroczach od 2008 roku (w zł)	43
Wykres nr 27 Liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS na koniec kolejnych półroczy od czerwca 2008 roku	44
Wykres nr 28 Liczba terminali POS na koniec kolejnych półroczy od czerwca 2008 r.	45
Wykres nr 29 Liczba transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2008 r.	46
Wykres nr 30 Wartość transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2008 r.	47
Wykres nr 31 Liczba punktów sprzedaży w internecie na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.	48
Wykres nr 32 Liczba transakcji sprzedaży w internecie na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.	49
Wykres nr 33 Wartość transakcji sprzedaży w internecie na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.	49
Wykres nr 34 Liczba transakcji <i>cash back</i> w kolejnych półroczach od 2008 r.	50
Wykres nr 35 Wartość transakcji <i>cash back</i> w kolejnych półroczach od 2008 r.	51
Wykres nr 36 Liczba rachunków bankowych <i>a vista</i> osób fizycznych (w mln) w okresie czerwiec 2005 r. – czerwiec 2013 r.	53
Wykres nr 37 Średnia liczba transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym o okresie czerwiec 2005 – czerwiec 2013	54
Wykres nr 38 Liczba poleceń przelewu w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2005 r. zrealizowanych w systemie ELIXIR oraz w ramach rozrachunków międzyoddziałowych	56
Wykres nr 39 Liczba poleceń zapłaty w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2005 r.	57
Wykres nr 40 Liczba kart płatniczych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od grudnia 2008 r.	58
Wykres nr 41 Liczba kart kredytowych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od grudnia 2008 r.	58
Wykres nr 42 Struktura wydanych kart w podziale na karty debetowe, kredytowe i obciążeniowe na koniec grudnia 2012 r. oraz czerwca 2013 r.	59
Wykres nr 43 Liczba transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od 2008 r.	60
Wykres nr 44 Wartość transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od 2008 r.	61
Wykres nr 45 Liczba transakcji kartami z wyszczególnieniem udziału transakcji bezgotówkowych w kolejnych okresach półrocznych od 2008 r.	62
Wykres nr 46 Wartość transakcji kartami z wyszczególnieniem udziału transakcji bezgotówkowych w kolejnych okresach półrocznych od 2008 r.	62
Wykres nr 47 W Średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej przeprowadzonej przy użyciu karty płatniczej w kolejnych okresach półrocznych od 2008 r.	63

Wykres nr 48 Liczba oszustw wg banków i agentów rozliczeniowych w latach 2005 –2013	66
Wykres nr 49 Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2005 – 2013 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych – dane od banków	67
Wykres nr 50 Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według liczby w II półroczu 2012 r. i w I półroczu 2013 r.	68
Wykres nr 51 Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2005 – 2013 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych (w zł) – dane od banków	69
Wykres nr 52 Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według wartości w II półroczu 2012 r. i w I półroczu 2013 r.....	69
Wykres nr 53 Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2005 – 2013 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych – dane od agentów rozliczeniowych	71
Wykres nr 54 Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2005 – 2013 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych (w zł) – dane od agentów rozliczeniowych	72
Wykres nr 55 Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według liczby w II półroczu 2012 r. i w I półroczu 2013 r. – dane od agentów rozliczeniowych	73
Wykres nr 56 Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według wartości w II półroczu 2012 r. i w I półroczu 2013 r. – dane od agentów rozliczeniowych	74
Wykres nr 57 Wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w latach 2005-2013 w (mld zł)	75
Wykres nr 58 Udział wielkości pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w M1 w latach 2005-2013 (w %).....	76
Wykres nr 59 Wielkość depozytów na żądanie gospodarstw domowych w latach 2005-2013 w (mld zł)	77
Wykres nr 60 Udział depozytów gospodarstw domowych w M1 latach 2005 – 2013 (w %).....	78
Wykres nr 61 Z jakich usług związanych z kontem osobistym/ROR Pan(i) korzysta?.....	102
Wykres nr 62 Co przede wszystkim brał(a)by Pan(i) pod uwagę przy wyborze konta osobistego/ROR? Proszę podać trzy najważniejsze czynniki.....	103

Spis tabel

Tabela nr 1 Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET/SORBNET2 w II półroczu 2012 r. i w I półroczu 2013 r.....	13
Tabela nr 2 Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET/ SORBNET2 w II półroczu 2012 r. i w I półroczu 2013 r.....	14
Tabela nr 3 Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w II półroczu 2012 r. i w I półroczu 2013 r.	17
Tabela nr 4 Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w II półroczu 2012 r. i w I półroczu 2013 r.....	17
Tabela nr 5 Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie ELIXIR w II półroczu 2012 r. oraz w I półroczu 2013 r.....	20
Tabela nr 6 Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie EuroELIXIR w II półroczu 2012 r. oraz w I półroczu 2013 r.....	21
Tabela nr 7 Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Express ELIXIR w II półroczu 2012 r. oraz w I półroczu 2013 r.....	26
Tabela nr 8 Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie BlueCash w II półroczu 2012 r. oraz w I półroczu 2013 r.....	28
Tabela nr 9 Liczba banków, SKOK-ów, placówek Poczty Polskiej oraz pośredników finansowych przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe wg stanu na koniec grudnia 2012 r. i czerwca 2013 r.	36
Tabela nr 10 Liczba podmiotów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe, liczba i wartość wpłat dokonanych w latach 2005 – 2013.....	37
Tabela nr 11 Przekazy pieniężne zrealizowane w obrocie międzynarodowym w latach 2005 – 2013.....	40
Tabela nr 12 Liczba transakcji bezgotówkowych w Polsce w latach 2005 - 2013.....	55
Tabela nr 13 Proponowane harmonogramy obniżek opłat <i>interchange</i> w latach 2013-2017.....	91

www.nbp.pl

